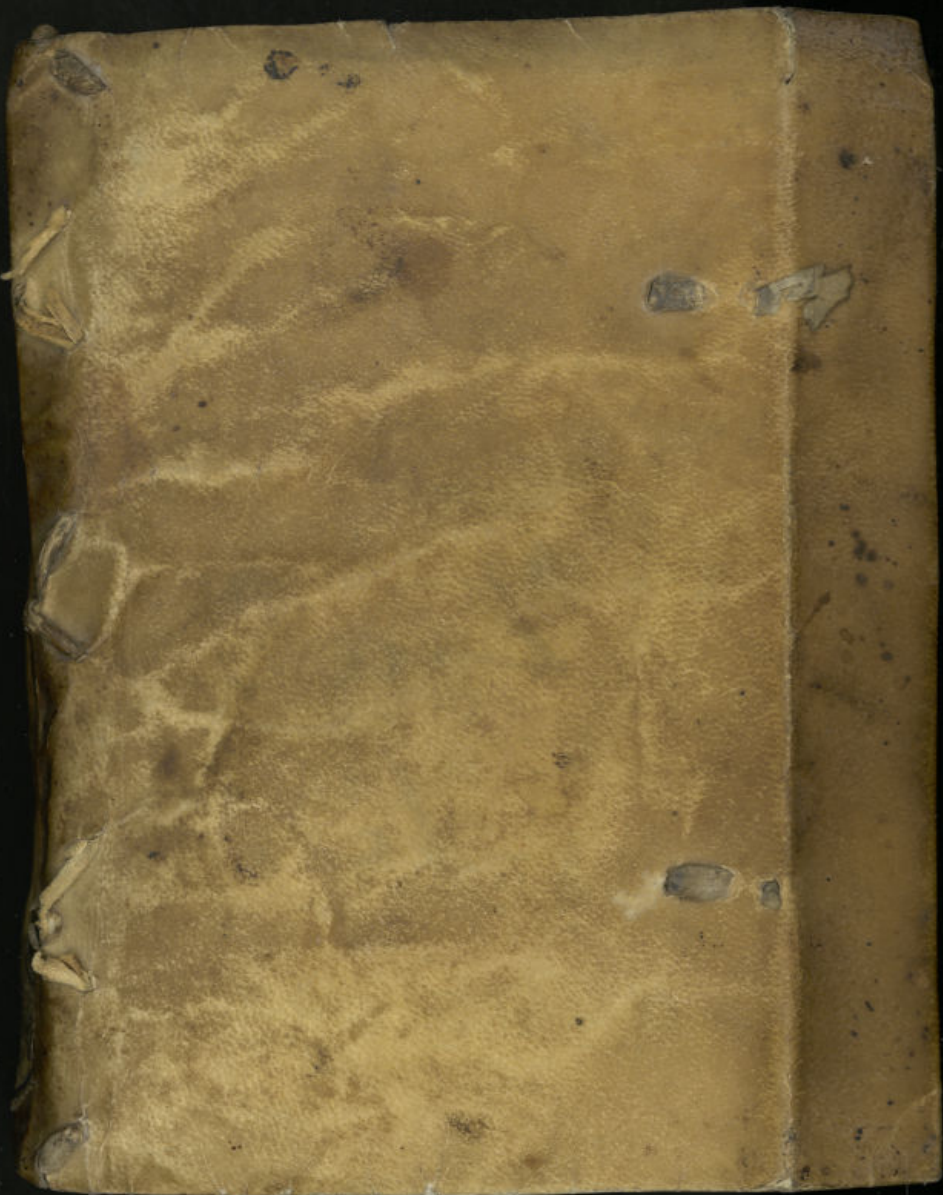

No. 5

39-298

Canada	Canada
Sole	2
Stamps	33
Value	7
Pages	14

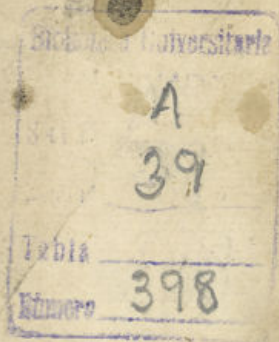
41-2

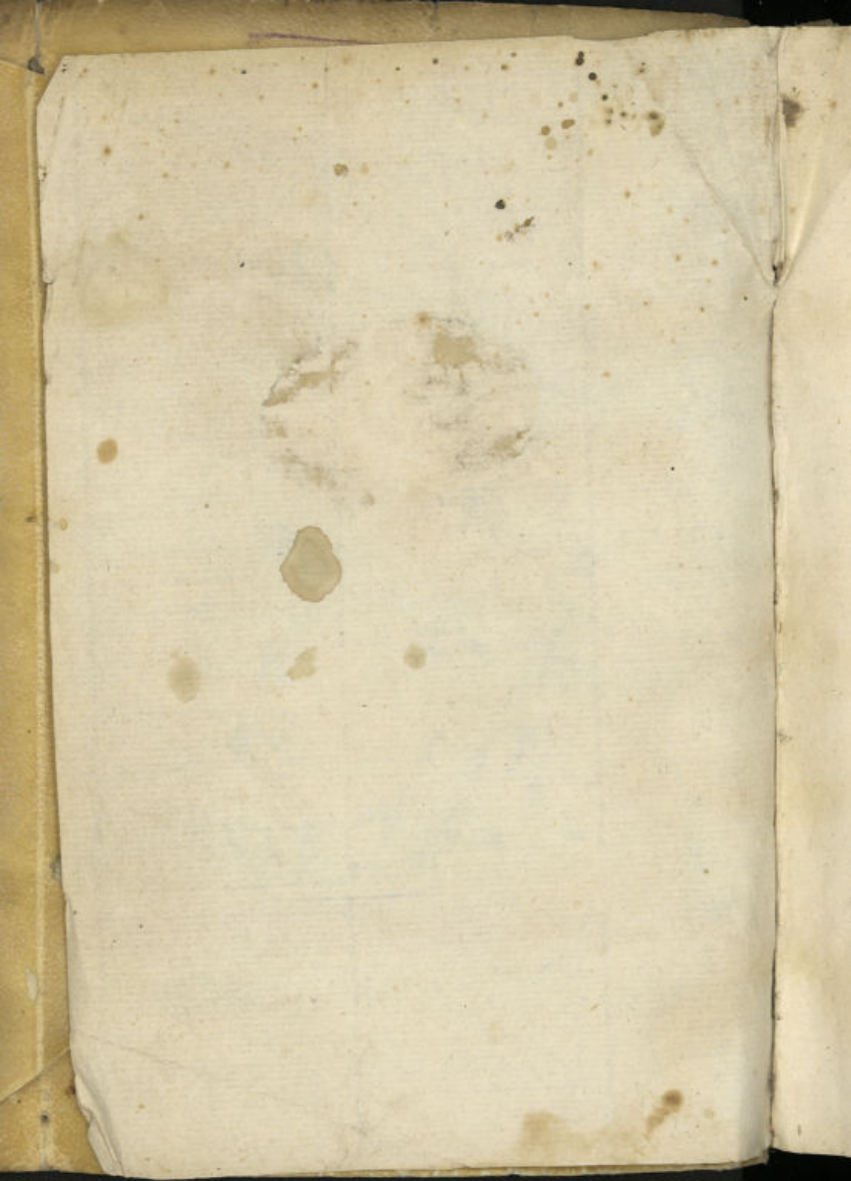
2.a8-

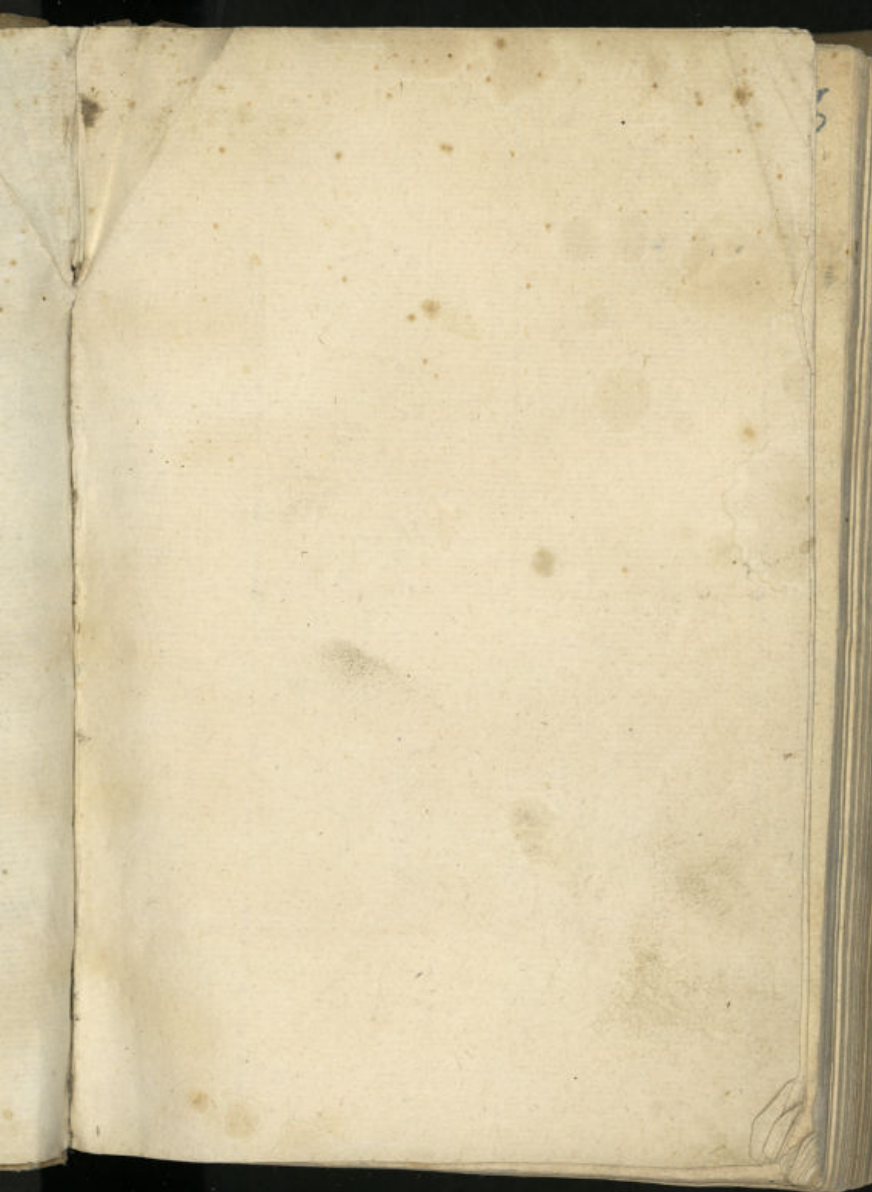
-13-

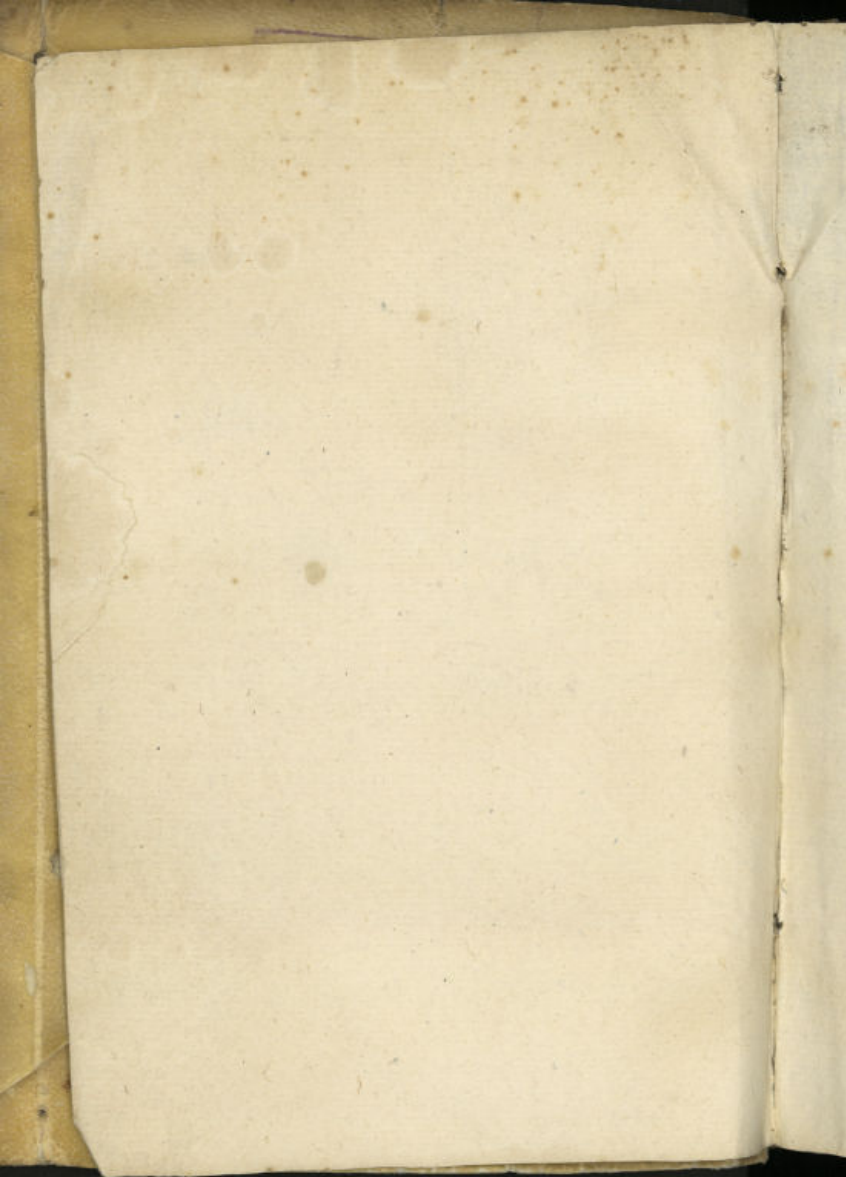
3-3-

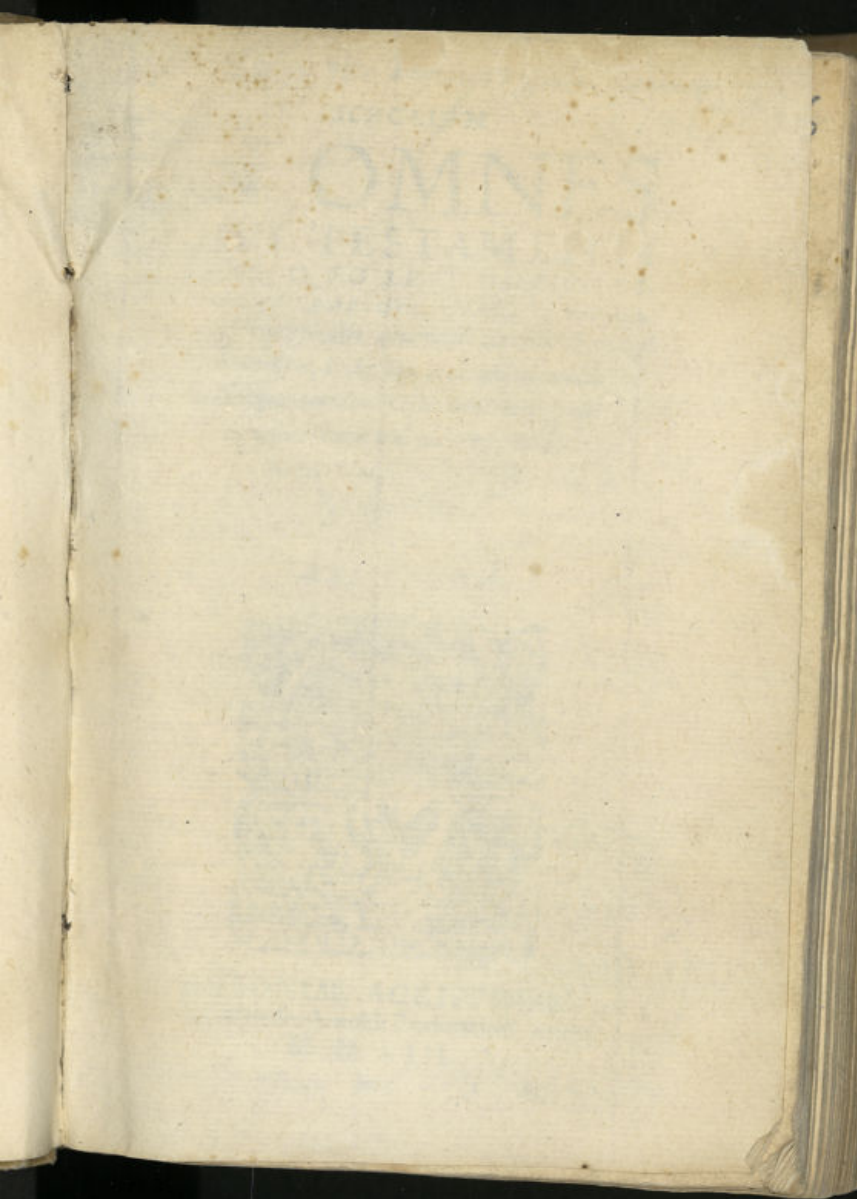
311

...cthes
...n. 2 h
...ur id g
...uare f
...at
...d

SCHOLIA

IN LOCOS
DIFFICILEIS AVT

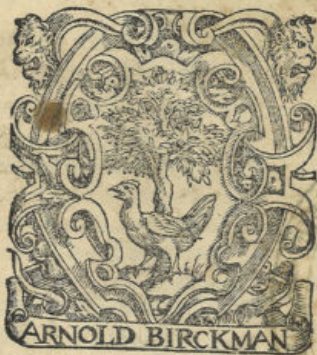
AMBIGVOS LIBRI APOCALY-

pseos, Authore Tac. Ni

colao Zegero Mi-

norita.

PARS TERTIA.

COLONIAE AGRIPPINAE
Apud haeredes Arnoldi Birckmanni, Anno
M. D. LIII.

LITERVLAE MAR-

GINIBVS INSCRIPTAE AV-

tores indicant, quorum è regione ipsarum

sequimur enarrationes,

qui sunt hi.

a.	Augustinus.	h.	Haymo.
ar.	Aretha.	ly.	Nicolaus Lyranus.
an.	Ansbertus.	p.	Primasius.
b.	Beda.	r.	Rupertus Tuitiësis.
d.	Dionysius carth.	ri.	Richardus à s. Vic.
gr.	Gregorius papa.	t.	Tichonius cuius glos-
g.o.	Glossa ordinaria.		sema falso Augusti-
g.	Gagneius.		no inscribitur.
h.	Franciscus Tirel. Haf.		

Quod autè Augustino tribuitur ex varijs ipsius
scriptis petitum est: Idem intelligendū de Gregorio.

R
R

instr
vulg
nusc
gia:
artie
tion
mar
quo
gene
myf
mul
huic
tale
nou
putè
nia.
vel è
quo
nop
hac
gnif

2

REVERENDO, AC

RELIGIOSO PATRI, DOMINO

MATHIAE HIESVVICANO, AB-

bati Middelburgensi Tacitus Nicolaus

Zegerus minorita S.

Primo iure mihi supiciendus, colendus & comendandus es venerabilis pater, & idē doctissime vir, q̄ tē moliarismulto oīm p̄clarissimā, atq; adeo isto tuo sodalirio lōgē dignissimā: vtpote q̄ extruere atq; instruere pares nouā quandā bibliothecā, eamq; nō vulgarē, vt hodie habent, (optimis iā studijs ac libris nusquā non exundātibus) oīnia fere sacerdotū collegia: sed insignē quandā, & oīm librorū, omniumq; artium minificentia praeellentē. Id quod ex imitatione facis, primum studiosissimi illius regis Prolemæi cognomento Philadelphi, qui nihil non fecit, quo sibi bibliothecā pararet nullo fere non librorū genere inclytam: deinde etiam venerandi dñi Symmystæ tui Arnoldi Striterij abbatis Tongerlensis, viri multis nominibus celebris, q̄ veluti alterū quēdam huic seculo p̄stans Philadelphū, paucis ab hinc annis tale cōstruxit musæū, atq; adeo extruere & exornare nouis subinde librorū accessionibus nō cessat, vt nō putē simile extare, ne in tota quidē nostrate Germania. Nullis em̄ parcat neq; impendijs neq; curis, quo vel è remotissimis regionibus parat q̄ possent quoquo pacto ab eruditis desiderari: ita vt etiā Constātinopolis & p̄funda Græcia penetrata atq; lustrata sit hac ipsa de causa. Et sicuti in oībus industrię & magnificentię suę monumētis atq; structuris, q̄s nō pau-

EPISTOLA.

cas magna cū laude, tū sua, tum collegij sui, posteritati relinquet, est exquisitè splēdidus, sublimis, insignis, & nulli fere cedens aut secūsus: ita in cōparandis variarum disciplinarum, artium seu facultatum, & linguarum, codicibus, ad miraculum vsq; cernitur sumptuosus & magnificus. Quam sanè magnificentiam arbitror tuam amplitudinem quatenus fieri poterit velle æmulari. Proinde quanq̄ in tuo isto tā laudibili instituto me non egeas consultore aut hortatore, tamen quando in huiusce rei incidi mentionem, optarim tuam te opulentiam magis expromere in parandis ijs autoribus seu libris, qui in hisce regionibus, aut rari, aut ignoti sunt, aut profus nō habentur, etiam si typis expressi nō sint, sed tantum calamo exarati sint, modo doctorum virorum iudicio digni censeantur, qui habeantur atq; seruentur. Cuiusmodi etiam codices, si in hoc tibi curares excubari, equidem iudicarem te prestare reipublicæ Christianorum præclarum operæ precium. Hac enim ratione atq; compendio citra magnum negocium, citraq; ingentia impendia, multa doctorum virorum scripta vindicari ab interitu possent: ne si vel bella contingeret grassari, quibus omnia sacra prophanatq; miserari solent, vel incēdia, vel aliam quamlibet iniuriā, fraudari posteros necesse foret optatis maiorū suorū lucubratiōibus, q̄ fortasse lōgè vberioris esse possent vtilitatis seculo post venturo, q̄ vel p̄terito vel p̄senti. Nostrum in fallor q̄ doleāt, quàm deplorēt viri eruditi, maximè doctæ illius antiquitatis studiosi, quod tot optimorum ex veteri illa officina librorū myriades, temporū nobis iniuria nihil non obliterantium iniuria interciderint. Meministi quoq; (vt ad rem magis

gis præsentem accedam) quantam veterum exemplariū, bonorumq; voluminum antehac iacturā vobis, imò studiosis omnibus fecerit vnus vestre conflagratio bibliothecę: in q̄ codices fuisse ferunt ipsis cōscripti manibus b. antistitis Aug. In q̄ cōflagratione, sicuti & in alijs permultis, nō dubiū quin aliquot perierint monumēta q̄ nusquam fuerint alibi. Verū hic mihi fortasse respōsurus es, abūde iā huic malo mederi nouā istā artē typographicā, cuius vna atq; eadem simul opera tot iā excudunt vnus eiusdemq; codicis exēplaria, aut vt verius Ciceroniano dicā ve. bo, descripra, vt planè credat vix vnq̄ eū codicē posse interire. Ita sanè rem habere haud quaq̄ iuerim inficias, de ijs quos vel semel p̄clo committi cōrigerit: sed interim multi adhuc passim latebras fouent, multi adhuc in vetustis delitescūt bibliothecis haud cōtemnendi scriptores, tā veteres q̄ neoterici, q̄ ita nunq̄ diulgati sint neq; fortasse inuulgabunt vnq̄, q̄ necdum suū nacti sint seculū, neq; facile fortasse nanciscēt: q̄ necdū reperi sint neq; reperiant eiusdē musę æmuli: q̄ illi in legione, alij forte versent in culina. Sed hæc persequi desino: paucis em̄ tecū agere animus fuit. Mitto tuæ amplitudini, tuisq; studijs priuatis, (non em̄ bibliothecę dicā, longè grauioribus destinatæ scriptoribus) hanc nostrā in sacrosanctā Apocalypsim lucubratiūculā, quā tuo nomini dicatā cōmendatum iri cupio oibus arcanorū sacramentorū studiosis: q̄s puto lubētius auidiusq; hęc ip̄am amplexuros lecturosq; simul atq; cōspexerint intellexerintue in lucē emeruisse tāti vii auspicijs. Paternitatē tuā sospitet ac prosperet in oibus optimus omnium sospitator, cōseruator & moderator Christus Iesus. Dyūitemij, id. Maij, Anno 1553.

IN SACRAM
 APOCALYPSIM
 PRÆFATIO.

n.

Vum probatissimi ac uetustissimi quique ecclesie scriptores, in suis passim lucubrationibus huius Apocalypseos adducant testimonia: ad hæc, quum generale sub Gelasio Papa celebratum cō-

cilium nondubitarit eandem recipere, approbare, & annumerare inter libros Canonicos: impie cuiusdam temeritatis atque incredulitatis iudicauerim, tantorum uirorum authoritati, ac receptæ iam diu certitudini nolle hac in re subscribere. Quòd si quis fortè de operis ambigat scriptore, beatus Hieronymus in catalogo scriptorum ecclesiasticorum, deinde etiam Augustinus (ut cæteros sileam) quum aliàs, tum libro

Apo. I.

n.

questionum ex nouo Test. ca. ult. palàm testatur hoc opus à be. Iohanne apostolo atque euangelista quum in Pathmos insula exularet conscriptum esse: & eiusdem esse auctoris cuius est euangelium quod κατὰ Ιωάννου inscribitur. Neque uero huic repugnare credendum est, quod hic liber apud græcos τοῦ ἁγίου Ιωάννου τοῦ θεολόγου titulo prenotetur, quum hoc apostolo uocabulum per catexochen ob eximiam profundissimæ per ipsum

tra-

traditæ theologiæ eminentiam tribuatur: idq; non modo in græco huius libri titulo, uerum etiã ab Origene: qui in homilia super illud, In principio erat uerbum, non semel ipsum citra apostoli & euangelistæ uocabulum Iohannem theologum appellat. Sed & Suidas de eodem hoc Iohanne loquens, Ἰωάννης, inquit, ὁ θεόλογος & εὐαγγελιστὴς ἀπὸ τῆς ἐν πνεύματι &c. Rursus idem de Nōno Panopolitano scribens, καὶ τὸν πρῶτον, inquit, θεολόγον παραφραστῆρα δι' ἐπῶν, qui theologum uirginem paraphrastico reddidit carmine. Ad hæc Dionysius Arcop. epistolam quãdam scribit, cui titulus est, Ἰωάννη θεολόγῳ ἀποστόλῳ & θεοφιλιστῇ πνευματικῆς καὶ πνεύματος τῷ νῦν. Iohan. theologo, apostolo & euangelistæ in Pathmo insula exulanti. Porro quòd hic nomē subinde inculcarit suum, dicendo ego Iohannes, ego Iohannes (nam & hoc nonnullos non mediocriter offendit, propterea quòd contrà in euangelio nomen suum modestiæ causa suppresserit, discipulum se nominans quem diligebat Iesus) hoc eum fecisse consilio arbitror, ut librum alioqui parum plausibilem, parumq; delicatum, ob profundissimam sensuum obscuritatem, & crebras easq; atroces in improbos comminationes, studiosius ac certius posteritati commendaret: pondusq; & autoritatem tam sublimibus reuelationibus quoad posset adijceret. Qua etiam ratione ad calorem operis acrem adijcit comminationē & obtestatio-

PRAEFATIO.

nem, nequis aut addat aliquid, aut demat uerbis libri prophetiae huius: quod sanè in alijs suis operibus cognoscitur haudquaquam fecisse. Videtur quoq; hac de causa nomenclaturam hęc inculcasse suam, ne (si inter exterarum nationes, & in insula cõstitutus è uita migrasset) tantarum reuelationum opus ab ipso. conscriptum in notitiam non uenisset fidelium: neue tantus thesaurus, qui tanto studio angelo reuelante demonstratus erat, & commendatus, alicubi in dicta insula diu fortasse neglectus delituisset, aut etiam prorsus periisset. At uerò ne fortè hanc ipsam Apocalysin ideo contemnendam arbitraris, quòd multa eaq; perplexa sit undiq; ferè inuoluta caligine, audi quid in ecclesiast. hist. li. 7. ca. 23. Eusebius pronunciaße scribat Dionysium episcopum Alexandrinum. Ego, inquit, quantum ad meam sententiam pertinet, spernere aut abijcere scripturam libri huius nullatenus audeo, maximè quum multi ex fratribus ita mecum sentiant. Sed hoc magis de eo sentio, quòd excedat atq; emineat, quæ in eo scripta sunt, humane auditionis modum: & sit in eo arcanus quidam & reconditus atq; admirandus omnibus sensus: quem & ego admiror ac ueneror, etiam si non intelligo. Et ita sentio, quòd diuina aliqua sacramenta sermonibus contegantur humanis, non tam iudicio meo discernens, quàm fide credens. Et ideo non reprobò quæ non intelligo: sed tanto magis admiror, quanto minus assequor. Hæc de autoritate atque

autore

autore sacrae Apocalypseos breuiter dicta sufficiant.
 Quod si quis fortè uberiora hac de re desiderabit, le-
 gat Titelmanni libellos hoc idem argumentum tra-
 ctantes. Quod ad sequentes elucidationes attinet,
 sciat lector nos tantum ea explicuisse, quæ explanato-
 re uidebantur indigere: cætera uero quæ transiliuimus
 aut iuxta simplicem uerborum sonum intelligēda esse,
 aut adeo facilia ac dilucida habere schemata, ut iudica-
 remus interpretatione non fuisse opus. Noluimus au-
 tem in eruendis harum imaginum mysterijs, plus satis
 esse curiosi, morosi aut anxij, ita ut è singulis quibusq;
 figurarum particulis citra exceptionem omnem, certa
 quedam arcana arctius emungendo eliceremus: aut sic
 scripturas tractates imitemur: quum id premere ue-
 rius sit, quàm scripturam exponere: & implicare po-
 tius, quàm explicare: sed nonnunquam summam rei et
 scopū, seu id quod potissimum intenditur indicasse con-
 tenti fuimus, Chrysoftomi in hoc sequuti consilium: qui
 docet ne in parabolis quidem nostri sospitatoris ore
 prolatis oportere nos nimia in singulis uerbis cura
 perangi. Sed ubi id, quod per parabolam intendi-
 tur didicerimus, inde utilitate collecta nihil iam ulte-
 rius uult nos anxius conatu inuestigare. Similitudines
 enim docendi gratia sic adhibentur in literis sacris, ut
 sepe numero non quadrent per omnia. Alioqui (ut unū
 hoc ex Paulo exempli gratia proferamus) quid absur-
 dius, quàm si quis dicat matule Samiæ, si teipsam pur-

Ch.hom.
 in Mat.6.

2.Ti.2.d.

PRÆFATIO.

garis, eris uas utile & honorificum: uerum hoc re-
 ctè dicitur testæ rationali, quæ monita, potest sese ac-
 commodare ad uoluntatem domini. Multis deniq; in
 locis nostro duntaxat usi sumus iudicio, nostroq; rem-
 egimus Marte: scilicet ubi parum ad mentem auctoris
 accedere uidebantur quæ nobis suppetebant commen-
 taria: ita tamen ut interim plerisq; in locis cum nostra
 et alteram interpretum communem sententiam, & in
 nonnullis etiam tertiam coniunxerimus, aut sal-
 tem leuiter attigerimus, ut prudens lector ex ipsis eli-
 gat quam maxime probauerit. Inter cætera autè com-
 mentaria quorum adiuti fuimus adminiculo, princi-
 pem apud me obtinuit locum & autoritatem ipsius Be-
 dæ glossæ: quo sanè nullū uidimus syncerius, quod
 minus haberet affectatæ curiositatis, quod magis ar-
 gutum, doctum, solidum & erudito homine dignum:
 denique quod magis (meo certè iudicio) ad men-
 tem accederet apostolicam. Porro hoc uetustiorum
 explanatorum, nempe Irenæi, Iustini, Hippolyti, Meli-
 tonis, Cassiodori, Aprigij & Isidori iunioris interpre-
 tamèta, quorū uel maxime iudicijs ac sententijs stare cō-
 ueniebat, temporū, nihil nō absumente, iniuria interie-
 runt: aut si nō interierūt, certè ad manus nostras nō p-
 uenerūt. Et mirū sane atque etiamnū deplorandum, si
 qd proficeretur cōplorationibus, clarissimorū uirorū
 elucidationes, præsertim in librum omnium difficilimū,
 non maiori ac fideliori cura atq; sollicitudine esse ser-

PRAEFATIO.

6

uatas & ad posteros transmissas. Quanquam autem ipse hic mihi diffidā, quum ob priscorum commētario rū carentiā & inopiam, tum etiam ob ingenij nostri tenuitatem, in omnibus germanum ac primariū apostoli sensum me esse adsequutum: spero tamen non pauca hic esse loca aliquanto commodiori interpretatione illustrata, quàm in præcedentium quorundam commentarijs. Sed aliorum esto iudicium de nostris scholijs pronunciare: qui si ea talia iudicauerint ex quibus possint aliquid lucis petere, aut eua-
dere eruditiores, candide fruantur, dignasq;
nobiscum summo omnium largitori

Deo gratias reddant: sin secus, no-
strum saltem conatum boni
consulant. Vale. In ferijs
be. Apostoli Thomæ,

1543. Mech-
liniæ.

IN

IN APOCA

LYPSIM BEATI IOAN-

nis Apostoli, Scholia.

Excipite I.

Pocalypsis.) Græca vox est:
& interpretatur reuelatio,
ab ἀποκαλύπτω reuelo. Vi-
de Hie. in illud Gala. i. Sed
per reuelationem Iesu Ch.

Quam dedit illi Deus pa-
lā facere seruis s. quæ oportet
fieri cito. Iuxta græci ser-

monis formam ita dictū est, pro eo quod apertius
dici poterat: Quam vel qua dedit ipsi, nempe Chri-
sto Deus, ἀπαλαῖα ut palam faceret, siue demonstraret
seruis suis quæ oporteat fieri cito.

Qui testimonium perhibuit uerbo Dei, & testimo-
nium Iesu Christi.) Hæc in archetypo aliquāto com-
modus habentur ad hunc modum: ὁς ἐμάρτυρη-
σε πρὸς λόγον τοῦ Θεοῦ, & πρὸς μάρτυρίαν ἰησοῦ χρι-
στοῦ ὅσατε εἶδε: Qui testificatus est uerbum seu ser-
monem Dei, testimonium quoque Iesu Christi &
quæcunq; uidit. Quæ mihi ita uidentur accipiēda, ut
intelligamus Ioannem pro palām prædicando testi-
monium perhibuisse: primum quidem de Dei per
Christum prolatis uerbis ac sermonibus: uel de Dei
uero, hoc est, Christo, quantum ad ipsius attinet
diuini-

diuinitatem, iuxta quod in exordio euangelij sui dicit, In principio erat verbum: & verbum erat apud Deum: deinde etiam de Christi passione ac mortalitate, quam per martyrium, id est, μαρτυρίαν significasse arbitror, iuxta vulgarem eloquendi modum, quo sanctorum in pœnis confessionem atq; adeo cruciatus ipsos, martyrium, & sanctos martyres vocamus: vt huic congruat quod ad calcem descriptæ passionis ac mortis Christi idem Ioannes adiūgit, **Io. 19. g.** Et qui vidit testimonium perhibuit, & ve. est test. e. & postremo de cæteris omnibus quæ viderat Christi gestis: cui respondet quod in fine ait euangelij, Hic est discipulus ille qui test. perhi. de his, & scripsit hæc, &c. Possent præterea accusatiui λόγον ἔμαρτυρίαν per ablatiuos resolui, hoc pacto: Qui testificatus est verbo vel sermone Dei & testimonio Christi Iesu quæcunq; vidit: atq; ita copula τε (vt sæpe esset solet) superuacanea erit.

In Asia.) De Asia minore accipiendum est.

Et à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt.) Id est, à septiformi Spiritu sancto, qui natura quidem vnus & simplex est, gratiarum autem distributione, multiplex. Respexit enim ad illud Ies. II. Et requiescet super eum Spiritus domini: spiritus sapientiae, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Et hi spiritus in cōspectu throni Dei Patris sunt, hoc est, secundum Rupertum, in conspectu sanctorum angelorum, qui adeo thronus Dei sunt, & adeo in ipsis sedet Deus, vt quidam ex ipsis etiam propriè throni vocentur. Vel à 7. spiritibus, id est (vt

IN APOCALYPSIM

ly. est (vt nonnullis placet) ab vniuersitate mentium euāgelicarum, quæ vultui diuino semper adsistunt,

Primogenitus mort.) Hoc est, primus partus mortuorum, siue primus partus ex mortuis editus: id enim græcus manifestat sermo *πρωτότοκος* & *ἐν τῷ νεκρῶν*. Ideo autem primus, quia primus omnium ad vitam resurrexit immortalē, vt supra ostendimus 1. Corin. 15. ibi, *Primus Christus*. Potest tamen latina lectio & aliter intelligi, vt mortuos eos accipiamus de quibus Apost. ad Col. 3. Mortui inquit, estis, & vita vestra abs. est cū Christo in Deo.

Regnum & sacerdotes. Ne quis hic imaginetur & contendat omnes Christianos equaliter esse sacerdotes, animaduertendum de spiritali hic agi sacerdotio, quemadmodum & de spiritali regno. Ita enim sacerdotes sumus, quicunq; germanè Christiani sumus, quomodo & reges. Nam quod nobis legitur, fecit nos regnum & sacerdotes, in quibusdā euidētius est, *ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς*, fecit nos reges & sacerdotes. Quanquā possumus & regnum Dei dici, vt pote in quibus Deus ipse spiritaliter dominetur & regnet.

Etiā: amen.) Vtraque asseuerantis particula est,

Vt uiderem uocem.) Videre hoc loco intelligere est: sic enim non raro vsurpatur hoc verbum in aīca nis literis.

Et conuersus uidi septem candelabra aurea: & in medio septem candelabrorum aurcorum similem filio hominis, uestitum podère, & præinctū mamillas zō-

na aurea. Caput autem eius & capilli erant candidi
 tanquam lana alba, et tanquam nix: & oculi eius tanquam
 flamma ignis: & pedes eius similes aurichalco, uelut
 in camino ardenti: & uox illius tanquam uox aquarum
 multarum: & habebat in dextera sua stellas septem:
 & de ore eius gladius utraque parte acutus exibat: &
 facies eius sicut sol lucet in uirtute sua. Hac uisione mo-
 dus exprimitur & status, quo Christus dominus no-
 ster semetipsum ecclesie sue exhibuerit atque exhibeat.
 Nam per septem candelabra aurea (ut is qui appa-
 ruit, paulo inferius explicat) 7. Asiae ecclesiae designa-
 tur, in quibus reliquae totius mundi ecclesiae intelli-
 guntur, quae licet variae sint, locorum & praeposito-
 rum distinctione, una tamen est ecclesia, & unum
 candelabrum in diuersos uidelicet ramos sese ape-
 riens, quia una est basis, & fundamentum fidei, cui
 omnes pariter innitantur. Is autem qui filii hominis
 similitudinem gerit Christus dominus est, idem sacer-
 dos & rex existens: cuius sacerdotalis dignitas in
 podere quod sacerdotale est uelamentum, iuxta il-
 lud, in veste poderis quam habebat Aaron: regalis
 uero in zona aurea designatur: De qua in psal. scri-
 ptum est, Dominus regnauit decorum induit: in-
 est dominus fortis & pius. Decorum ergo & fortitudi-
 nem qua praecinctus ostendit dominus regnans regno
 peccati destructo, & morte superata, per zonam auro
 radiantem accipere debemus. Praeterea per caput quod pre-
 stantissima est in homine pars Christi diuinitatem in-
 telligimus. Et quemadmodum in hominibus candor ca-
 pitis et capillorum antiquitatem hominis demonstrat, ita
 & hic per eminentissimum capitis ac capillorum candorem
 diuinitatem.

Sapi. 18.
 Psal. 92.

1.

2.

IN APOCALYPSIM

d. diuinitatis Christi æternitas aduersus tunc insur-
gentes Ebionitas, Christi æternitatem negantes, de
signata est. Per hoc autē quod dicitur, & oculi eius
velut flamma ignis, nil aliud quā profundissima
perspicacitas innuitur, qua Deus vel abditissima cor-
dium perferutatur. Sequitur: & pedes eius similes au-
richalco, sicut in camino ardenti. Sicut modò dixi-
mus, per caput candidum hominis Dei æternam
diuinitatem significari: ita hic per pedes quæ infima
est hominis pars, ipse humanitatem rectē intelli-
mus. Quæ ideo aurichalco assimilatur, quia sicut au-
richalcum multis ignium impendijs ex ære perducit
tur ad colorem auri: ita & illa humanitas per multas
tribulatiōes passionis & mortis perducta est ad glo-
riam diuinitatis. Vnde & signanter dictum est, sicut
in camino ardenti, per quod rectē intelligitur mole-
stia passionis, qua oportuerat eandem humanita-
tem conflagrari. Vox præterea huius filij hominis tā
quā vox aquarum multarum describitur, quia lō-
gè lateq; & in multos populos vox ipsius dispersa
est: quemadmodum in persona eius Psalmista pro-
testatur: Confitebor tibi, inquit, in populis, &
psalmum dicam tibi in gentibus. Notum autem est
aquarum nomine non raro populos in scriptura de-
signari. Habet quoque in dextra stellas 7. id est, 7.
angelos ecclesiarum, vt infra in ipso contextu expo-
nitur, per quos parochi & episcopi intelliguntur, iu-
xta illud, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, &
legem requirent ab ore eius, quia angelus domini
exercituum est. Stelle autem hinc appellantur, quod
illorū intersit vita pariter & doctrina suæ curæ com-
missos illuminare. Sic enim per Daniele scriptum
est ca.

Psal. 56.

Mala. 2.

IOANNIS.

est ca. 12. Qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Et in dextera manu (sic enim gerce est) hi contineri dicuntur quippe pro quibus dextera domini specialiter dimicet, si modo verè stellas sese præstant. Gladius insuper utrinque incidens primum quidem extremi iudicij seueritatem significare potest. Vnde etiam de electis diuini iudicij approbatoribus ita scriptum est. Et gladij ancipites in manibus eorum, &c. ut faciãt in eis iudicium cõscriptum. Deinde etiam gladium illum spiritus, sermonem Dei, qui ab Apostolo scribitur viuus & efficax penetrantior quouis gladio Hebr. 4. c. ancipiti, ac pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus. Quanquam hoc Apostoli uerbum etiam ad iudicium pertinere potest. Postremò quid sit quod facies eius lucere dicitur ut sol in uirtute: sua facile est intelligere, maxime quum scriptum sit, Ego sum lux mundi: & rursus, Erat lux uera, &c. Lucet autem sol in uirtute sua, quum efficacius splendoris & ardoris sui radios diffundit. Iam quod ad uoces quasdam attinet: Poderis uetis erat sacerdotalis, quam Iosephus byssinam uocat: Idcirco à *πῶς πῶς* pes pedis & *ἀρῶ* adaptò quòd ad pedes vsque congrueret, & producit pe. syl. la. Aurichalcum, uel ut alij scribunt orichalcum, æs est multo incendio ad auricolorem perductum, *χρῶς* enim æs interpretatur. Est & aliud aurichalcum naturale, quod Plinius Lib. natu. historiæ 34. capite secundo in terris reperiit testatur, & ob precipuam bonitatem admirationem diu obrinuisse. Verum hoc loco ad id quod artificio constat respe-

Pf. 149.

Eph. 6.

Io. 8. b.

Ioannis. 1.

IN APOCALYPSIM

Etum apparet. Porro, quod nos legimus, pedes eius
 similes aurichalco velut in camino ardenti, græcè
 aliquanto secus habetur ad hūc modum, οἱ ποδὲς
 αὐτῶ ὄμιοι χαλκολιβάνω ὡς εἰ κωμίνω πεπυ-
 ρωμένοι. Pro quo Tichonius hæc substituit verba.
 Pedes eius similes aurichalco libani, igniti velut in
 fornace ignis, ita scilicet vt igniti ad pedes pertineat.
 Verum sensus vtrobiq; idem est.

Sacramentum septem stellarum quas ui. in dex. mc.
Septem candelabra aurea.) Septē candelabra aurea
 græcis accusatiui casus sunt: vnde liquet & sacramen-
 tum eodem casu accipiendum, & à verbo scribe re-
 gi debere.

Septem stelle, angeli sunt septem ecclesiarum.)
 L. Angeli nomine hic & in sequentibus pastores &
 præfules designati sunt: iuxta illud quod per Mala.
 scriptum est vaticiniij sui ca. 2. Labia sacerdotis custo-
 diunt scientiam, & legem requirunt ab ore eius, q̄
 angelus domini exercituum est.

Ex capite II.

ET angelo Ephesi ecclesia.) Id est, præfidi Ephe-
 sinæ ecclesiæ, vt modo diximus.

Abscensus
 Act. 6.

Mouebo candelabrum tuum de loco suo.) Id
 est, tollam à te ecclesiam, ne illi vltra præfideas.

Odisti facta Nicolaitarum.) Hi Nicolaitæ à Nico-
 lao, qui vnus è septem fuit diaconis cum Stephano
 in ministerium viduarum delectis, occasionem sui
 erroris sumpserunt. Is namq; quum ab Apostolis de
 zelotypia increparetur vxoris, quam admodū for-
 mosam habebat, vt sese de zelotypia corā Apostolis
 put-

purgaret, vxorem in publicum produxit, offerens etiam, vt qui veller ea abuteretur, hoc ipso facto videlicet declarans quantum ipse à zelotypiæ ac libidinis morbo abesset, qui etiam propriam vxorem deserere, & alijs eam communicare (si Christiana id religio admitteret) paratum sese testabatur. Hoc igitur factum libidinosi quidam in peius interpretantes, hinc erroris sui ansam sumentes, palam docere non erubuerunt, quòd quisq; cum qua liberet fecmina nefario cotru cõmisceri posset. Qui quum sceleris sui Nicolaum illũ dicerent esse auctore, Nicolairæ ob hoc appellari cœperunt. Qui plura desiderabit de hoc Nicolao cognoscere legat Ecclesiasticæ hist Li. 3. ca. 29. Dicuntur etiã Nicolairæ inquit Beda, fabulosa quædã & pene gentilia de mundi prædicasse principio, nec ab eis quæ immolantur cibos suos separasse.

Sed diues es.) Bonis spiritualibus..

Habebitis tribulationem di. 10.) Pulchrè denario dierum numero præsentis vitæ tempus designat: qui numerus perfectus quidem est, sed interim exiguus respectu totius numeri denarium subsequenti: vt intelligas hoc ipso totum vitæ huius mortalis spacium comprehendì, sed breue interim hoc esse respectu temporis vêturi, quod per reliquum numerum (qui in multas meriades profertur, imò nusquam finitur, sed semper idem replicatur) tacitè designatum est. Itaque primis hisce 10. diebus, id est, dum in hac sumus vita mortali, varijs sumus tribulationibus expositi: quum autem hi dies feliciter fuerint cõsummati, tunc fiet id quod in hac eadẽ reuela

IN APOCALYPSIM

Apo. 12. a. tione scriptum est: Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit neque luctus, neq; cla. neq; do. erit vl. quæ prima ab. Vnde & hic aptè subiungitur: Esto fidelis vsque ad mor. & dabo tibi cor. vi.

- b. Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanae.) Tantundem est ac si dicat. Scio ubi habitas, nimirum quod illic habitas ubi sedes est Satanae: hoc est, scio quod inter impios qui thronus diaboli sunt, piam agas vitam. Hunc enim sensum sequentia postulare videntur, quum dicitur, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam: etiam si nō ignorem non deesse, qui hoc in malam partem interpretentur.

t. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis.) Heic subaudiendum est fuit: aut, si magis placet quod gloss. indicat ord. eius exemplo laborate, alioqui inconsummata erit sententia. Quum autem dicit, in diebus illis: sentit, in diebus quibus Satanas agebat inter Pergamenseis.

Doctrinam Balaam, qui docebat Balac.) De Balac rege, & Balaam propheta vide Num. capite vigesimo secundo 23. & 24.

- n. Edere & fornicari.) Edere sub. victimas idolorū, hoc est, idolothyta, quod in græcis exprimitur, quā quā ab explanatore quoquam adiectum arbitrator.

Similiter poenitentiam agere.) Illud similiter ad Ephesinæ Ecclesiæ episcopum referendum est, cui eadem pene increpationis verba quæ huic Pergamensi episcopo prolata sunt: Age poenitentiam, & prima op. fac, sin autem ve. ti. ci. &c.

In

In gladio oris mei.) Hebraico more dictum est, pro gladio oris mei: vel per hypallagen, ore, id est, acie gladij mei. Gladium, vocat sententiam extremi iudicij. Pugnabit itaq; gladio oris sui, quum in impios proferet sententiam æterni supplicij, dicendo, **Mat. 25.d.**
Ite maledicti in ignem æternum.

Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouū scriptum quod nemo scit nisi qui accipit.) Per manna absconditum intellige munus aliquod spirituale ac diuinū. מַנָּה siquidem Chaldæis & מַנָּה siue מַנָּה Hebreis munus portio & donum dicitur. Vel per manna absconditum intellige panem illum verum qui de cælo descendit, vt animis nostris veram vitam conferret, cuius typum præferebat manna illud Israheli in deserto exhibitum, de quo in euāgelio scriptum est, Non Moyses dedit vobis panem, sed Pater meus dat vobis panem verum. Et ego sum panis vitæ. Per calculum verò candidum cui nouum nomen inscriptum sit, quod nemo scit nisi is qui acceperit, summam fœlicitatem, dignitatem, honorem, & prosperitatem intellige: cum quo calculo etiam nomē nouum sortiemur, nempe vt filij Dei nominemur ac simus: cuius nominis eminentissimam dignitatem nemo mortalium intelligere potest, præter eū, quem Spiritus adoptionis regenerando filium Dei & huius sacramenti nominis reuelatione sua scientem effecit. Hinc autem sumpta est metaphora, quod antiquitus calculis ferebant suffragia: & cui albus calculus contigisset ad dignitatem, aut præfecturam aliquam, vocabatur. In suffragijs etiam comitorum

IN APOCALYPSIM

nomen eius cui fauebatur calculo inscribebant: id quod & hodie quidam imitantur dum in Epiphaniae solennitate in factitio illo rege creando, ita schedulis sortiuntur, ut cui contingit schedula regis nomen continens, is pro rege habeatur, cui ceteri ex more applaudant & acclament. Legimus etiam niueis atrisque lapillis, olim iudicia ferri solira, ita ut his damnarentur rei, illis autem culpa absoluerentur, quemadmodum testatur Ouidi. *Metamorphoseos Li. 15.* Vnde etiam laeta & foelicia albo lapillo, vel vnione, quae vero secus habent atrio lapillo notari dicuntur. Simile quid refert & Plutarchus in vita Periclis, quod vel maxime ad hunc locum pertinere potest, nempe quod cui contigisset alba faba, huic ceteris pugnantibus permitteretur in conuiujs atque otio agere: & quod hinc quibus res aliqua suauiter succederent dies illis albus contingere dicatur, nimirum ab alba faba. Est autem calculus teste Hieronymo genus quoddam lapidis durissimi & rotundi, & omni puritate leuissimi, vel omni parte lenissimi.

H. ad Dz.
Septuaginta.

Quia permittis mulierem Iezabel, quae se dicit prophetam, docere, & seducere seruos meos. Nonnulli simpliciter praesentem locum accipientes hanc Iezabelem mulierem quandam fuisse putant, quae in ecclesia Tyatirensi scortatione sua, & peruersa doctrina multos ad impietatem protraxerit: nonnulli vero, haudquaquam personam aliquam foeminei sexus: quin potius vel virum aliquem ob peccati molliciem mulieris vocabulo appellatum, vel peruersam doctrinam, seu haereticam perfidiam designatam esse

r.

l.
b.

esse arbitrantur: nonnulli etiam quorum maxima pars est ita mulierem fuisse tradunt, ut non modo nomen, sed & maleficcium retulerit illius Iezabelis uxoris Achab regis Israel, quæ & prophetas occidisse, & ad impium cultum Baal virum suum adegisse scribitur. Vide tertio Regum capite decimo sexto, de cimo octauo, & vigesimo primo.

Edere & fornicari.) Edere, subaudi de sacrificijs idolorum, id quod in græcis & in nonnullis etiam latinis exprimitur. Fornicari metaphoricos idololatriam indicare potest, vel scortationem: nam ad vtranque rem significandam sæpe vsitatum verbum hoc in scriptura legimus.

Quicumq; non habet doc. hanc.) Id est, quicumque non receperunt doctrinam impiæ Iezabelis. Vide sequentia.

Et qui non cognouerunt altitudines Satane, quem admodum dicunt: non mittam uobis aliud pondus: tamen id quod habetis tenete donec ueniam.) Primum aduerte non esse hic, τὸ ὑψὺν uel τὸ ὑψώματα, ut de elatione & superbia accipias: sed τὰ βάθη, id est, profunditates, quibus versutiæ & nequitiaë diabolicæ fraudis intelligamus. Itaq; sensus hic erit ut quæ proxime præcedūt reperamus. Iezabeli & consortatoribus eius comminatus sum venturos illos in maximam tribulationē, filiosq; illius morte interimendos, & ex hoc futurū, ut omnes ecclesie cognoscāt q̄ ego sim scrutās renes et corda, daturus vnicuiq; iuxta

IN APOCALYPSIM

opera sua. Vobis autem, & cæteris simplicioribus, rudioribusq; qui quod dixi me scrutari renes & corda, ac reddere vnicuique iuxta opera sua, ad plenum non intelligitis: vel, vt alijs placer, qui non habetis doctrinam Iezabelis, nec intellexistis (quemadmodum dicitis vos excusando) Satanæ profundissimas astutias, mitior erit tribulatio quàm Iezabeli. Nec enim aliud pondus tribulationis mittam in vos, quàm quod hæctenus habuistis. Veruntamen hoc sustinete donec veniam, id est, donec hanc vitam finiueritis. Alij secus interpretantur: nempe altitudines, superbias: cognouerunt, approbauerunt, pondus legem veterem; quod habetis legem euangelicam, & item aliàs, verum quæ diximus magis congruere visa sunt.

In uirga ferrea.) Hebræorum more ita dictum est, pro sceptro ferreo, hoc est, seuera & constanti auctoritate atq; iustitia.

c. *Et tanquàm uis figuli confringentur.*) Hac metaphora indicat maximam profundissimamq; humiliationem ac subiectionem gentilium, qua ipsi ita confringentur, & abnegabunt quod sunt, vt cū Apostolo non iniuria dicere possint, uiuo autem iam non ego, uiuit uero in me. Ch.

d.
Gal. 2. d.

d. *Stellam matutinam.*) Stella matutina ipse Christus est, qui in calce huius Apocalypsis ita loquitur. Ego sum radix, & genus Dauid, stella splendida & matutina, siue antelucana. Vel dabo illi stellam matutinam, id est, dabo illi certum iudicium, & indubitatam spem æternæ lucis mox sequuturæ.

b.

Ex

Ex capite III.

Nomen habes quòd uiuas.) Id est, opinionem bonæ vitæ habes. Nomen enim hic opinionem & famam indicat. d.

Qualiter acceperis & audieris.) Ea scilicet, quæ sunt fidei, & doctrinæ euangelicæ: vel etiam ea quæ ad munus spectant Episcopi.

*Habes pauca nomina in Sardis * q nō coin. uest. sua.* Alias quæ. Id est, paucos habes nominibus suis designatos mihiq cognitos, qui à libidine & scortatione sua corrupta (quæ veluti vestimenta sunt animarum) incorrupta & incōtaminata seruarunt. Potest tamen per vestimenta etiam prima illa innocentia quæ in baptismo. confertur, & nouo vestimenti candore representatur, intelligi. Quum autē dicitur pauca nomina, qui, relationem rei ad rem esse intellige. Ter. deref.
gr.
h.
h. Allæo-
theta.

Hæc di. sanctus & uerus qui habet clauem David qui aperit & nemo cla. &c.) Clauem David variè accipiunt interpretes. Nam alij Christi (quem sanctū & verum per antonomasiam dicit) humanitatem, per quam omnia omnium prophetarum sunt patefacta mysteria interpretatur. Inter hos autem est D. Hila. qui in psalmos præloquēs, Quia inquit, scribæ & Pharisei Dei filium natum in corpore non recipientes omnibus prophetiç intelligentiç aditum denegarent, sub denunciatione pœnç ita à domino arguuntur. Væ vobis legisdo. qui abstulistis cl. scientiæ: ipsi non intr. & introeuntes non si. intr. Negantes enim Christum, cuius aduentus opus est prophetarum, clauem scientiæ abstulerunt, quia cognitio-
bb 5 nem

IN APOCALYPSIM

nem legis, quæ aduentum domini corporeum prædicauit, fides corporei aduentus abnegata præcludit. Et hoc quidem ex omni scripturarum prophetiarum genere dictum esse intelligendum est: ut nisi in aduentum domini ex virgine in hominem procreandi intellectæ fuerint, intelligentiarum vis obfignata habeatur. Nequaquam psalorum librū nisi per fidē aduentus eius posse intelligi, ita be. Io. apocalypsi docemur. Hæc d. sanc. & ve. qui ha. clauēs Da. &c. Clauem igitur Dauid habet (Christus scilicet) quia ipse per hæc vi quadam, signacula quæ de corporalitate eius, passione, morte, resurrectione, gloria, regno, & iudicio, Dauid de eo in psal. prophetat, absoluit, aperiens quod nemo claudet, & claudēs quod nemo aperiet. Quia per hæc quæ in illo expleta est prophetia aperiet quod nemo p̄cludet: & eōtrā expletæ in eo prophetiæ fide abnegata claudet quod nemo possit aperire. Itaq; hoc sensu vocabulū Dauid, per metonymiam accipiendum est, qua operans pro ipso opere poni consuevit. Et quod dicitur clauis Dauid passiuē, non possessiuē, accipiendum: ut quemadmodum dicimus clauem ostiij, qua ostiū referamus, ita & clauis Dauid dicatur, qua Dauidis vaticinia referantur. Ideo autem peculiariter clauis Dauid dicitur, potius quàm Iesaiæ aut cæterorum prophetarum, quia & cæteros dignitate antecelluit, & primus post datam legem propheticam scripturam edidit: sed & præcæteris altius mysteria Christi, non modò prophetauit & psalterio concinit, verū etiam vita & gestis præsignauit. Alij clauem Dauid regiam potestatem intelligunt, qua Christus cūctis vel aperire vel claudere potest regni sui ostiū, & qua
omniū

8.

om
 Ali
 stan
 tan

 test
 ego
 ape
 pac
 ptu
 que
 rui,
 rei
 par
 tea
 aute
 ner
 m
 posi

 E
 null

 C
 quo
 uerfi
 tien
 de m

 T
 fune
 vng

omnium potest ad fidei susceptionē aperire corda. Alij gratiam Spiritus S. alij intelligentiam, siue potestatem aperiendi mysteria à Dauid vaticinata. Duo tamen priora mihi magis probantur.

Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest clau. quia modicam habes uirtutem.) Ecce, inquit, ego, qui clauem habeo Dauid dedi coram te ostium apertum, id est, faciarum tibi scripturarum sensum patefecim: nam ea qua in carne gessi, id quod in scripturis latebat, aperiuerunt: vel etiam ostium fidei (de quo in Act. apost. scribitur) multis te p̄dicante aperui, cordatq; eorum fidei suscipiendæ præparauim, cui rei nemo poterit obistere: dedi inquam ego, quia pares tibi huic negotio vires non suppetūt, propterea quòd non nisi modicam habeas uirtutem. Hunc autem sensum quod ad postremam particulam attinet græcus postulat sermo, vbi non ἀπίστis sed *Αυδμή* est uocabulum: nisi fortè malis hoc, pro illo positum accipere.

Act. 14.

Ecce dabo.) Hic subaudiendum tibi, vt in nonnullis cod. exprimitur.

Quoniam seruasti uerbum patientiæ meæ.) Id est, quoniam exemplum mei seruasti in tolerandis aduersis: vel quoniam doctrinam meam, siue rem patientiæ, & patientiam ipsam (hebraismus enim est) de malis æquanimiter tolerandis seruasti.

b.

Tene quod habes.) Hoc est, fidem, muneris tui functionem, tolerantiam, ceteraq; bona opera ne uinquam abijcias.

Qui

IN APOCALYPSIM

Qui uicerit faciam illum colum. in templo Dei m.
 & foras non egredietur amplius: & scribam super eum
 no. Dei m. & nomen ci. Dei m. nouæ Ieru. quæ descen-

Templum Dei sanctū est quod estis vos. i. Cor. 3. d. In quo omnis ēd. com. cr. in tem. & c. Ephe. 2. d.

dit de caelo à D. m. & no. meum nouum.) Tanquam si dicat. Quisquis strenuè ac fideliter aduersus persecutionum & tentationum decertauerit insultus, dignus profectò erit, qui ueluti columna inconcussa, in uiuo Dei mei templo constituetur: insulcimen tum, pariter & decus totius tam præclari ædificij. Vbi si semel fuerit constabilitus, fieri non poterit, ut aliquando suscepto priuetur honore, aut ullius persequutiōis atrocitate à fidei suæ firmitate dimoueat. Quod si fortè hoc parū uidebitur, addam illud quòd præstantissimis quibusdam eum nominibus insignem atq; illustrem sim redditurus. Primum quidè à summo illo atq; immortalis alicuius Dei nomine, Deus ac Dei filius iuxta psalmū: deinde à noua hac & spiritali ciuitate Ierusalem, quæ fidelium ecclesia est, fidelis: tertio quoq; à Christi nomine Christus siue Christianus merebitur appellari. Quàquàm per horum nominum inscriptionem uirtus potius nominum quàm ipsa nomina potest intelligi. Dicitur autem ciuitas Ierusalem è caelo descendisse, tū quia spiritalis & cælestis est, tum quia caput eius è cælis profectum est.

Ego dixi
 dii estis &
 f. ex.
 Psal. 81.

Hæc dicit amen testis fidelis.) Id est, indubitatè ac certissimè fidelis.

Nec frigidus es neq; calidus.) Prouerbiali schema te dictum est, eodem sensu, ni fallor, quo D. Irenæus Li. aduersus hæreses. 1. ca. 9. aliud simile prouerbum, nempe, neq; intus, neq; foris, in mulierculas quasdam compete-

competere testatur, quæ quum intelligerent à Marci e.
 cuiusdam discipulis se fuisse delusas, non tamen cō- n.
 mittebant se ecclesiæ vt remedio pœnitentiæ recipe Quousq;
 tentur in consortiū vnde discesserant, sed inter vtrūq; claudicatis
 degentes, nec Marcianis palam adhærebant, nec ec in 2. p.
 clesiæ sese reconciliabant. Ira & hic, Laodicensium
 antistes nec calidus erat, quia zelo orthodoxæ fidei
 vt decebat antistitem aduersus impiorum dogmatū
 assertores non ardebat: nec item frigidus, quia quū
 ab errore illorum & fortè etiā ab alijs vitijs alienus
 non esset, exomologeseos tamen & pœnitentiæ
 remedia subire recusabat: atq; ita se frigidum esse ne
 gabat. Intelligendum ergo est frigidū nō fuisse iuxta
 suam ipsius dissimulationem opinionemq;: nec
 rursus calidum, iuxta angeli apparentis æstimationem.
 Itaq; dum idem angelus mox subiungit.

Vtinam frigidus esses aut calidus.) Nequaquam
 frigidum eum, hoc est, impium aut infidelem ex-
 optat, sed vt frigidum se esse confiteatur, quò sic ad
 ardorem spiritualem, qui charitatis & fidei est, perue-
 nire mereat. Ex planatores tamē qante nos in hoc
 opus scripserunt aliquanto secus, nimirum frigidū,
 prorsus infidelem, aut impium, calidum, fidelem, fer-
 uore charitatis ardentem, tepidum vero mediū in-
 ter vtrūq; interpretantur: atq; ob id dictum esse vt
 nam frigidus esses aut calidus, quòd satius sit prorsus
 à fide esse alie num, quàm post fidem acceptam semi
 Christianum agere. Hæc sententia vt est non omni-
 no mala, ita prima illa magis quadrare videtur etiā
 cum his quæ sequuntur. Posteriolem profert beatus
 Grego. in suo pastoralis, si quis fortè de ea plura desi-
 derabit, pa. 3. admo. 35.

Am. ser. 2.
 in pl. 118: &

Sed

IN APOCALYPSIM

Hier.in Ies.
ca. 14.

Sed quia tepidus es.) Per teporem, iuxta Hier. fidei intelligimus simulationem. Tepidus item intelligi potest, qui nec amorem nec Dei habet timorē: quemadmodum frigidus dici potest qui expers est amoris, calidus, qui amore seruet.

Gr.li. mor.
4.ca. 35.

Aurum ignitum probatum.) Charitatem sentit veram & inconcussam, sed nec tentationum ignibus aliquādo flaccesceret. Beatus Gregorius per aurū sapientiam intelligit: de qua per Salomonem dicitur, *Thesaurus desiderabilis requiescit in corde sapientis.* Quę (inquit) rectē auri appellatione signatur, quia sicut auro temporalia, ita sapientia bona aeterna mereantur.

Et collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Quando mysticum est quod dicitur, collyrium cōtritionem, confessionem, lacrymas, aut simile quippiam accipere debemus, quo oculi mundentur interiores, ut videre possint quę saluti sint opportuna. Quod ad vocis significantiam attinet, Collyrium medicaminis genus est (ut restatur Pli. Li. 21. ca. 20.) ex croco cōstans, quod præter alias utilitates, quas habet, etiā contra oculorum suffusiones valet.

Ex capite III.

ET ecce ostium apertum in cælo.) Hoc ipso declaratur quod huic Iohanni pandenda essent ea quę tum in ecclesia tanquā in cælo quodam (cui summa illa maiestas inferius exhibita præfider ac dominatur) gerebantur & in posterum eiā gerenda.

Et

Et ecce sedes posita erat in caelo, & supra sedem
 sedens.) Per sedem siue *ἵθρον* & sedentem in thro-
 no, sublimitas designatur diuinæ maiestatis, quæ si-
 cuti in eminentissimo conspecta est loco, ita & ad
 longissima quæq; sese extendit.

Similis erat aspectui lapidis iaspidis & * sardinis.)

Aliàs sardij

Non satis constat de quo sentiat colore. Varia siqui-
 dem sunt iaspidum genera: inter quæ est Cyaneus
 gemma colore cæruleo, id est, cælesti, in qua est ali-
 quando & aureus puluis. Sunt & iaspides quidam
 smaragdis similes, de quorum colore mox dicemus:
 alij glauci, id est, virides, admistum habentes albo-
 rem: alij similes aëri: atq; item alij, vt recenset ex Pli-
 nio Perottus. Verum si ei operi fidimus quod falso
 August. nomine fertur in hunc librum, quum sit Ti-
 chonij, quod Prima. & Be. sequuti sunt, iaspis aquæ
 colorem habet, sardius ignis: in quibus iſdem duo
 iudicia intelligenda volunt, vnum quod iam per
 aquam factum est in diluuiio, alterū quod per ignē
 fiet in consummatione seculi.

Et Iris erat in circuitu sedis, similis uisioni smar-
 ragdine.) Testatur hoc de smaragdo Pli. gemmam
 esse viridis coloris, eiusq; aspectum omniū esse gra-
 tissimum. Nullius, inquit, coloris aspectus iucūdi-
 or est. Nam herbas quoq; auidē spectamus, smaragdos
 tāto libētius, quādo nihil omnino viridius cōparatū
 illis viret. Præterea soli gemmarū contuentiū oculos
 implent, nec satiant. Iris aut sacramentū, quō Ticho-
 nius pulchrē nobis aperuit, ipsius verba subscribere
 placuit: Quid per hanc, inquit, nisi reconciliatio mū-
 di designatur, quæ per incarnati dispensationē facta
 cogno-

IN APOCALYPSIM

cognoscitur? Hoc certe si solerter inspicitur, effectus ipsius Iris indicare videtur. Arcus ita tuncq; apparet, quum radijs solis imbrifera fuerit nubes illustrata. Sole igitur nubem illustrante Iris apparuit, quia videlicet quum Patris verbum, quod candor est lucis æternæ ac sol iustitiæ, humanam suscipiendo illustravit naturam, ipsa humanitatis eius susceptio, quæ profecto nubes à propheta vocatur, reconciliatio facta est mûdi. Bene autem imbrifera, quia nimirum prædicationum eloquijs plena. Congruenter siquidem ad reconciliationem humani generis in no. Test. arcus figuratim apparuisse describitur, qui in veteri quoq; ideo in nubibus à domino positus intelligitur, vt post inundationem diluuij per eum terris pax reddita cognosceretur: vt scilicet eius visione, pacti sui memor omnipotens Deus, nequaquam ultra aquarum immensitate deleri terram pateretur.

Viginti quatuor seniores sedentes circumamicti ueste albis, & in capit. eo. coro. au.) Viginti quatuor senioresq; ad declarandam omnipotentis Dei gloriam, in circuitu throni eius consedere dicuntur, ecclesiæ rectores & episcopos designant: Atque hi quia non tam sacerdotes sunt quam reges, iuxta illud: Fecit nos reges & sacerdotes, iccirco candidis vestimentis induti, & coronas aureas ferentes cernuntur: per quæ mysticè illorum decor & gloria expressa intelliguntur. Ideo autem 24. seniores vel potius presbyteri (nam dignitatem hic *πρεσβυτερισμο* declarare arbitrò potius, quam ætatem) cernuntur, vt respondeant 24. sortibus sacerdotum, quas Dauid ex duabus familijs Eleazar & Ithamar filiorum Aaron constituit:

Apo. 1.

B.

vt quemadmodum sub illis 24. fortibus, id est, 16. ex
 filijs Eleazar, & 8. ex filijs Ithamar, vniuersa sacerdo
 tū ac Leuitarum turba continebat, ita in his 24. pres
 byteris, omnes totius ecclesie præfecti designentur.

Et de throno procedebant fulgura & voces & to
 nitrua.) Hoc est quod B. Mar. ait, illi autem profe
 sti prædi. vbiq, do. co. & ser. cōfi. se s. Fiebat, inquit,
 B. Luc. omni anime timor, multa quoq; prodigia &
 sig. per apo. si. Hæc autem è throno pcedere dicun
 tur, vt intelligas diuina hæc fieri virtute nisi fortè ma
 lis de throno, de ecclesia, q̄ Dei sedes est, intelligere.
 Sunt qui fulgura, voces & tonitrua hæreticos signi
 ficare velint, quòd hi similiter è sede proficiscantur
 ecclesie, iuxta illud, Ex nobis prodierunt, sed nō erāt
 ex no. verum mihi sanè hoc violentius videtur.

In conspectu sedis tanquàm mare vitreum, sim. cry
 stallo.) Explanatores vno cōsensu mare vitreum, ba
 ptismum accipiunt, quod vitro & crystallo compa
 ratur, propter suam puritatem, & purgandi effica
 ciam.

Et in medio sedis & in circuitu se. 4. animalia ple.
 oculis ante & ret. Hic rursus ferè consentiunt expla
 natores, 4. animantia 4. euāgelistas accipientes. In
 medio autē consistunt, quia perfecti quicq; ipsis qua
 si in medio positis intendunt, dum euangelicæ sa
 pientie lectionibus vnanimiter vacant. In circuitu
 sunt, quia quæ legendo siue meditando intus didice
 runt, foris circumquaq; prædicāt. Qui ideo pleni ocu
 lis ante & retro dicuntur, quia perfectissimā Dei ac
 diuinorum eloquiorum habuerunt Spiritu S. illumi
 nate cognitionem; ante per cognitionem futurorū,

IN APOCALYPSIM

retro per cognitionem præteritorum. Vel secundū
 Prima. euāgelia plena oculis sunt, quod perfectē no
 uiac veteris Test. vniuersa contineant sacramenta.
 Hæc iuxta communem interpretum sententiam di
 cta sunt. Quoniam autem hæc eadem de 4. animan
 tibus visio Ezechieli ostensa est, non absurdum, imò
 vero etiam commodius iudicauerim, si quæmad
 modum per illa animantia 4. potentissima orbis re
 gna, nempe per leonem regnum Chaldæorum siue
 Babyloniorum, quorum rex frequenter in scriptu
 ra leonis nomine figuratur: per faciem hominis, Per
 sarum: per bouē, Græcorum: per aquilam, regnum
 Romanorum, propter eiusdem regni insigne, non
 nulli intellexerūt: ita & hic oīa mundi regna, in 4 or
 bes partes potestā intelligamus. Quæ ad declaran
 dū, tū diuinę magnitudinis potentiā, tū diuini cultus
 per vniuersum terrarum orbē dilatationē, deniq; se
 se illius quantumuis prius fuerint sortia aut crude
 lia &c. subdidissent imperio, in conspectu & in cir
 cuitu visi in sede sedētis altissimi Dei, cernuntur cir
 cumsistere. Quæ & ob id animantium potius quā
 alterius cuiuslibet rei ænigmate figurari debuif
 se mihi videntur, quod animalia pro dñs coluerint:
 nam gens Isiaëlitica, non animalium sed seniorum
 personis figuratur. Cæterum quod dicitur, plena
 oculis ante & re. & paulò inferius, & in circuitu & in
 tus ple. s. o. oculatissimam indicat illorum de diuina
 maiestate, deq; rebus celestibus cognitionem.

Animal primum simile leoni: & sc. si. uit. &c. Quo
 pacto singula hæc animalia singulis respōdeant euā
 gelistis D. Aug. li. de consensu euā. l. ca. 6. edisseruit,
 cuius verba subscribo. Mihi videntur qui ex Apo. il
 la 4.

Eze. 1.

Et mutau.
 gl. dei in
 sim. &c.
 Rom. 3.
 Et in circui
 tu & intus
 p. o.

Ita
 pre
 Lo
 Luc
 min
 nen
 rum
 tota
 per
 gian
 Leo
 ipsa
 est,
 nan
 qe
 gen
 occi
 lum
 mar
 cha
 & E
 face
 qua
 pare
 nan
 neq
 crati
 qua
 figu
 ra gr
 infir
 inco

In 4. animalia ad intelligendos 4. euangelistas interpretati sunt, probabilius aliquid attendisse illi, qui Leonem in Matthæo, hominem in Mar. vitulum in Luc. aquilam in Io. intellexerunt, quam illi qui hominem Matthæo, aquilam Marco, bouem Lu. Leonem Iohanni tribuerunt. De principijs enim librorum quandã coniecturam capere voluerunt, nõ de totã intentione euangelistarum, quæ magis fuerat perscrutanda. Multo enim congruentius ille qui regiam Christi personam maxime cõmendauit, per Leonem significatus accipitur. Vnde & in Apo. cū ipsa tribu regia, leo commemoratus est, vbi dictum est, Vicit leo de tri. lu. Secundum Mat. enim & magi narrantur venisse ab oriente ad regem quærendũ, & eis per stellã natus apparuit. Et ipse rex Herodes regem Christum formidat infantem, atq; vt eũ possit occidere, tot paruulos necat. Quod autem per vitulum Lucas significatus sit, propter maximam victimam, neutri dubitauerunt. Ibi enim a sacerdote Zacharia incipit sermo narrantis. Ibi cognatio Mariæ & Elizabeth commemoratur. Ibi sacramenta primæ sacerdotij in infante Christo implera narrantur. Et quæcunq; alia possunt diligenter aduertiri, quibus appareat Lucas intentionem circa sacerdotis personam habuisse. Marcus ergo qui neq; stirpem regiam, neque sacerdotalem, vel cognationem, vel consecrationem narrare voluit, & tamen in eis versatus quæ homo Christus operatus est, tantum hominis figura significatus videtur. Hæc animalia tria, in terra gradiuntur, &c. At vero Iohannes super nubila infirmitatis humanæ velut aquila volat: & lucernam incommutabilis veritatis acutissimis atque firmis-

Apo. 5. a.
Mat. 2. a.

IN APOCALYPSIM

simis oculis cordis intuetur. Hæc pro communi explanatorū intelligentia annorata sint. Poterūt verò & aliter hæc animalia accipi, vt videlicet per Leonē, ecclesiæ atq; electorum fortitudinē: per vitulū, piorū in tribulationibus & persequutiōibus mactationē: per hominē, naturalis rationis ysum, vel humanā fragilitatē: per aquilam, sanctorū ad cœlestia ascensum ac desideriū intelligamus, cui etiam cita negotium aptari possunt ea quæ præcedunt & sequuntur. Quamq; equidem magis probauerim eam interpretationem quam supra secundam posui.

Et in cir.

Habebant alias senas.) Senę alę celeritatē indicant p̄dicationis euangelicæ: vel iuxta alterum sensum, altissimā cœlestiū contemplationē: siue etiā euadendi persecutorum rabiem, facilitatem. Quod sequitur, & in circuitu & int. ple. & c. supra explicuimus.

Et cum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionem sedenti super thronum, uiuenti in secula seculorum, procedebant uigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, adorabant uiuentem in secula seculorū, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es domine deus noster accipere gloriam.) Quū darent, inquit, animalia gloriā sedenti super thronū: hoc est, quū euāgelistę constanter ea q̄ sunt fidei p̄dicarent, eoq; omnipotēti Deo oēm honorem reuerentiā impēderēt, hinc factū est, vt & seniores ac p̄sbyteri (quorū apud Iudæos 24. sortes erāt) similiter p̄cederēt & adorarēt uiuentē in secula, mitētes etiam coronas ante altissimi Dei thronū, nimirū hoc ipso cōtestantes, sese ab illo quicq; habebāt glorię accepisse, & in illū oēm gloriā esse referēdam.

Quòd

Quod si vero 4. animalia gentium regna accipias, illud hic significabitur quod ait apo. Quum plenitudo gentium int. tunc omnis, &c. Rom. II. c.

Ex capite V.

ET uidi in dextera sedentis super thro. librum scri. int. & fo. si. sig. 7. Iuxta antiquiorū interpretum sententiā, liber hic omnis sacrorū bibliorū scriptura intelligitur: q̄ tamen si varios habeat codices variosq; eorundē autores, vnus tñ liber est, q̄a vno eodemq; Spiritu dictante cōscriptus, vnus vnus verbi thesaurus & sacrariū est. Cernit autē hic liber in dextera, vt cū illo cōgruat, q̄d in Deut. scriptū est, In dextera eius ignea lex: scriptus intus & foris, vt intus nouū foris vero vetus Test. intelligas: signatus sigillis 7. ppter varias mysteriorū qbus diuina scriptura inuoluta est obscuritates. Nā septenarius numerus nō raro multiplicitatē numerūq; infinitū indicat. Nisi forte Hila. sententia magis placet, q̄ in psalmos p̄loquens determinatē 7. signacula enumerat, nēpe hęc: corporalitatē, passionem, mortē, resurrectionē, gloriam, regnū, & iudiciū. Sunt p̄terea q̄ libriū, p̄sentem hanc Apo. sunt qui diuinā dispositionem, sunt qui diuinā scientiam accipiant, & hęc quidem fortasse non ab surdē: verū quia longū esset omneis omniū sentētiās persequi, easdē ab alijs petēdas relinquere visum est.

Et uidi ange. fortē pr. uoce. ma. Quis est dig. ap. li.)
 Angelus hic ita p̄dicans voce, antiquorum patrū anhelam expectationē magnumq; desiderium significat: de quibus in euan. dominus, Multi, inquit, prophetae & iusti cupierunt videre, quæ vos videtis, & Mar. 13. b. non viderunt.

r.
Deu. 33.

r. g.

Mar. 13. b.

IN APOCALYPSIM

Nemo pote. neq; in caelo, ne. in te. ne. sub te. ape. li.)

Gr. li. dia.
4. c. 4. l.

In quo libro quid aliud (inquit Greg.) quam sacra scriptura designatur, quam solus redemptor noster aperuit: homo factus moriendo, resurgendo, ascendendo cuncta mysteria quae in eo fuerant clausa patefecit. Et nullus in caelo, quia neq; angelus: nullus in terra, quia neq; homo viuens in corpore: nullus subtus terram dignus inuentus est, quia neq; animi corpore exuta aperire nobis praeter Dominum facti eloqui secreta potuerunt.

Neq; respicere illum.) Id est, contemplari splendorem gratiae noui testamenti. Ita Tichonius, quae & Beda sequitur, adiciens & hoc: Sicut filij Israel in faciem latoris veteris test. nouum continentis non poterant aspicere. Vel respicere iuxta quosdam, id est, perfecte intelligere.

3.

Et ego flebam multum.) Communem, inquit Be. humani generis miseriam agnoscens doluit.

Vnus de senioribus.) Sentit vnum quemlibet siue totum corpus prophetarum.

Et uidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua 7. & oculos 7. qui sunt 7. spiritus.) Dixerat modo vicisse leonem e tribu Iuda metaphoricos eundem quem & agnum dicit significans, nempe Christum dominum: hic iam quomodo & ubinam vicerit describit. Thronus itaque, 4. animalia, seniores, & agnus in medio stans veluti occisus, tota ecclesia cum suo capite est. In septem autem cornibus summa principatus atque imperij potestas exprimit: qua agnus ipse, in passione veluti occisus
apparens,

6.
t.

apparens, cunctis imperat regnis, sicuti verè est rex regum & dominus dominantium. In 7. vero oculis q̄ in agno occiso, eoty & in ecclesia sunt, sanctus sepriformis Spiritus insinuat, quemadmodum & in ipsa contextus serie explicat, quum dicit, q̄ sunt 7. Spiritus Dei missi in oëm terram: quam particulā ita ordināt nonnulli, vt ad cornua pariter & ad oculos pertineat, attestantes Spiritum hunc 7. cornibus ob eminentiā potestatis, ob illuminationē vero gratiæ seu sapientiæ oculis cōparari. Cæterum qñ ecclesiam ex duobus populis collectam constat, non absurdū videtur, si in animātibus gentilem, in senioribus verò Iehu Jaicum populum intelligamus.

b.t.

Et uenit & accepit de dextera sedentis in throno librum.) Hoc enigmatè siue ostēto declaratur, quòd solus Christus potēs ac dignus esset, q̄ per assumptā carnem adueniens librum illum è dextera sedentis in throno, id est, Dei omnipotentis acciperet, eiusq̄ mysteria refereret: qui quia tam potēti altissimi Dei non sinistra sed dextera manu continetur, non poterat nisi à fortissimo accipi & aperiiri.

Quatuor animalia & 24. seniores.) De his suprā diximus ca. 4.

Phialas aureas.) Phialæ uascula sunt, quibus in sacrificijs thymiamata, hoc est, suauia odora menta offerri consueuerunt in templo domini: ideoq̄ & subditur, plenas odoramentorum quæ sunt orationes sanctorum.

Regnū & sacerd.) In archetypo cōmodius est, vbi *Βασιλεῖς & ἱερεῖς* scriptū est. i. reges & sacerdotes.

IN APOCALYPSIM

1. Pet. 2. b.

Quantū id in gr̄cis arbitror esse mutaū. Nā eodem modo regnum dici possumus, quo nos Be. Pet. vocauit sacerdotiū: Genus, inquit, electū, regale sacer.

Super terram.) ἐπὶ τῆς γῆς, idem valere potest quod ἐπὶ τῆς γῆς supra terram, hoc est, in cælo. Potest & simpliciter accipi pro in terra, quemadmodū in præcatione dñica, ὡς ἐν ἑβραϊῶ, & ἐπὶ τῆς γῆς.

- d. *Vocem angelorum multorum.*) Angelos alij cælestes spiritus seu nuncios in fidelium protectionē ac ministerium destinatos accipiunt, maximē quòd nato saluatore militia cælestis exercitus Deo laudes cōcinuisse audita sit: alij homines iustos, ob id quòd hi ipsi etiam dij in scriptura appellari mereant: deinde quòd angelus officij nomen sit, non naturæ. At tamen quoniam non dicunt dignus est agnus qui occisus est, & redemit nos, aut simile quippiā, quale ab animalibus & senioribus paulò superius prolatū est, qui occisus es & redemisti nos Deo in sanguine tuo, equidem iudicauerim de cælestibus spiritibus intelligendum.

Et quatuor animalia dicebant amen.) Quid animalia signent supra indicamus ca. 4.

Ex capite VI.

ET audiui unū de quatuor animalibus di. &c. *Ve ni & uide.*) Hoc est vnum animal, quod quatuor: hoc vnum est & quatuor animalia, quod Iohānes, qui ab vno animalium ad contemplanda Christi ecclesiæq; sacramenta vt veniat inuitatur. Tanq̄ si in apostolis præcedens ecclesia subsequēti dicat. A mystico legis & prophetariū eloquio ad cognitionis intel-

intellectum fidei passibus veni, & hoc quod intellectu capis, ipsius operis veritate completum inspice. Ita ferè Primasius.

Et ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit uincens ut uinceret.) Equus albus cœtus fidelium est, baptismo per virtutem sanguinis Christi dealbatus: sessor autem ipse Christus est, sermone Dei uiuo & efficaci & penetrantiori quouis gladio ancipiti, quasi arcu quodam munitus: corona quoque in signum regis potestatis ac victoriæ insignitus: ita ut non immeritò iam tunc victor securus exierit, siue à Patre, siue è Ierosolymorum ciuitate, ut amplius etiam uinceret, & calcata diaboli potestate ita in se quàm membris suis gloriosius triumpharet.

Et exiuit alius equus rufus, & qui sedebat super illum datum est ei ut sumeret pacem de terra, & ut inuicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.) Equum rufum iniquorum cœtum, Christi & aliorum occisorum sanguine rubicundum, sessorum uero eius diabolum intellige: cui primum hoc permissum est, ut eum qui iuxta Ap. pax nostra est, Christum inquam, è terra tolleret uiuentium, deinde & gladius magnus, hoc est, magna persequendi pios potestas data est, ita ut tumultibus bellis, ac mortibus inuolueret omnia. Explanatores tamen illud, ut sumeret pacem de terra, de pace mundana intelligunt.

Et ecce equus niger, qui sedebat super eum habebat stateram in manu sua.) Equus niger falsorum fratrum siue hæreticorum cuneus est, sessor autem hæresiarcha quispiam, vel etiam ipse hæreticorum agitator

IN APOCALYPSIM

tator diabolus. Et quia hic seffor plerunq; emēitram
præ se fert iustitiæ & æquitatis imaginem, quò vide
licet facilius cuilibet imponat, hinc est quòd state-
ram in manu sua gestare dicatur.

*Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei de-
nario, & uinum & oleum ne læseris.*) Quod ad lite-
ram attinet scito pro bilibris græcis esse & χοῖνιξ quæ
vox semodium significat, vel potius secundum Bu-
dæum, eam mensuram, quæ satis fit in cibum diur-
num: cuiusmodi apud Hebræos gomor illud fuit
de quo habes Exod. cap. decimo sexto. Id autem col-
ligit quum ex Herodoto tum ex hisce Suidæ verbis.
ἀ γὰρ χοῖνιξ ἡ μὲν πρῶτη ἔστι τριόβητος, id est, cagnix em̄ est
diurnum cibarium. Hanc mensuram nonnulli libras
4. nonnulli vero tres pendere docent. Subaudi-
endum præterea est quod orationem reddat absolu-
tam, nempe constat aut vendatur. Et læseris, id est,
& ἀλάτῃς potest etiam esse corrueris siue falsifica-
ueris. Iam quod ad sensum mysticum attinet, Beda
ita hunc locum interpretatur, vt tacitè indicet, in bili-
bri tritici maioris meriti fideleis, in bilibri hordei
minoris, in denario precium redemptionis vtrorū-
que, denique in vino & oleo, sanguinem Christi &
chrismatis vnctionem significari. Sic enim scribit
initio ad postremam præsentium verborum par-
tem respiciens. Caue, inquit, ne exemplo pessimo
fratrem tuum scandalizes, propter quem Christus
mortuus est: & sacri sanguinis chrismatisq; porrat
insignia. Quia siue perfecti meritis, siue etiam mi-
nimi quique in ecclesia, fide tamen sanctæ trinita-
tis imbuti omnes eodem perfecto precio sanguinis
doml.

dominici sunt redempti. Nec immerito bilibri, & non simplici libra fidei vel operis perfectio exprimitur, quæ utraque in radice gemine consistit charitatis. Hastenus ille. Sunt & aliæ huius loci interpretationes, de quibus si lubet vide glos. or. &c.

Et ecce equus pallidus & qui sedebat super eum nomen illi mors, & infernus sequebatur eum.) Equus pallidus hereticorum furor est liuidus & inuidus: & hic sefforem habet mortem, quia videlicet inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Quin & diabolus ac ministri eius metonymicos mors & infernus dicti sunt eò, quòd multis mortis & infernorum suppliciorum causa sint. Potest & simpliciter accipi quod hic spiritualiter mortuos ibi pœna sequatur aeterna.

Et data est illi potestas super quatuor partes terre, interficere gladio, & fame, & morte, et bestiis terre.) Græce aliquanto secus est: si tamen mendo vacent codices: sic enim legimus. *Ἐδόθη αὐτῷς ἰσχυρία ἀποκτείνειν ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἐν πλοῦ φαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ, καὶ ἐν θανάτῳ καὶ τῶν θηρίων τῆς γῆς.* Et data est illis potestas interficiendi in quartam partem terræ, gladio & fame, & morte à bestiis terræ. Verum in sensu minimū erit discrimen, si meminerimus quòd Be. auhorauit tres equos malos diabolo fidentes, contra quartum ecclesie calcitrare equitatum: & si à bestiis accipias, propter bestias. Quanquam puto interpretè à bestiis scripsisse, idèq; à sciolis occasione precedentium copularum in vicinam figuram, nempe & esse transfusum.

Vidi

IN APOCALYPSIM

Vidi subtus altare animas intersectorum.) Subter altare martyres cernuntur, tãquàm in loco sanctissimo, in diem iudicij (quod ad ipsorum atinet corpora) reseruati: vnde etiam multorum corpora martyrum in primitiua ecclesia sub altaribus sepulta leguntur. Vel subtus altare, id est, sub protectione Christi: ipse enim altare nostrum est.

l. A. li. quat. 2. c. 45. Vsq̄ue quo domine, sanctus, & uerus, non iudicas & non uindicas sanguinem nostrum.) Si mouer, inquit, Aug. cur electi Dei se vindicari deprecetur, quã apertissime moneamur vt pro nostris inimicis & persecutoribus oremus: intelligendum est eam vinctam esse iustorũ vt omnes mali pereant. Pereunt autem duobus modis: aut conuersione ad iustitiã, aut amissa per supplicium potestate, qua nũc aduersus bonos, quã diu hoc ipsum bonis expedit, vel tẽporaliter aliquid valent. Itaq; etiam si omnes homines conuerteretur ad Deum inter quos sunt etiam inimici, pro quibus iubemur orare, diabolus tamen qui operatur in filijs diffidentia remaneret in fine seculi damnandus. Quem finem iusti quum venire desiderant, quamuis pro inimicis suis orent, tamen non absurde vindictam desiderare dicuntur.

gr. in præf. in Iob. & alias. Et datæ sunt illis singula stola albe, & dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum.) Ante resurrectionem sancti singulas accipiunt stolas, quia sola adhuc mentis beatitudine perfruuntur. Binas verò accepturi sunt, quando cum gaudio perfecto animarum, etiam incorruptione corporum vestientur.

Et ecce tremotus magnus factus est, & sol factus est

est niger tanquam saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis, & stellæ de celo ceciderunt super terram sicut ficus emittit grossos suos, & cæ.) Hæc ad futurum seculi finem referenda sunt: tunc enim grauisissima in toto orbe terrarum per Antichristum & suos excitabitur persecutio, quæ per terræ motum significata est: sol iustitiæ Christus, illuminans omnem hominem veluti saccus cilicinus vilis, inglorius & obscurus apparebit: nimirum iniquo illo sese extolente supra omne quod dicitur Deus, aut numen: luna, id est, ecclesia, fulgorem suum à sole Christo excipiens, propter intersectorum multitudinem veluti sanguinolenta conspicietur: stellæ quoque quæ sanctitate dignitate & cæteris videbantur præeminere à fidei stabilitate & sublimitate propter persecutionis atrocitatem deficient ac defident, ad eum videlicet modum quo immaturi ficuum fructus præcipi solent, quum à vento valido agitantur. Possunt tamen hæc ipsa etiam ad prima nascentis ecclesiæ tempora pertinere. Quod si quis vero hæc & sequentia iuxta literam intelligenda censerit, nihil equidem refragabor, maximè quum eadem ferè & à Christo prædicta in euangelijs legamus.

Et coelum recessit sicut liber inuolutus.) Sentit ecclesiam in antichristi persecutione prudenter ad tempus cessuram ipsius tyrannidi, persecutionisq; immanitati: vel etiam cessisse si hæc ad primitiuam ecclesiam referre malis: eritq; tanquam liber inuolutus mysteria quidem continens, sed interim abscondens.

Et omnis mons & insula de locis suis motæ sunt,
&c.

IN APOCALYPSIM

Et. Vt in summa dicam, sentit diuersos pro diuersitate officiorum, status, conditionisue homines a persecutionis atrocitate commouendos: sed pios prudenter ad tempus cedentes, mouendos quidem, sed non deiiciendos, impios vero etiam a fide defectiuos. Potest tamen totus hic locus ad solos impios pertinere.

Abconderunt se in speluncis & in petris montium & dicunt mo. & pe. Cadite super nos, & abscondite etc. Quum infirmiores quique (inquit Beda) tunc precesorem in ecclesia roborari exemplis, consilijs muniri, protegi monitis, & precibus querunt obumbrari, quasi ipsos super se montes per affectum compassionis cadere deprecantur. Montes enim excelsi ceruis, petra refugium erinacis. Possunt tamen hæc vel de reprobis accipi, qui in squissima illa tribulatione, & abvltione diuina se querent abscondere atque effugere.

Dies magnus iræ ipsorum.) Dies iræ, dies vltionis & afflictionis, iuxta scripturæ consuetudinem appellata est.

Ex capite VII.

Post hæc uidi 4. angelos stantes super 4. angul. terre, tenē. 4. uen. ter. ne flarēt super terrā, etc. Si quæ in precedenti ca. scripta sunt sub 6. sigilli apertione ad Antichristi tempora referas, quemadmodum referunt omnes ferè huius operis explanatores, etiā hæc ad eadem tempora pertinere necesse est. Itaque angeli hoc loco demones intelligendi sunt, qui nonnunquam angeli in scriptura appellantur. Contin-
nebunt

Psal. 105.

d.

nebunt autem hi angeli 4. ventos terra; id est, euangelicæ veritatis prædicatoribus obstacula obijciēte ne quā possit illorum flatus erumpere, & perficere cū veritas mundi regiones. Sunt qui per quatuor angelos 4. regna intelligant, Assyriorum, Persarum, Græcorum, & Romanorum: sed hoc magis videtur congruere cū ea sententia quæ hæc & præcedentia ad reccens narq̄ ecclesiæ persecutionē refert: quanquam & prior illa sententia probè cum prima quadræ afflictione. Porrò qui curiosius singularium vocum differentias obseruant, in terris aiunt diuersitatem prouinciarum, in mari insularum, in arboribus hominum designari.

Et uidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis habentem signum Dei uiui. Angelus ab ortu solis ascendens habensq̄ signum Dei uiui, ille est magni consilij angelus Christus dominus à prima profertiscens totius luminis origine, signum etiam secum ferens, id est, palam declarans opere ac sermone se vere Filiū esse Dei uiui. Vel *σφραγίδα* hoc est, signaculum siue sigillum quo inuiolabilis Christianæ fidei autoritas designari potest, qua suos Christus præmunit aduersus omnem nocentium angelorū malitiam atq̄ potentiam. Atq̄ hoc sanè magis quadiat cū his quæ subiiciuntur. Christum aut̄ angelum nominat, ob id ni fallor, q̄ eis quibus tum hæc scribebat sanctius ac celebrius haberetur angeli nomen q̄ Iesu, ut q̄d multis adhuc esset inuisum & odiosum.

In frontibus eorum. Signa siue signacula in frontibus seruatorū Dei apertam, liberā ac manifestā declarant sup̄ fidei autoritatem siue etiam professionem.

Et

IN APOCALYPSIM

Et audiui numerum signatorum 144.000.) Quædam synecdoches species est, vt intelligas in numero finito innumerabilem credentium multitudinem designari.

Ex tribu Iuda.) Aduertendum in hoc catalogo Dan prætermitti, & huius loco Manassén substitui: cuius causam esse putâr, quòd opinio sit ex Dan nasciturum esse Antichristum, vtpotè de quo tale prolatum sit à Iacob vaticinium. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita mordens vngulas equi: & cadat ascensor eius retro. Vnde Iren. huc etiam pertinere dicit illud Iere. Ex Dan audiuius vocem velocitatis equorum, à voce hinnitus decursionis equorū eius commouebitur terra, &c.

Gen. 49.

Ir. li. 5. in fine.
Ier. 8. f.

Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum, & in cōspetu agni amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorū. In vestimentis albis puritas vitæ per sanguinē Christi dealbat: in palmis verò victoria designatur. Porro quod ad verba ipsa attinet videt subesse mēdum, propterea quòd sermo præterquàm quòd à græcis discrepat etiam solecismum habeat: dum dicitur, vidi turbam magnam, stantes, amicti stolis: nam ita iungenda esse verba apertius ex græcis liquet, vbi nihil est absurdi. Ita enim habent. Post hæc vidi, & ecce turba ingens, &c. stantes ante thronū, & in cōsp. agni, amictæ stolis albis. Nam quòd turba dictio collectiua epitheton habeat numeri pluralis nihil nouum, præsertim apud græcos. Vt igitur sermonis latini occurramus incommodo, aut in illo stantes subau.

subaudiendum est & erant, aut certè legendum, vidi & ecce turba magna. Porro dum interpres etiã genus commutat dicens, turba amicti, intelligendus est ad rem potius aut ad vocem græcam *τοῖς πρὸς ἀνάμνησιν* respexisse: quàm ad congruentiam grammaticam: aut fortasse subaudiuisse illud populi quod præcessit. Commodè ergo Ticho, qui sic habet: vidi & ecce populus multus, &c. amicti, &c.

Ex capite VIII.

FActum est silentium in cœlo quasi media hora.) Silentium in cœlo pacem & quietem esse voluit quam post Antichristi interitum habitura est ecclesia: sed breue tēpus quasi mediã horã duraturam propter superueniens ilicò iudicium. Alij silentium quietem illã significare tradunt de qua Ps. loquitur. Terra tremuit & quieuit quum exurgeret in iudicium Deus, vt saluos faceret omnes mansuetos terræ. Mihi etiã videtur & hoc ad primitiuę ecclesię statum pertinere, quemadmodũ et cœtera tam præcedentia, quàm sequentia. Ps. 75.

Et vidi septem angelos stan. in con. Dei, & data sunt eis 7. tubæ.) Hactenus 7. sigillorum sacramenta descripta sunt: hic autem secundum quosdam nouæ incipit visionis demonstratio. Probabilius tamen est etiã hæc sub 7. sigilli reueratiõne conspecta fuisse, & ad statum primitiuę ecclesię ut de alijs diximus pertinere. Proinde 7. angelos tubicines, vniuersos euangelicæ veritatis præcones accipimus, magnis euangelij vocibus quasi quibusdam tubis concrepantes.

Et alius angelus uenit & stetit ante altare, habens

ad

thuri-

IN APOCALYPSIM

thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum om. super altare. Hic rursus Christus angelus appellatur, qui in praesentia & conspectu diuinæ maiestatis, quasi sacerdos in loco sacratissimo ante altare assisit, offerens ibi & orans Patrem caelestem, ut sanctorum, id est, fidelium preces & vota veluti quaedam thymiamata accepta habere dignetur. Nam quod per incensa preces signare voluerit, hoc ipsum declarat quod dicitur, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum. Rupertus verò, pressius literæ inhærens per angelum Michaelē archangelum quē & principem ecclesiæ esse docet: per altare, Christum: per thuribulū, fidē vult intelligi. Multi etiam per thuribulū corpus Ch. intelligūt. Vnde id quod sequitur.

Et accepit angelus thuribulum aureum, & impleuit illud de igne altaris & misit in terram. Tunc impletum esse volunt, quum Christus ignem in se habēs sancti spiritus siue etiam charitatis in terram descendere dignatus est. Non desunt præterea, qui thuribulum apostolos intelligant, quod hi vasa sint Spiritus S. quod ex his precum thymiamata exurgentia cælos penetrent, denique quod hi missi sint in vniuersum terræ orbem, edituri tonitrua, voces & cætera quæ sequuntur.

Et facta sunt tonitrua & voces, & fulgura & terræ motus. Tonitrua hæc tenticulamenta sunt, & caelestis increpationis verba, voces exhortationes, fulgura miraculorū conuulsiones: terræ motus vero ingens mortalium tumultus & conuulsio, ex quibus alij ad pietatē, alij cōtrā ad infidelitatē permoti sunt.

Et

Dirigatur
oratio. m.
sicut incē.
in con.

Et pri. angelus tuba cecinit, & facta est grando & ignis mista sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & ter. pars ar. concremata est, & omne scænum uiride combust. est. Septem angeli siue nuncij diuersos indicant concionatorū catholicæ fidei ordinis. Verum quoniam horū prædicationi multi pertinaciter resistunt, hinc variè sub eisdem plagæ, signa, tumultus, terrores & vā, quæ diuisis metaphoris exprimuntur. Dum enim Iehudei primis euangelij præconibus credere recusarunt, mox diuina illos ultio subsequuta est. Dū autē dicit & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars ar. &c. diuersos indicat eius populi status, huius mali fuisse participes. Quod ad literam attinet, illud mista sanguine, ad vtrūq; nēpe grādinem & ignem referendum est: & missum, ad totum illud præcedens grando & ignis mista sanguine. Græca ad hunc habent modū, καὶ ἐγένετο χάλαζα & πῦρ μεμιγμένα αἵματι, & ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, Quæ ita cōmodius verti poterant, & facta est grando & ignis mista sanguine, & missa sunt in terram.

Et tanquān̄ mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creature eorum qui habebāt animas in mari, & 3. pars nauium interiit.) Sentit diabolus superbia tumidū ac furoris sui igne ardentem in mare huius seculi emissum, ac proinde bonā huius mūdi partē, sanguine, mortibus & interfectiōibus repletā, deniq; bonā eorū qui animas. i. vitā in hoc mari habebāt partē, aut violētia morte perēptā aut spiritali

IN APOCALYPSIM

ter in anima trucidatam: & in summa nil illic non
interire, vbi ille sedem habuerit.

Et cecidit de celo stella magna ardens tanquam
facula, & cecidit in tertiã partē fluminū, in fon. aq. &
no. stel. di. absinthium & c.) Heretici (inquit Be.) quos
Iudas apostolus sidera seductionis appellat, de cul-
mine cadentes ecclesiæ, flamma suæ nequitia: fon-
tes diuinarum conantur inficere scripturatum: qua-
rum non sensus tantum, sed & verba sapius infalsa-
re non timent: absinthij nomine digni, cuius immi-
xtio modica magnã solet amaricare dulcedinem.
Et subdit, & multi homines mortui sunt de aqs. Mul-
ti enim, vt ait apostolus, sequuntur eorum luxurias,
per quos via veritatis blasphematur. Sed tamẽ popu-
lo Dei Moyse docente, omnis aquarum vnda pota-
bilis est.

2. Pet. 2. 2.

Et percussa est 3. pars solis, et 3. pars lunæ, et 3. pars
stel. ita ut obscuraretur 3. pars corū, & dici non luce-
ret pars 3. & noctis similiter. Hoc est. Quicquid erat in
ecclesia luminis, aut splendoris, siue maximū siue mi-
nimū, magna ex parte obscuratum ē, idēq; nō ipsius
luminis sed vitio eorum qui eius debuerant esse par-
ticipes, ita vt Ichudcorū, qui per diem intelligi pos-
sunt, & gentilium qui per noctē ex tribus vix binæ
partes fulgentes ac lucidæ conspicerentur: quum ta-
men pariter omnes saltem exigui alicuius luminis
participes esse debuissent.

Et uidi & audiui uocē unius aqlæ uolātis per mediū
celi, dicētis uoce magnā. *Va, ua, ua, habitātibus in ter.*
Per aquilam volantē per mediū celi cōmuniter præ-
dicatorum vniuersitatem intelligūt interpretes, suæ
prædi-

predicatione medium ecclesie peruolantē. Ego nequaquā absurdum indicauerim, si aquilam specialiter Apo. Paulum accipiamus, utpote qui longius à terrenis eleuatus in tertium vsq; cælum raptus fuerit, & alius etiā cæteris apostolis per medium ecclesie discutendo formidabile fluxarū rerū amarioribus vq; intonuerit. Habitantes autē in terra, non tã corpore, quàm animo terrenis addictos indicat.

Ex capite I X.

ET uidi stellam de cælo cecidisse in terrā, & data est ei clavis putei abyssi. Et aperuit puteū abyssi, & ascendit fumus putei sicut fumus fornacis magnæ & obscuratus est sol & aër de fumo putei. Stellā flammam hereticorū diabolū dicit, quē dominus iuxta euangelium instar fulguris de cælo cadentem uiderat, cui propheta loquitur. Quomodo de cælo cecidisti lucifer qui mane oriebaris. Vnde & notanter hic uidi, inq; nō cadentē sed cecidisse, vel *ἡ πικρὸτα* quæ ceciderat in terrā. De hac stella præcedenti cap. sub tertio angelo pauca memorauerat: verum hic quo fomite adoleuerit exponit, causamq; quæ idolatriæ & omnis hæreseos initium fuerit exponit. Nā data est illi, inquit, clavis putei abyssi. i. potestas illi concessa est omnis impietatis omnisq; mendaciæ, quæ ueluti abyssi immensæ sunt profunditatis. Vbi autē talis puteus abyssi aperiri cœpit, fumus hic exhalauit mirū in modum grauis ac noxius, qui non imbecilliores tm̄, instar aëris terræ quodā modo cōfinia tan gentes, sed excelsorum quoq; lumē obscurare laborat: nimirum hoc agens ut si fieri posset, in errorem inducat etiam electos.

Luc. 10. 2.
Iesa. 14. d.

b.
r.

b.

Mat. 24. b

IN APOCALYPSIM

Et de fumo putei exierunt locustæ in terram: & data est illis potestas, sicut habent scorpiones terræ: & præceptum est illis ne læderent fœnum terræ, neq; omne uiride, neq; omnem arborem, nisi tantum homines qui non habet sig. Dei in fron. s. De fumo, inquit, exierunt locustæ, q̄a uidelicet fumus erroris & hereticæ insanitæ multos generat Christianæ religionis hostes. Cuiusmodi autem sint hi hostes ipse aperuit dū dixit: Et data est illis potestas sicut habent scor. Nec enim simplices & aperti aduersarij sunt, sed callidi & occulti pietatis sæpenuerò imaginem præ se ferētes, sed vt scorpiones in posterioribus letale venenū circumferentes. Deinde in eo quod subdit, & præceptum est illis ne læderent fœnum: ostendit per similitudinem non per proprietatem locustas de fumo illo exisse, dum uidelicet non fœnum terræ & omne uiride, omnemq; arbore demoliri, quod propriè locustarum est, sed in homines grassari permittuntur. Cæterū homines nō habētes signū Dei in frōtibus suis, sunt nō habentes fidem in corde ad iustitiā, nec confessionem in ore ad salutem. Vel præceptum est illis ne læderent $\beta\chi\phi\tau\theta\mu$. i. gramen tene & c. hoc est electos virore gr̄e pullulātes, atq; optimos virtutum fructus proficiētes, nisi tantū eos qui prædestinati ad vitam nō sunt, nec gratia S. S. insigniti. In hūc præpositi imaginis sensum consentiūt fere interpretes: poterit tamen & aliter fortasse etiam rectius ita intelligi, vt per stellam sathanam, per puteum abyssi gehēnam, per clauem potestātē, per fumum malitiām, per solē Christū, per aērē electos, per locustas diuersos dēmones, figuratos accipiamus. Et huic sententię

citra

etiam negocium aprari possunt que sequuntur.

Et datum est illis ne occiderent eos sed ut cruciarent mensibus 5. Et cruciatus eorum ut cruciatus scorpij quum percutit ho.) Quam multi expositorum illud ne occiderent eos, de morte aia dictu accipiant: rectius tamen de corporali morte intelligitur, id qd sequentia probare possunt. Describit em hic q fit intollerabile malum, diabolicę persecutionis per impios & hæreticos illatam perpeti afflictionem. Propter quod etiam subditur, & quærent homines mortem & non inuenient. Datu est ergo illis, inqt, ne ad afflictiois mitigatione breuiatione q prorsus extingueret eos, ne videlicet doloris acerbitate mortis sequutura crudelitas quasi clauus clauu expelleret, atq; adeo ob sinem tandẽ superuenturu tollerabiliozem redderet: sed cruciarent mensibus 5. hoc est, toto vitæ huius spacio, propter quinque videlicet humane vitæ ætates. Et cruciatus eorum, vt cruciatus scorpij quum percutit hominẽ: quod perinde est ac si dicatur: & cruciatus eoru admodum amarus est, velut cruciatus hominis quu a scorpio percutitur. Nã cruciatus scorpij actiuam significatione habere debet: alioq si passiuẽ accipias, cruciatus scorpij quu percutit hominẽ, is erit quo ipse scorpious cruciatur, dum percutit hominem. Idem sermonis character est in illo, propter metum Iudeoru. Est autẽ scorpious idem quod & scorpio, serpentis genus cauda feriens. De quo Plin. inter multa quæ de scorpionibus tradit, Pli. li. ii. ca. pestis, inqt, importuna veneni serpentiu, nisi q; grauiore supplicio læta per triduum morte conficiant, 25. virginibus letali semper ictu, & foeminis ferẽ in totum: viris aut matutino exeutes cauis, priusq; aliquo

IN APOCALYPSIM

fortuito ictu ieiunum egerant venenum. Semper cauda in ictu est, nulloq; momento meditari cessat, ne quādo desit occasiōi. Ferit obliq; ictu & inflexu.

b. *Querent homines mortē & nō inuenient eā. Miseram quippe vitam cita morte finiri desiderabunt.*

Et similitudines locustarum similes equis paratis ad praelium: & super capita earum tanquam coronæ similes auro, et facies earum tanquam facies hominum: & habebant capillos sicut capillos mulierum: & dentes eorum sicut dentes leonum erant: & habebant loricas sicut loricas ferreas: & uox alarum earum sicut uox curruum equorum multorum currentium in bellum: & habebant caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum: & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque: & habebant super se regē angelum abyssi.) Hęc omnia naturam conditionēq; exprimūt hereticorū. Sunt em̄ (vt paucis singula exponēdo perstringamus) similes equis paratis ad praeliū: quia veloces pariter & feroces diabolico impetu, veluti sessore agitati in quosuis siue vicinos, siue hostes ferūtur, et mordicus semper sua dogmata defendere sunt parati: similitudines aurearū coronarū gestant, dum falsos sibi fingūt de victoria stulta triumphos: facies eorum tanquam facies hominum, propter rationis simulationem: capilli vt mulierū, propter laxos et effeminosos mores atq; effectus: dentes eorum quasi dentes leonū, ad laniandas et peridēdas animas: quanquā in dentibus leonū q; & laniare solent, et naturalē dicunt asserere putorē, mētis ferocitatē, famēq; doctrinę malę intelligere possumus: loricas

g. *quod*

b. *quod*

b. *quod*

eas ferreas habent, propter obdurata aduersus verita-
 te precordia: vox alarū earum, id est, tumulus senten-
 tiarum quem faciunt vbi se deficere conspiciunt, vel
 vox elationis & temeritatis, vel strepitus exercituum
 earum, magnus, confusus, & tumultuans, sicuti esse
 consuevit vox curruum, qui equis multis trahenti-
 bus feruntur ad bellum: caudas habent vt scorpio-
 nes aculeatas, quibus latenter feriunt, quum interim
 facie blandiantur: nocendi potestas quinq; mensū
 est, totius spacii vite cōplectentium, propter quinq;
 ætates quibus hæc vita peragitur: deniq; ducem ha-
 bent principem illum tenebrarum angelum abyssī.

Hebraicè Abaddon, græce aut Apollyon.) אבדון
 enim, ab אבדן disperdidit vel perijt, perdens, exter-
 minans, & perditio interpretatur. ἀπολλύω, ab
 ἀπολλύω, perdere, destruere, vel perire, perdens de-
 struens, exterminans, vel petiens dicitur.

Vt unum abiit, & ecce ueniunt adhuc duo ue post
 hæc.) Abijt, inquit, ordine narratiōis, & ordine tem-
 poris: sed necesse est vt & alia duo reliquis duobus
 angelis tuba canentibus succedant.

Et audiui uocem unam ex quatuor cornibus altaris
 aurei, quod est ante oculos Dei dicentem 6. angelo, qui
 habebat tubam. Solue quatuor angelos qui alligati sunt
 in flumine magno Euphrate.) Hæc penultima plaga
 vfitatori sensu ad tempora Antichristi refertur: non
 reclamauerim tamen, si quis ad præterita tempora
 referre maluerit. Vox illa vna ex quatuor simul cor-
 nibus, id est, angulis altaris audita, concordem indi-
 cat vnus ecclesiæ, vel vnus fidei ex quatuor euange-
 līs prædicationem: quæ vox ex imperio & instinctu

IN APOCALYPSIM.

Spiritus dei quo ipsa ecclesia gubernatur, sexto illi angelo, id est, sexto defendentium vel prædicantiâ fidem catholicam ordini iubet vt soluat soluisq; permittat principes illos dæmones, qui ob quatuor mundi plagas quibus dominari fiuntur, & quatuor altaris angulos quaternario numero signantur. Iubet inquam, vt soluat eos, qui eatenus in magno fluvio Euphrate, id est, in hoc mundo fuerant alligati. Vel vt simplicius dicam ac forasse etiam verius quod Beatus Iohannes in mystica visione audiuit vocem ex quatuor cornibus altaris, vel vt legit Tychonius, vnum ex quatuor angulis altaris aurei iubentem angelo vt solueret angelos alligatos, indicat quantum ex permissione diuina antiquus hostis cum satellitibus suis in fine mundi sit ecclesiam persequuturus, qui à tempore dominicæ passionis in corde reclusus impiorum, ne hanc quantum velit noceat diuina potentia refrenatur. Ceterum hi quatuor angeli idem sunt, qui supra ca. 7. ab angelo habente signum Dei viui à terræ marisq; læsione scribuntur prohibiti.

B.

Et numerus equestris exercitus uigies millies dena milia.) Impiorum hominum, hæreticorum, siue infidelium exercitus equestris dicitur ob fastum, ferocitatem, ac superbiam: cæterum numerus ipse, teste Beda, dolosam duplicitatem designat peruersi exercitus, id quod græca lætione quæ dicit *Ἄλλο μυριάδες μυριάδων* duæ myriades myriadum, facilius sentiri potest. Duæ autem myriades myriadum, idem sunt, quod vigies millies dena milia, id est, ducenties mille milia: siue decies mil-
lies

lies viginti milia: vel vigies mille myriades. Myrias enim decem milia continet. Scribitur autem hic numerus sic: 20000000. quibus notulis bis centum miliones (vt arithmeticè dicam) computantur.

Et qui sedebant super eos habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas: & capita equorum erant tanquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, fumus & sulphur.) Equos homines dicit, sed precipuè principes ac potentes: scilicet eos, spiritus malignos. Quales autem ipsi spiritus sunt, tales & equos suos efficiunt, nempe cupidos, superbos, libidinosos. Quid em̄ per ignem, nisi cupiditas, quid per fumum, cuius loco in priori parte vbi de equitum armatura agitur & hyacinthinas ponitur, quod cæli colorem habet, nisi superbia: quid denique per sulphur fætidum, nisi fædam libidinem intelligimus? Equitibus autem quos describit loricos lorice igneis &c. equos supparet & æquales esse testatur, dum de equis loquens subiungit: Et de ore ipsorum procedebat ignis, & fumus & sulphur. Sunt tamen, qui per hæc eadem, blasphemias aduersus Deum: sunt, qui vltices pœnas intelligant: inter quos est Beda, scribens in hæc verba. Spiritus maligni quorum cordibus præsent, eorum sunt pœnis * amicti. Legimus enim adorantes bestiam igne & sulphure torquendos, & fumum tormentorum eorum in secula seculorum ascendere. Cæterum in capitibus leonum sæuitia designatur persecutionis.

Aliàs admixti.
Inf. 14. b.

Potestas

IN APOCALYPSIM

Potestas enim equorū in ore eorū est, & in caudis eorū: nā caudæ eorū similes serpentibus habētes capita & in his nocent.) Rationē reddit quur dixerit ignē, sulphur, & fumum efflari ex ore equorum. Sentit autem equos istos, id est, ecclesiæ persecutores duplicem habere nocendi potestatem, nimirum impiam doctrinam pariter & callidas imposturas. Nam caudæ inquit, eorum similes serpentibus, hoc est, imitatur malignos spiritus, pleniq; sunt spiritu mendaciæ, qui per serpentem primum hominem decepit. Deniq; & ipsæ caudæ capita habent, per quæ vel maxime noceant, hoc est, principibus ac potestatibus ad hærent, & eorum patrocinio fulti quos seducere nō valent, premere prævalent, vt ipsorum vel inuiti sequantur errorem. Vide beatū Gregorium libro moral. 33. ca. 29.

f.

Et ceteri hōies, qui non sunt occisi in his plagis &c. De gentilibus loquitur. Habet autem totus hic sermo apostopesein siue anapodoton, vt subaudias quæpiam quod orationem reddat absolutam, vt & ipsi malè peribunt, vel ipsi bibēt de phyalis plenis iracundiæ Dei viuentis, aut id genus aliud.

f.

Ex capite X.

ET uidi alium angelum fortem descendentem de caelo, amictum nube, & Iris in ca. eius, & facies eius erat ut sol, & pedes eius tanquā columna ignis.) Post descriptas varias ecclesiæ afflictiones, hic (quem admodum & in superioribus factum est) etiam læta quædam ad eandē pertinentia recapitulatione quadam interserunt. Est enim eadem huic auctori quæ pro-

b.d.h.

pro-

pro
ne
dis
ce
do
san
uit
no
inc
so
sen
per
vis
Iris
bo
inc
cur
ter
tur
ign
spl
tan
rō
lun
ten
Ca
mo
fati
tur
mi

fui

prophetis consuetudo, vt deserto narrationis ordine eandem ferè rem frequèntius, sed alijs atq; alijs modis & nonnunq̃ dilucidius rememoret atq; inculcet. Itaq; angelus iste fortis amictus nube, Christus dominus est, carnem indutus humanam. Et cōgrua sanè metaphora per nubem carnem Christi signauit. Sicut enim sol dum nube reclusus, orbem suum non ostendit, later sanè & non cernitur, sed tamen indubiè præsens esse cognoscitur, dum orbi vniuerso diem facit: ita & in carnè illa Deus & latuit & præsens dinosci potuit, dum diuinitatem suam vt semper erat inuisibilem continuit: & tamen per opera visibilia mundum vniuersum illuminauit. Porro Iris in capite eius, perseuerantem & efficacem circa bonos propitiationis promissionem declarat. Hoc inquit dominus, signum fœderis inter me & vos. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum inter me & inter terram &c. In eo autem quod subditur, facies eius erat vt sol, & pedes eius sicut columnæ ignis, ostenditur in Christo nihil esse non eximiè splendidum, magnificum, & gloriosum. Interpretū tamen alij per faciem notitiam eius, per pedes vero apostolos igne Spiritus S. illustratos, & instar columnæ fundatos intelligunt: alij per faciem relucentem gloriam resurrectionis, per pedes verò affectus. Cæterum quid intersit inter hanc, & eam quæ primo ca. posita est, visionem, quia Rupertus graphicè satis & copiosè aperuit, deinde quia cōpendio quantum possumus studemus, hac in parte ad illum remittimus.

Et habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super

a.

b.

Gen. 9. 12.

a.

super

IN APOCALYPSIM

super terram, & clamauit uoce magna, quemadmodum
quum leo rugit.) Vt simpliciter & breuiter dicamus,
hoc ostentè declaratur, quanta sit Christi sapientia,
potestas & uehementia prædicationis. Quandoqui-
dem ipse est qui librum illum diuinarum scriptura-
rum 7. signaculis obsignatū aperuit, & uniuersum
terrarum orbem suis pedibus suoq; imperio subie-
ctum habet, & cuius vox intantum inualuit, ut so-
nus prædicationis eius terra mariq; auditus sit.

Et quum clamasset loquuta sunt 7. tonitrua uoces

Alibi 7. suas.) Septem tonitruis omnium prophetarum ora-
rubæ. cula, siue enigmata significantur, quæ ante natum
Christum quasi tonitrua quædam, hoc est, soni con-
fusi, fragosi, rauci, & ut ita loquar, inarticulati fuere,
eò quòd sonus quidem eorum longè lateq; disper-
sus sit, uoces autem, id est, intellectus non nisi à pau-
cissimis percipi poterit: At ubi Christus clamauit,
aperiendo discipulis sensum ut intelligerent scriptu-
ras: tunc demum & ipsæ tonitruorum uoces omni
remoto inuolucro apertius audiri ceperunt. Potest
b. etiam præsens locus perinde accipi, ac si dicatur: Do-
mino fortiter prædicante ecclesia quoq; septiformi
gratia plena suas ad prædicandum uoces eleuauit.
Septem quippe tonitrua eadem quæ & 7. tubæ ali-
bi appellantur. Ita propemodum Bedæ commen-
tarium habet.

Et audiui uocem de celo dicentem mihi.) Quod de
ccelo uox auditur, iubentis commendat autorita-
tem. Sequitur.

Signa quæ loquuta sunt 7. tonitrua, & noli ea scribere.
Signa

Signa, hoc loco verbi particula est, id quod ex græco sermone manifestum fit. Senfus igitur hic est. Sacra scripturarum & Christianæ fidei mysteria, quæ tibi diuinitus sunt manifestata, ob signa, vt solis amicis dignis ac probis pateant: sed noli ea scribere, ita scilicet vt pascim & sine delectu quibusuis ea manifestes, ne si indignis ac porcis huiusmodi margaritæ obiectæ fuerint: illinc tantum precium conuilescat. Be. Grego. vt conciliet hunc locum cum eo qui est ca. huius operis 22. Ne signaueris verba pro. lib. h. ad hunc explicat modum: Iohanni (inquit) in priori parte reuelatiōis angelus dicit, Signa quæ loquuta sunt &c. cui tamen in eiusdem reuelationis termino præcipit d. Ne signaueris &c. Pars quippè reuelationis anterior signari præcipitur, terminus prohibetur: quia quicquid in sanctæ ecclesiæ in itis latuit, finis cotidie ostendit.

r. t. b.

Gr. li. mot.
9. c. 8.

Et angelus quem uidi stātem super mare & super terram, leuauit manum suam ad cælum, & iurauit per uiuentem in secula seculorum. Angelus, inquit Beda, per uiuentem in secula iurat, dum Christus in nomine Patris ueniens incoimmutabili sua dicta ueritate confirmat: cælum inquit & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. Porro eleuatio manus, si Ruperto credimus, illa est eleuatio magnificentiæ, quam Psalmista eloquitur dicens: Quoniam eleuata est magnificentia tua super cælos: quam idem docet esse resurrectionem & ascensionem dominicam.

Mat. 24. 6.

Psal. 8.

Quin

IN APOCALYPSIM

b. *Quia tempus non erit amplius.)* Erit utiq; iuxta
 Pſal. 8. Pſalmi vaticinium tempus impiorum in ſecula: ſed
 ſed tempus pœnitentiæ, ipſaq; mutabilis temporũ
 ſecularium varias, in nouiſſima tuba ceſſabit.

*In diebus uocis ſeptimi angeli, quum cæperit tu-
 ba canere conſummabitur myſterium Dei, ſicut euangeli-
 zauit per ſeruos ſuos prophetas.)* Hoc eſt enim
 quod euangelizauit apoſtolus in priore ad Corin.
 epiſtola capite 15. Ecce, inquiring, myſterium vo-
 bis dico: Omnes quidem reſurgetur, ſed non om-
 nes immutabimur. In momento, in ic̄tu oculi, in
 nouiſſima tuba: canet enim tuba, & mortui reſur-
 gent incorrupti, & nos immutabimur &c.

*Et audiui uocem de cælo iterum loquentem mecum
 & di. Vade & accipe librũ apertum de manu angeli.)*
 In hoc monetur Iohannes, & in Iohanne tota ecclē-
 ſia, ad publicationem Chriſtianiæ fidei, eum ſuſcipe
 re diuinarum ſcripturarum librum, qui diu obſigna-
 tus, iam tum cernebatur in manu Chriſti apertus.

*Accipe librum & deuora illum: & faciet amarica
 ri uentrem t. ſed in ore tuo erit tanquam mel dulce.)*

Ac ſi dicat: Diuinarum ſcripturarum ſacramenta in
 intimis cordis tui reſeſibus ueluti comedendo & cũ
 auiditate quadam vorando reconde, quæ ſimul atq;
 acceperis uehementer quidem oblectabunt te, pro-
 pter ſuam dulcedinem, ſicuti & illum qui dicebat,
 Pſal. 118. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel
 ori meo, ſed tamen dum cæperis ea opere perficere,
 & eructando predicare, quodam modo amaricari fa-
 cient ventrem tuum, ut dicere etiam cum Pſalmiſta

Pſal. 16.

poſiſ,

possis: Propter verba labiorum tuorum, ego custodiam
 diui vias duras. Vide quæ sequuntur ex Augustino
 annotata.

Et dixit mihi. Oportet te iterum prophetare gen-
 tibus & populis.) Quid liber comestus (Bede verbis
 dico) & amaritudini mista dulcedo significaret ex-
 primit, quod videlicet ereptus exilio gentibus esset
 euangelium prædicaturus amore quidem dulce, sed
 tolerandis persecutiombus amarum. Augustinus
 libro quæst. ex nouo testa. ca. vlt. totum hunc locū,
 accipe librum & deuora illum &c. secus exponit: cu-
 ius hic verba quatenus ad rē faciunt subscribo. Quæ-
 tum, inquit, ad veri pertinet rationem, post exilium
 euangelium scripsisse probatur. In exilio enim po-
 situs in insula Pathmos vidit reuelationem, sicut dicit
 in die dominico: post sicut dixi scripsit Euange-
 lium quod hæreticis amatum est, quos in ventre si-
 gnificauit. Sunt enim carnales qui malè intelligant
 Christum. In ore autem tuo quod dicit erit dulce
 tanquàm mel, quasi omnium Christianorum vnū
 facit corpus, vt singuli membra sint alter alterius, ita
 vt in ore quod vtiq; capitis pars est honorabiliores
 & fidiiores significet quibus veritas quæ de Chri-
 sto est dulcis est. In ventre hæreticos significat, quia
 carnales sunt. Veritas enim ihs amara est. Totum enī
 Euan. Ioh. contra hæreticos est. Simili modo & Eze-
 chielī dictū est ab angelo vt acciperet volumen &
 deuoraret illud, & dulce esset in ore eius, ventrem autē
 eius repletet. Hoc dictum est prophete quum missus
 est arguere populum perfidum & indisciplinatum,
 qui similiter in ventre significati sunt quæ erant carna-
 les. Idem ab eodē traditur li. 5. no. & vet. test. c. 7 2.

IN APOCALYPSIM.

Ex capite XI.

ET datus est mihi calamus similis uirgæ: & dictum est mihi. Surge & metire templum Dei, & altare adorantes in eo. (Datus est mihi, inquit, calamus, non qualiscunq; sed uirgæ siue sceptro similis, hoc est, munus cū magisterij, ceu regia quadā auctoritate mihi delegatum est, describendi ea, quæ mihi sunt reuelata mysteria: dictumq; est mihi, Surge & metire templum Dei & altare, id est, ecclesiam, & huius altare Christum: vel templum Dei & altare, id est, Christum Dei filium, qui iuxta utranq; suam naturā & templū Dei est & altare ecclesiæ. Soluite, inquit, templū hoc &c. Hoc autē dicebat de tēplo corporis sui. Hoc ergo tēpli & altare metire, ut pernoscas quāta sit eius latitudo, longitudo, sublimitas, & profunditas. Vel metire, id est, considera & describe. Metire etiam adorantes in eo, id est, discite, qui, & quomodo sint veri adoratores, qui spiritu & ueritate adorēt Patrē: nec enim omnes qui videntur, adorant. Ideo & subdit.

Alias extra

Atrium autem quod est foris templum eijce foras, & ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus, & ciuitatē sanctā calcabunt mēsisibus quadragintaduobus. Atrium hæreticorum & pseudochristianorum conuenticulum est, qui & si in ecclesia se esse contendūt, altari tamen & sanctis sanctorum non appropiant, & iccirco foras mittendi & extra numerum electorum censendi sunt. Ne metiaris ergo illos, nihilq; ad id genus Christianos spiritualem hanc mensurationē pertinere contestetur, tum quod infinitæ sint multi-

r.
Gr. li. mor.
28. c. 9.

multitudinis ac latitudinis, tum quòd (quum facti
 templi quod Iehudæorum consentientium tantū est
 pars esse debuerant) cum summa ignominia gen-
 tibus sociati sint. Et hi vniq; prophanabunt non
 modo templum, id est, Christum, sed & sacrosanctā
 ecclesiæ ciuitatem conculcabunt mēibus 4.2. Ideo
 autem certus hic mēsum numerus ponitur, quòd
 tanto temporis spacio, hoc est, annis tribus cum se-
 misse Antichristi credatur persecutio duratura. Idē
 quoq; & eiusdem persecutionis tēpus & à Daniele
 vaticinio prænunciatum esse volunt, vbi ait: Vsq; ad
 tempus & tempora & dimidium temporis. Quis
 autem mensium supputatione potius, quā anno-
 rum hoc tempus designare voluerit, vide, si lubet
 Ruperti commentarium. Ceterum clausulam illam,
 eijce foras & ne metiaris illud glossa interliniaris
 a d hunc modum interpretatur, si cui fortē id magis
 placebit. Eijce foras, id est, excommunicando fo-
 ris esse ostende: & ne metiaris illud, id est, omnino
 subtrahe prædicationem. Præterea ne te moueat
 quod pro foris templum in græcis modernis *ἱερόν*
ἔξω intra templum legatur, scito ad sensum haud
 magni referre vtrum legas. Explanatores tamen,
 qui vulgò extrant vno consensu foris vel extra tem-
 plum legunt, quibus & græca nonnulla exemplaria
 astipulantur.

Dani. 12. d.

Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt
 diebus mille ducentis sexaginta amicti sacco. Hunc
 locum variè edisserunt interpretes: nam duos testes,
 alij Enoch & Eliam accipiunt, qui creduntur præue-
 turi supremū domini aduentū, & prædicaturi aduersus

Et. d.

IN APOCALYPSIM

7.
1.
7.
 Antichristum: alij, duos testium ordines, alterum sermone pariter & sanguine, alterum uero sermone tantum testificantem: alij, duo testamenta: alij paucos aliquot testes, sed tamen qui sufficere possint ad conuincendam aduersariorum prauitatem, comprobandamq; euangelicæ doctrinæ ueritatem, idq; iuxta legis determinationem, quæ constituitur in ore duorum aut trium testium stare omne uerbum: alij, ecclesiam ipsam duobus ex populis unitam. Quam omnes hæc opinioniones in unam fere rationem concurrunt, & sub una ferè explanatione possunt comprehendi, de qua ea duntaxat, quæ de Elia & Enoch est. Verum quoniam ad hanc opinionem litera ipsa per se manifesta est paucis exceptis, quæ in dicabimus, alteram substitutam elucidationem quæ cæteris omnibus possit congruere. Quod ergo hic dicitur, huiusmodi est: Dabo fidelibus meis, ut Christi instructi prædicatione & sapientia, quæ diebus 1260. hoc est tribus & semis annis consummata est, & ipsi in magna humilitate & pœnitentia Christum æmulando totidem quodammodo dies sua prædicatione & martyrio seu testimonio recapitulent, atq; consumment.

Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conspectu domini terræ stantia. Duo, inquit, testes illi, duæ oliuæ sunt: propter suauissimi fructus uertatem, atq; etiam diuinæ misericordiæ unctiorem: candelabra, propter celestis fulgoris & gratiæ iradiationem, miraculorum claritatem, deinde etiam aliorum ex ipsorum uita & doctrina illuminatio nem: in conspectu domini terræ stantes, propter accinctam paratamq; ad quæuis iussa adimplenda uoluntatem,

Et

Et si quis uoluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum: & si quis uoluerit eos ledere, sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi celum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescunq; uoluerint.) Totum hunc locum quoniam luculentissimè simul & commodissime Rupertus differuit, ipsius hic commentarium adscribere placuit: sed aliquantò compendiosius, ne institute breuitatis limites excedere videamur. Tota, inquit, hæc testium dignitas, cum scripturarum maiestate procedit, & pulchrius quàm verbis queat explicari, dum futuris vel præsentibus intendit, præteritorum quoq; memores nos esse compellit, si verum volumus eorum quæ dicuntur sensum consequi. Quum enim dicere sic posset: si quis eos uoluerit in errorem inducere, & prædicationem veritatis, hæreticæ prauitatis tubinibus obruere, iudicium damnationis exiet de ore eorum, ut anathematizent eos, & Sathanæ in æternum tradant interitum: quum sic maluit dicere, & si quis eos uolu. noc. ignis exiet de ore ipsorum, & deuo. ini. eorum? Quum inquã, nisi quia potestatis eius in Elia mysticum præcessit exemplum.

Siquis uoluerit eos nocere.

4. Reg. 1.

Sic enim scriptum est. Misit ad eum uidelicet Ochozias quinquagenarium principem, & 50. qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum sedentiq; in vertice montis ait: Homo Dei rex præcepit ut descendas. Respondensq; Elias dixit quinquagenario. Si homo Dei sum descēdat ignis de cælo & deuoret te & 50. tuos. Descenditq; ignis de cælo & deuorauit eum & quin-

IN APOCALYPSIM

quaginta qui cum eo erant. Misit principem quinquagenarium alterum & 50. cum eo, & similiter exiit ignis de ore eius, id est, descendit ad imperium oris eius & deuorauit eos. Vnde constat, quod intentione nocendi dixerint, homo dei rex præcepit vt descendas, & iccirco dixerit ille, descendat ignis de cælo &c. dictumq; effectus consequutus sit. Nimirum quomodo tunc ignis de ore illius visibilis exiuit, & inimicos eius regia cum tumore mandata perferentes deuorauit: sic de ore istorum ignis exiet invisibilis, id est, iudicium damnationis, & deuorabit eos qui regibus impijs regumq; impiorum capiti Antichristo adulantes nocere illis voluerint. Item quum dicere posset, hi habent potestatem ligandi in cælo & in terra, vt non veniat super inimicos eorum propitiatio vel peccatorum remissio cunctis diebus misterij, id est, vsq; in finem seculi, quare sic dicere maluit: hi habent potestatem claudendi cælum ne pluat diebus prophetiæ eorum, nisi quia talis quoq; pluriæ siue potestatis ad pluiam huiusmodi cohibendam in eodem Elia claruit mysterium? Ille etenim oratione orauit vt non plueret super terram, & non pluit an. 3. & men. 6. Et rursus orauit & cælum dedit pluiam & terra de. fr. f. Quod quum facere dominus iubente intenderet, magna cum potestate dixerat regi Achab. Viuit dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Sic profecto testes isti aduersarijs suis inimicis Christi claudunt cælum, clausa continent ora sua, qui ipsi sunt cælum, ne pluât super eos verbū, nolentes effundere sermonē vbi auditus non est, vt potē quos secundum apostolum post primam & sequen-

Hi habent potestatem.

3. Re. 17.
lac. 5.

Tit. 3.

& secundam admonitionem deuitare debent, qui subuersi & proprio iudicio condemnati sunt. Item quum dicere posset: & potestatem habent super doctrinas nequam condemnandi eas & anathematis dare sententiam, vt quicumq; receperint eas similem sortiantur damnationem, quur sic maluit dicere: & potestatem habent super aq. cōu. eas in san. Deniq; quomodo illis potestatem habētib; materiales Aegyptiorū aquae versae sunt in sanguinem, sicutis diuini iudicij potestate vtentibus haereticorum prauam doctrinam effundentium, & omnium illis consentientū, cōscientiae hicaudiunt horridā & sanguineā quā sunt habituri mortis aeternae damnationē. Addidit hic & percutere terram omni plaga, quotiescunq; voluerint habent potestatem, subaudiendum est, quomodo Moses & Aaron terrā Aegypti visibiliter tot plagis percusserunt. Sic enim sententijs multiplicibus terram, id est, terrenos homines, inuisibiliter percutiunt donec deficiant rebelles, & vltima dānatione inuoluantur, quomodo illi terram Aegypti visibiliter tam diu contiuerunt donec vltima plaga percussi Aegyptij cū rege suo deuoluerentur in maris profundum. Hactenus ille. Iam pro illorum sententia qui verba haec ad Enoch & Eliam pertinere volunt illud obiter indicasse sufficiat, quosdam haec ipsa iuxta historicum sensum visibiliter, quosdam vero iuxta mysticū sensum inuisibiliter siue spiritualiter implenda existimare.

Et quū finierint testimoniū suū, bestia q̄ ascendit de abyssō faciet aduersus eos bellū & vincet illos & occidet eos. Et corpora eorū iacebūt in plateis ciu. magna,

Et potestatem habēt su. a. &c.

Et percutere terram omni plaga, quotiescunq; voluerint habent potestatem, subaudiendum est, quomodo Moses & Aaron terrā Aegypti visibiliter tot plagis percusserunt. Sic enim sententijs multiplicibus terram, id est, terrenos homines, inuisibiliter percutiunt donec deficiant rebelles, & vltima dānatione inuoluantur, quomodo illi terram Aegypti visibiliter tam diu contiuerunt donec vltima plaga percussi Aegyptij cū rege suo deuoluerentur in maris profundum. Hactenus ille. Iam pro illorum sententia qui verba haec ad Enoch & Eliam pertinere volunt illud obiter indicasse sufficiat, quosdam haec ipsa iuxta historicum sensum visibiliter, quosdam vero iuxta mysticū sensum inuisibiliter siue spiritualiter implenda existimare.

ar.

IN APOCALYPSIM

que uocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi & dominus eorum crucifixus est.) Quum finierint, inq̄, testimonium suum, tunc demum Bestia illa, nempe diabolus, vel Antichristus, nunq̄ cessans in membris suis mysteriū operari iniquitatis, qui ex imo baratro & occulto malitię ac tenebrarū profundo egreditur, crudele cū testibus illis inibit certamen: isto aduersus veritatē, proq̄ mēdacio: illis verō pro veritate, & aduersus mendaciū depugnaturis. Sed & vincet illos & corporali eos nece interimet, ita vt etiam in ignominiam corpora illorum insepulta iacere faciat. Cæterum ciuitas ista in cuius plateis testium corpora iacere scribuntur, intelligi potest vel ciuitas diaboli, ciuitati Dei contraria, vel ciuitas Ierosolymitana, nam in utraq; dominus noster crucifixus est, & utraq; spiritualiter, hoc est, metaphoricos Sodoma & Aegyptus appellari potest: hoc est, vt Beda interpretatur mura & tenebrosa, nec lumen vtiq; fidei, nec confessionis habens vocem. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Vel secundum Ruper. Sodoma propter libidinem maximè illam, quæ est contra naturam, cuius Sodoma illa localis in sua pœna horrendum fuit exemplum: Aegyptus propter superbiam, cuius quàm damnabilis sit præsumptio, Aegyptij in mare meris famosum vniuerso mundo præbuere documentum.

Rom. 10. b

Et post dies tres & dimidium spiritus uite à Deo intrauit in eos.) Ad similitudinem trium cū semisse annorū q̄bus prædicatio supra dictorū testiū duratura scribit, tres etiā cū semisse dies, hoc est, breue tēpus, inter

Inter necem eorū & resurrectionem interlapsurum indicat. Quod verò dicitur intrauit, sub præteriti tēporis enunciatione: ad eiusdem quoque temporis breuitatem, atq; etiam nū ad euentus certitudinem exprimendam facit.

Et steterūt super pedes suos & timor magnus &c. Præfens locus cum illo congruit, quod in libro sap. scriptum est ca. 5. Stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, &c. Pro eorum autem sentētia qui hæc & ea quæ præcedunt & sequuntur de Enoch & Elia dicta accipiunt, illud indicandum, quòd Beda in suis annotauit commentarijs, Quidam, inquiēs, duos prophetas Enoch & Eliam interpretātur, qui tribus semis annis prædicantes contra mox sæuituram Antichristi perfidiam fidelium corda confirmant, illisq; occisis tantundem temporis sæuitiam eiusdem grassaturam: & restaurato demum certamine à sanctis qui latebrarū præsidio velut mortui credebantur esse superandam: qui pro vnus compage corporis ijdē prophetae resurgere dicantur, acriusq; illis visis qui iam mortui putabātur, exaggerata persequutione multos eorum, qui vel septenario vel denario numero digni credebantur esse casuros. Vide si lubet sequentia.

Post 3. dies
& dimidiū
idē tēpus
quod 3. an
ni cum di-
midio.

Ascendite huc. Et ascenderunt in ca. in nube. Hoc est, quod ait saluator apud Mat. ca. 25. Venite benedicti Patris mei: & Ap. 1. Thes. ca. 5. Rapiemur in nubibus obuiam domino in aëra.

Et in illa hora factus est tremotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit: & occisa sunt in tremotu nomina hominum, 7000. & reliqui in timorē

et 5 missi

IN APOCALYPSIM

missi sunt, & dederunt gloriam Deo cæli.) Tantumdem est ac si dicat. In illo extremi examinis tempore, magnus fiet terræmorus, siue hunc simpliciter terræ concussionem, siue hominum tumultum accipias, & in æternum exitiū deputabitur, ac corruet decima illa ciuitatis pars quæ eadem supra vnius magnæ ciuitatis appellatione spiritualiter Sodoma & Aegyptus dicta, designata est, & quicumq; ad eiusdē ciuitatis, super arenam ædificatę structuram qui perfecto illo septem milium numero indicantur, pertinebunt. At vero reliqui, nēpē electi, pauore quidem concutientur: nec mirum: nam & virtutes cœlorum commouebuntur, sed securi interim ac stabiles, de stabilitate sua semper dominum glorificabūt. Congruē autē eandē, quā supra ciuitatē magnā dixit, nūc de eius ruina loquēs non iam ciuitatē sed 10. partē appellat ciuitatis: nimirū hoc ipso declarans, diaboli ciuitatē nō iam, ppriē ciuitatē, sed ruinas verius esse magnæ & sanctæ ciuitatis Ierusalē cælestis, cuius nouē sunt ordines angelorum: & iccirco q̄ inde ceciderūt, & qui de illorū sorte sunt homines, rectē decima pars eiusdem ciuitatis, & pars ruinosa appellata est.

Et septimus angelus tuba cecinit. Tuba hec, vt ca. proxime precedenti indicauimus, illa est cuius apo. Pa. in priori ad Cor. epi. meminit ca. 15. ita scribens, Omnes quidem res. sed non omnes immu. In momento, in ictu oculi in nouis. tuba. (canet em̄ tuba) & mo. & c. Itē; in priori ad The. c. 4. Qñ ipse dominus in iussu & in voce ar. & in tuba Dei des. de cælo.

Et factę sunt voces magnę in celo dicentes. Eñ
 Num est regnum huius mūdi domini nostri & Christi
 eius

Mat. 24. e.

b.

1.

2.

eius, & regnabit in se. se.) Voces istæ, voces sunt celestium spirituum ac sanctorum omnium attestantium huius mundi regnum, siue (vt in grecis est) regna sub 7. angeli voce domini nostri & Christi eius impetio plenarie esse subiicienda. Nam tametsi regnet etiam nunc in hoc mundo vt semper regnavit nec vnquam regnare desinet: recalcitrat tamen magna ex parte rebellis adhuc mundus, dum regnat quoddammodo peccatum, dum regnat mors, dum regnat princeps huius mundi diabolus: sed sub nouissima tuba destructis huius omnibus, prorsus libero & ab omni hoste alieno potest regi regno, & regnabit in secula seculorum. Porro quod dicitur factum est regnum, &c. sic construe, Regnum huius mundi, iam domini nostri & Christi eius regnum effectum est.

Et 24. *seniores qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis ecciderunt in facies suas, & adorauerunt Deum dei. Gratias agimus tibi.* His verbis declaratur quanta sit Deo reuerentia impendenda, quantumque illi honoris post nouissimam illam tubam deferent quum omnes beatorum ordines, tum maxime quicumque veri fuerint in conspectu Dei sacerdotes, presules & perfecti, quamuis etiam precellentes. Viderunt autem hic sermo dum dicit 24. *seniores siue presbyteros concidisse in facies suas & adorasse Deum tacite & blandiendo inuitare Iehudeos vt & ipsi in hac mortali adhuc vita constituti relictiis legalibus hostijs tale summo omnium Deo honoris & gratiarum actionis reuerentiam exhibeant, quale ab his senioribus exhibitam vel exhibendam hic audiunt.*

Et *regnasti. εβασίλευσας*, hoc loco potius signat regnum adeptus es, quam regnasti: nam is proprie regnavit, qui regnare iam desijt.

IN APOCALYPSIM

Et tempus mortuorū iudicari, & reddere mercedem seruis tuis.) Reliquit interpres græcum sermonis characterem, quum dilucidius vertisse potuisset, tempus iudicandi mortuos, & reddendi mercedem seruis tuis.

Exterminandi eos, qui corruerunt terram.) Διαφθεῖραι τοὺς φθειροῦτας τὴν γῆν, id est, disrum-
apendi, destruendi vel disperdendi eos, qui destruunt siue corruunt terrā. Illi autē terram corrūpunt qui cūq; alios infami vita, impia doctrina, sceda libidine aut id genus reliqs pestib. inficiūt lēdūt aut perimūt.

Et apertum est templum Dei in celo, & uisa est arca testamenti eius in templo eius, & facta sunt fulgura & uoces, & tonitrua & tremotus & grādo. Parum conuenit inter explanatores huius loci, & ne infinita replicem si singulorum sententias pergā recensere, ceteris pretermisiss vnus Bedę sententiā, quę ceteris præferenda videbatur suis ipsius uerbis subscribo. Primo segregat hæc à superioribus ita in-
 quiens: Hactenus de septem angelis tuba canentibus, nunc recapitulat à natiuitate domini, eadem aliter ac latius dicturus. Deinde interiecto textu subdit. Templum domini quondam in terra positum arcam testamenti sub uelamine mystico clausam tegebat: nunc autem in ecclesia quę est templum Dei uiui, cuius conuersatio in cælis est, uelo templi ueteris & medio pariete macerię domini sanguine discisso, arca incarnationis eius toto iam panditur orbi. Quasi enim manna cæleste in auro mundo, diuinitas est in corpore sancto. Et rursus interiectis his contextus uerbis, & facta sunt fulgura cum rel-
quis,

quis, addit: Hæc omnia virtutes sunt coruscationis, & prædicationis, & bellorum ecclesiæ. Hæc dixerat facta etiam in descriptione prædicationis septem angelorum ab aduentu domini, cum stetit super arcam, sed generaliter ab origine in finem. Deinde descripsit per partes quemadmodum facta sint, ita & nunc ut templum Dei in cælo apertum sit, & pugna sequatur.

Ex capite XII.

ET signum magnum apparuit in celo: mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum 12. & in utero habens: & clamabat parturicens, & cruciatur ut pariat. (Mulier hæc sole amicta, lunamq; habens sub pedibus, ecclesia intelligitur, amicta sole iustitiæ Christo, omnemq; gloriam calcans temporalem, rectè per lunam (propter multorum instabilitatem imperfectionemq;) designatam: quæ mulier ad suum decorem coronam quoque gestare cernitur stellarum duodecim, quia videlicet in capite (sive per hoc ecclesiæ exordium sive ipsum Christum intelligas) iuxta numerum 12. filiorum Israel duodenario apostolorum numero exornata est. Impregnata autem & paruriæti similis scribitur, quia ecclesia spiritualiter, & quos parit etiam genitos clamando orando & prædicando parturire non desinit. Vnde apo. Filioli mei, inquit, quos iterum parturio donec formetur Ch. in vo. & rursus: Gal. 4. Per euangelium in C.I. ego uos genui. Hec iuxta 1. Cor. 4. cõmunem veterum fere enarrationem dicta sint. Nihil tamen vetat quo minus hæc & sequentia cū Bernardo & alijs nõnullis recentioribus de deipara virginis

b.

b.

Gal. 4.

1. Cor. 4.

IN APOCALYPSIM

g.
Vide Ber.
de assum.
Mariæ.

virgine Mariæ intelligamus, ita tñ, vt quæ illi non cõ-
gruunt per transcursum à mēbro ad caput, aut à par-
te ad totum, ecclesiæ tribuantur. Quod ne cui fortè
videatur absurdum, aut non perinde receptum vitis
eruditis, audi quid beatus scribat Aug. li. de symbolo
4. ca. 1. adducens illud quod infra subiungitur. Et
draco stetit ante mulierem. Draconem, inquit, dia-
bolum esse nullus vestrum ignorat: mulierem illam
virginem Mariam significasse, quæ caput nostrū in
tegra integrū peperit: quæ etiā ipsa figuram in se san-
ctæ ecclesiæ demonstrauit, vt quomodo filium pa-
tiens virgo permansit, ita & hæc omni tēpore mem-
bra eius pariat, & virginitatem non amittat. Ea-
dem ferè tradit in enarrationem psal. 142.

Et ecce draco magnus rufus, habens cap. 7. & cor-
nua 10. & in cap. s. diademata 7. & cauda eius trabe-
bat ter. partem stellarum celi & mis. eas in ter.) Dra-
co iste tali apparens schemate, humani generis ho-
stem diabolum, cum vniuersis regibus atq; imperijs
significat: magnum sane & rufum, quia magna ad-
uersus ecclesiam potestate præditum, & seuitia per-
sequutionis cruentum. Vterq; enim hic numerus
determinatus, septenarius & denarius, propter suā
vtriusque perfectionem per synecdochen pro inde-
terminato, sicuti & aliās positus est. Vel signāter 7.
capita & in his 7. diademata siue coronas, deinde
10. cornua habere scribitur, propter septem vitia ca-
pitalia, quibus aduersus septiformem Spiritum, &
10. quodammodo potentias, quibus aduersus
10. Dei mandata decertat. Quam autem sit draco
iste ad deiiciendum & decipiendum potens, hoc
ipso

ipso declaratur quod tertia pars stellarum, hoc est, ingens angelorum hominumque multitudo, malitia spiritus & astutia quasi quadam cauda virulenta ad infima tenae proiecta scribitur. Rectè autem vtrunque positum est, draconem istum & cornua habere cum septem capitibus, & caudam ipsius tertiam partem traxisse stellarum, vt intelligas antiquum illum hostem & malitiæ viribus præpotentem, & occultum esse omnibus insidiatorem, callidumque omnium felicitatis inimicum. Bea. Grego. per draconem intelligit Antichristum: per caudam pestilentes fraudis eius versutias: qui inter multa que de cauda Beemoth & draconis huius narrat, ita scribit: Cælum ecclesia est: quæ in hac nocte vitæ præsentis dum in se innumeras sanctorum virtutes continet, quasi radiantibus desuper fideribus fulget. Sed draconis cauda in terram stellas deiecit, quia illa sathanæ extremitas per audaciam assumpti hominis erecta, quosdam quos velut electos Dei in ecclesia inuenit, obrutendo reprobos ostendit. Stellas itaque de cælo in tenam cadere, est relicta nonnullos spe cælestium illo duce ad ambitum gloriæ secularis inhære & car. Vel (vt alibi scribit) stellas in tenam trahere, est eos qui videntur studio vitæ cælestis inhære, ex amore terreno iniquitate aperti erroris inuoluerè.

Li. mor.
32. c. 14.

Li. mor.
4. c. 15.

Et draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura, ut quum peperisset, filium eius deuoraret. Hoc siquidè draconi diabolo torregna cõmouenti, torreges inflãmanti in odium diuinæ religionis in votis fuit, & semper est, vt quum Christum ædidisset ecclesia, patiente

IN APOCALYPSIM

Mat. 2.
Micha. 5.
b.

niente praesertim virgine Maria filium eius deuoraret, id est, nomen eius de hominum memoria tolleretur, vt partus huiusce nulla vtilitas, nullus fructus, existeret: id quod in primis per Herodis funestam simul & callidam persecutionem tetatum est, qui prophético commotus oraculo, quod audierat ex Bethleem exiturum Israhelitici populi ducem, sicut hostis intestinus, dominum vt perimeret adorare se velle simulabat.

Et peperit filium masculum, qui rectorus erat omnibus gentes in uirga ferrea.) Tanquam si dicat. Frustra diabolus partum mulieris deuorare querebat: nam & masculus est qui genitus est, in quo & fortitudo ipsius, & victoria aduersus diabolum qui feminam vicerat insinuatur: & iuxta illud Psalmi vaticinium: Ego hodie genui te: postula à me dabo tibi gentes hæc. t. & possess. t. ter. terræ: reges eos in uirga ferrea, omnes gētes sceptro ferreo, hoc ē, inflexibili iustitia potētiaue rectorus pronūciat. Virgā em̄ pro sceptro sepe vsurpat scriptura: cuius loco **וַיִּבְרָךְ** in hebræo positū est, quod ad virgam & sceptū in dicandum ancipitem habet significantiam.

Et raptus est filius eius ad Deum, & ad thronum eius: & mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locū paratum à Deo, ut ibi pascant eam diebus mille 260.) Primum ad translationem pueri Iesu sub Herode ac matris eius fugam in Aegyptum: vel ad considerationem Christi raptum in cælum post ipsius resurrectionem, nos mittere videtur, vt exinde sub hac veluti figura quod postea in ecclesia gestum sit, & quod etiam hodie geratur, insinuet, Raptus est ergo & raptus

Pl. 2.

r.
t.

pi
de
tr
fo
di
su
er
&
on
ca
se
fi
cu
pr

ge
ba
tu
liu
est
&
ue
su
m
uis
no
ian
qu
ser
sig

p̄itur filius ad Deum, dum spiritualiter genitus in fidelium mentibus, idemq; in cœlis regnans cum Patre, eosdem quoq; fideles transfert, resuscitat, & confidere facit in cœlestibus in Christo. Mulier fugit in solitudinem locum paratum à Deo, vt ibi pascatur diebus 1260. dum ecclesia toto huius vitæ tempore sub spe viuens æternorum peregrinatione presentis eremi gaudet: vbi accepta à Deo potestate superbos & impios homines tanquàm scorpiones et vipersas, omnemq; Satanae virtutē per Christi adiutorium calcat & conterit. Isto autem dierum numero qui treis semis annos constituunt, autore Beda omnia Christianitatis tempora complectuntur, quia Christus cuius ecclesia corpus est, tantum in carne temporis prædicauerit.

Et factum est praelium ma. in celo, Michael & angeli eius præliabantur cum dracone: & draco pugnat & angeli eius, & non ualuerunt, neq; locus inuentus est cor. am. in celo. In celo commissum est praelium, hoc est, in ecclesia, cuius conuersatio in cœlis est, vbi ipsius præses Michael cū angelis suis orando & auxilium præstando pro ipsa fortiter dimicat, aduersus diabolum & angelos eius, qui intelligendi sunt, non modo ij qui ei natura sunt & voluntate similes, sed etiam homines eorum laqueis irretiti, prauisq; suggestionibus eorundem obsequentes. Sed non valuerunt, id est, imbecilles effecti sunt: neque iam ultra locus illi esse potest in sanctis fidelibus, qui quasi cœli propter cœlestem conuersationem effecti semel perfectè prosligarunt, illum deinceps non recipiunt. Vel neq; locus inuentus est eorum, &c. per-

ff inde

IN APOCALYPSIM

inde est ac si diceretur. Nullus iam locus reliquus est in quo cultus illi per idololatriam exhibeatur, & unde eiectus non sit. Futurum est etiam ut nec in caelo isto aëreo consistere queat, dum ad plenum hoc consummato praelio in profundum mari præcipitatur. Possunt tamen per Michaelem & angelos eius, etiam Christus & charitate illi coniuncti homines intelligi. ⲛⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ siquidem quis sicut Deus, aut humilitas, siue paupertas, vel percussio Dei, siue percutiens Deus, interpretatur.

t.
21. *Proiectus est in terram.*) Profundissimã hoc indicat superbissimi Satanae humiliatiõem, seu deiectionem: nam qui victus in terram projicitur, proisus deicitur, humiliatur, & magno cum dedecore succumbit. Sunt qui terram, homines terrena sapientes totamq; spem suam in terram constituentes intelligant, in quos mittatur diabolus, mittendus tandem vnã cum ipsis in ignem æternum.

Qui uocatur diabolus & Satanas. Diabolus græca vox est, & nobis sonat calumniatorem, criminatorem & delatorem ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ ⲛⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ i. criminari calūniari, accusare, &c. Satana verò vocabulū origine hebraicū, terminatione autē, chaldaicu m, est, & eandem habet cum diabolo significationē. ⲛⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ em̄ hebraice, & ⲛⲓⲁⲓⲁⲓⲁⲓ chaldaicè, aduersarius, detractor & inimicus interpretatur. At apud D. Hie. in catalogo nominum hebraicorum huius operis diabolus deorsum fluens, satanas transgressor, siue aduersarius interpretatur.

Et audiui uocem magnam de caelo dicentem.) Nūc facta est salus. Vox ista quam in spiritu B. Iohannes audisse

audisse se testatur concertus publicus intelligi potest, quo cœlum, id est, ecclesia hodie laudes personat, concinentibus etiam angelis gloriam Deo in excelsis.

Non dilexerunt animas suas usq; ad mortem.) Hoc est, oderunt vitam suam, vsq; ad mortem.

Letamini cœli, & qui habitatis in eis. Ve terre & mari quia descendit dia. ad uos.) Sicut supra indicauimus cœlos fideles & cœlestes homines dicit: id quod hic manifestius quasi interpretando ostendit, dum dicit & qui habitatis in eis: terram verò terrenos, & terrena sapientes: qui etiam hic mare appellantur, vt ab apostolo quoq; Iehuda fluctus sei matris, propter inquietas, quas patiuntur & amāt omnium vitiorum curarumq; inutilium amaritudines. Illis itaque dicitur, letamini cœli & qui habitatis in eis: his verò uæ terre & mari, &c.

Et postquam uidit draco quòd proiectus esset in ter. persequutus est mulierem.) Inextricabili (inquit Beda) astu diabolus ecclesiam impugnans, quantò plus denegitur, tantò magis persequitur.

Et datae sunt mulieri ale due aquile magnæ, ut uolaret in desertum in locum suum, ubi alitur.) Ecclesia duobus fulta testamentis, tumultuosa seculi venena cauēs mētis affectu cotidie solitudinē quieti ac modesti spiritus petit, ita gaudēdo canēs: Ecce elōgaurit, hic verò aquilę percipit alas. Sicut em̄ illa propter donū S. S. sic & hac propter celsum volatū, acicq; sub

A facie serpentis.
Psa. 54. b.

IN APOCALYPSIM

limē, qua mundo corde Deum cernit, ecclesia figurata est, cuius renouabitur vt aquilæ iuuentus. Ita in suis commentarijs Beda. Alitur autem non corporali tantum, sed & spiritali cibo longē suauissimo: cuiusmodi est omne verbū ab ore Dei, pfificēs, sacra diuini pabuli synaxis, diuinæ contemplationis delicię. Porro iuxta Prima. binis vtī ecclesia alis, quia gemina regitur dei et proximi charitate. Locus solitudinis est huius mūdane peregrinatiōis. Quā diu em̄ sumus in corpore peregrinamur à domino. Quo maxime cor dirigit qui nō loco sed affectu de mundo discedit. Et propheta dicit: Ecce elongaui fug. & mā. in so. Congruē autem hic aquilæ similitudinem memorat, quę quum p̄æ ceteris auibus cognoscatur altius volare, viso tñ eminus cibo indigentia naturali subacta mox ad ima descēdit. Sic & ecclesia in spiritalibus membris quum ea quę sursum sunt mente petat et sapiat, infirmitate tñ corporis aggrauata necessitatibus subiacet indigentię corporalis, pro quibus ingemiscit & parturit vsq; adhuc. Vanitati enim creatura subiecta est non volēs. Item: siue enim mente excedimus, Deo: siue sobrii sumus, vobis. Hęc ille.

2. Cor. 5. b.

Psa. 54.

Ro. 8. d.

2. Cor. 5. c.

Per tempus & tempora & dimidium temporis.)

Idem est temporis spaciū, quod supra per 1260. dies indicatū est, treis semis annos constituens. Tempus em̄ annuum: tempora binos annos, dimidium tēporis, anni dimidium significat. Per hoc autē spaciū, omne tēpus ecclesię designatur, pro eo quod Christi prædicationem amulans, eiusq; persecutio-nem quę tribus semis annis cōsummatae sunt, æquā nimitē sustinens, quasi idē temporis spaciū in sese recipi-

capitulet. Respexit autem ad locum illū qui est apud Danie. c. 12. quia in tempus & tēpora & dimidium temporis.

Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.) Tanquam si dicat. Postquam videt serpens ille diabolus non posse se ad mulierem illam fidelium ecclesiam iam à seculi vanitate longius separatam per tingere, hoc exinde vitur consilio, vt peruersis oris sui suggestionibus, ingentem possit excitare persecutorum copiam siue procellam, quo vel sic eā si fieri posset trahi faciat atque deuincat. Vnde & Dauid cum suis similem persecutorum procellam expertus in hæc verba exclamat: Quum exurgerent homines in nos, forè viuos deglutissent nos: quum inasceretur furor eorum, &c. Psa. 123.

Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum & absorbuit flumen.) Famulatur quodāmodo terra mulieris flumen absorbendo, dum vltione superueniente diuina persecutores à concepto aduersus ecclesiam furore cohibentur, ne abundantiori persecutionis redundantia à fidei constantia deticiatur. Quòd si verò maiorum tibi magis sententia placet, terram hanc Christum hominem intellige, qui quum in dextera Dei sedeat, interpellatione ipsius, imò iussu ipsius ecclesiæ persecutiones quoties vsum fuerit ad nihilum rediguntur: vel etiam terram sanctos instar terræ stabiles accipe, quorum precibus ac monitis aut amouentur prorsus inimicorum insidiæ, aut certè temperantur. t.
t. t.

ff 3 Et

IN APOCALYPSIM

Et habent testimonium I.C. Testimonium Iesu habent, qui quod corde credunt, vel ore confiteri nequaquam erubescunt. Atque hoc sensu testimonium Iesu, est quod de Iesu perhibetur, siue quod ipsum Iesum testificatur, quomodo metum Iehudeorum dicimus, quo ipsi Iehudei timentur. Aliter testimonium Iesu habent, qui Spiritu S. sunt confirmati: ipse namque Spiritus ait Apo. ad Ro. scribens ca. 8. testimonium reddit spiritui nostro quod simus filij Dei. Quanquam hoc mihi sanè violentius iudicatur.

Et stetit super arenam maris. Variant hoc loco codices, alijs stetit, alijs sedit, habentibus: ut ad draconem pertineat, alijs rursus steti, ut cum sequentibus coniungatur, & ad Iohannem pertineat. Steti super arenam maris, & vidi de mari bestiam ascendentem.

b. Qui stetit legunt, hunc ferè sensum constituunt. Stetit super arenam maris, hoc est, super multitudinem instructuosi populi quem projicit ventus, qui steti, ut
 n. græcica habet editio, docent hac ipsa statione dubium & periculosum valde significari novissimi temporis statum, quando electi & stantes vacillabunt, & vacillantes stabunt. Verum ipse sermonis tenor
 r. pagis postulat ut steti legamus, propterea quod non congruat, eum in arena stetitisse, qui mox è mari ascendere cernitur.

Ex capite XIII.

ET vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita 7. & cornua 10. et super cornua eius 10. adæmata, & super capita eius nomina blasphemie.

Qui

Qui ca. præcedenti draco septem capitum & 10. cornuum appellatus est, & in terram seu mare bellatore Michaelē proiectus scribitur, secundum quod dictum est, vā terræ & mari quia descendit diabolus ad vos habēs iram magnam, idem hic alio quidem sed vicino nomine *Dracon* bestia seu fera ob virulentiam, & crudelitatem appellatur: & inde iam ascendere cum totidem capitibus & cornibus cernitur, quo fuerat illic proiectus. Quod autē ibi primo terra appellatur, hoc teste Daniele mare est. Nam qui primo ē mari ascendentes bestias se vidisse testatur, post modum ab angelo audiuit. Hæc 4. bestia 4. regna cōsurgent de terra. Locus est apud Da. ca. 7. Post autem bestia ascendens accipi vel secundum qd̄ in Antichristo (qui & ipse bestia non incongruē intelligitur) nouissimis temporibus venturus est, vel secundum quod etiam nūc est & agit in corpore suo, hoc est, in cœtu impiorū. Proinde vt ad verūq; respiciam, sensus verborum iste est. Vidi, inquit, de mari, de presenti seculo nequā, de pelago inigratis, de multitudine malignātiū bestiam exurgentem & ascendentem, non in cœlum vnde eiecta est, sed ascendentem, hoc est, in semetipsa magis ac magis se extollentem, quemadmodum & Apo. testatur, filius perditionis inquit qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, &c. habentem capita 7. & cor. 10. id est, coniunctā innumeris principibus & regnis: quorū malignitate innumera sibi vindicauit iniqui triumphū diademata, eatenus vt in execrandā altissimi Dei ignominia nonnulli, p̄ dijs haberi & coli se desiderarint: multi etiā Christū non Deum, sed ma-

1.
2. The. 2. a.

IN APOCALYPSIM

gum fuisse nefario ausu affirmarint, aut affirmabunt, si videlicet hæc ad Antichristum referas.

Et bestia, quã uidi similis erat pardo: & pedes eius sicut pedes ursi, et os eius sicut os leonis. Quemadmodum & aliàs sepe respicere solet ad ea quæ in Daniele scripta sunt, ita et hic ad eam respicit uisionem, ubi Daniel 4. bestias grandes uidisse se commemorat, quãquam diuersus sit hic & illic bestiarum ordo. Ibi enim primo loco leona, secundo ursus, tertio pardus, quarto uero bestia terribilis atq; mirabilis ostenditur: hic uero ordine retrogrado primo bestia generali nomine ponitur, deinde eadẽ pardo, hinc uerso, postremo leoni comparatur. Bestia ergo secundum Tychonium Pardo similatur, propter gentium uarietatem: uerso, propter malitiam & uersaniam: leoni, propter uirtutem corporis & linguæ superbiam. Est autem Pardus, animal varijs coloribus respersum, iuxta illud Iere. 13. Si mutare potest Aethiops pellẽ suam, aut pardus uarietates suas, & uos poteritis benefacere.

b. Et dedit illi draco uirtutẽ suam, et potestatẽ magnã. Huc spectat quod Apo. in altera ad The. epi. c. 2. scribit, Cuius iniquus aduentus secundũ operationem Satanæ, in omni uirtute & signis & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis.

Et uidi unũ de capitibus suis quasi occisum in morte: & plaga mortis eius curata est. (Hoc Glossa ordinaria de Antichristo dictum indicat. Simulabit enim se inquit mortuum, & per tridũ latẽs post apparet dicens se suscitatum. Arte siquidem magica ascendet in aẽra, ferẽtib; eum dẽmonibus: & sic cuncti-

Dan. 7. a.

t.

b.

b.

tabi-

rabitur plaga mortis eius: quia qui prius mortuus credebatur, post viuens reputabitur.

Potestas facere menses quadraginta duos.) Id est, operandi tribus semis annis. g.

Tabernaculum eius.) Ecclesiã accipere possumus. r.

Eos qui in cœlo habitant.) Sanctos dicit, quorum est in cœlis conuersatio. Nihil tamen verat quo minus tabernaculum cœlestem illam patriam, & eos qui in cœlo habitant, beatos patriæ illius incolas intelligamus: in quos etiam bestia blasphemias iaculati non verebitur. t.

Quorum non sunt scripta nomina in libro uitæ agni qui oc. est ab origine mundi.) Per hyperbatum intelligendum est, vt hic sit verborum ordo. Quorum nomina non sunt ab origine mundi scripta in libro vitæ agni, qui occisus est. Pleriq; tamen citra hyperbaton intelligunt, vt respondeat ei quod Pet. scribit prioris epi. ca. primo: agni immaculati & incontaminati Christi, præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem nouissimis temporibus. Sed hunc sensum euidentius exprimit quod Ticho. pro illo, qui occisus est, scribit designati. Vnde constat illum non *ισφαγμένον*, id est, mactati siue occisi, sed *ισφαγισμένον* legisse. Suspicio tamen id à quopiam fuisse mutatum, cui absurdum videbatur si legeretur agni qui occisus est ab or. m. Certe Di. Irene. cum vulgato interp. consentiens li. aduersum hæ. 7. legit agni occisi ab or. m̄. f.

Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem uadet. Qui gladio occiderit oportet cum gla. occidi.) Tanquam si dicat. Sicut æquissima lege sancitū est, b.

IN APOCALYPSIM

vt lædentes læsionis recipiant talionem, ita & bestia diabolus qui suis retribus multos corporali seu etiam spiritali captiuitate inuoluit, & ipse æternam captiuitatem sustinere cogetur: & qui ecclesiam nunc funesto gladio (siue hunc similiter corporalem siue spiritualem accipias) persequit, interficiet illum dominus, iuxta apo. spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui.

3. The. 2. c.

Et uidi aliam bestiam ascendente de terra, & habebat cornua duo similia agni: & loquebatur sicut draco.)

Secundum Bedam descripta generaliter bestia primo in hypocrisi, deinde aperto ore blasphemante, describit eandem in solis præpositis, similiter in hypocrisi, deinde reuelatam. Nam quod aliam dicit, ratione officij dicit: siquidem alias vna est. Quod est autem mare, hoc teste Daniele est terra: cui quatuor bestias de mari ascendere cernenti per angelum dicitur. Hæ quatuor bestie magnæ, quatuor regna cõsurgunt de terra. Deniq; agni cornua præfert, quo draconis de quo supra meminerat, venena latenter inserat: quia per hypocrisin sanctitatis, cam quam in se veraciter habuit dominus, singularem sibi in esse & sapientiam mentitur & vitam. De hac bestia dominus, attendite inquit, à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vest. ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Porro Tychonius aliam bestiam, suo more hæreticam ecclesiam esse dicit: quod (quum ille à Donatiana factione noscatur fuisse non alienus) pium requirit intellectum. Idem quoq; duo cornua duo testamenta interpretatur.

Dan. 7. c.

Gr. li. mor. 33. c. 36.

Duo cornua sapientia & vita.

Mat. 7.

In conspectu eius.) Perinde sonare viderur, ac si dicat

dicat ad gloriam eius, vel in nomine eius.

Et fecit terrā & inhabitātes in ea adorare bestia.)
 Et, secundo loco positum, interpretandi naturā habet. Fecit enim terram, hoc est, habitantes in terra, & terrenis rebus inhiātes adorare bestiam primam. Quāvis Beda alius hunc locum assumens per terrā corpora, per inhabitantes in ea, animas intelligēdas subindicat: vim inquisitionis ostēdit, & corpus sibi mancipasse, & animā quæ habitat in ipso.

Vt faciant imaginem bestie, quæ habet plagam gladij, & uixit &c.) Quod ad communem intelligentiam attinet, quæ hæc & reliqua quæ vel præcedunt vel sequuntur in nouissimis temporibus iuxta licentiā adimplēda intelliguntur, quoniā uerba ipsa satis per se expedita sunt, non opus est ut quicquam admonēam, nisi hoc fortasse quod eandē hic dicat plagā gladij, quam supra plagā mortis appellauit, nimirū qua bestia se interemptā simulauit. Nam quod græcè legitur imaginem *βεστιω* ipsi bestie, manifestum est non aliud intelligi debere, quàm si casu genitiuo legamus imaginem bestie. Verum quando video Bedam, interpretem non aspernandum, aliā quandam proferre intelligentiam, tamen paulò coactor mihi videatur, obiter tamen eandem adnotare placuit. Dicit ergo: ut faciant imaginem &c. id est, ut se ipsos imaginem & similes faciant bestie: & quemadmodum ipsa plaga mortis interemptam ac deinde reuixisse sinxit, ita & illi se dicat commortuos, & consurrexisse Antichristo.

Et datum est illi ut daret spiritū imagini bestie, & ut loquatur imago bestie.) Id est, ipsi populo, qui
 bestie

IN APOCALYPSIM

bestiæ sese imaginem effecerint, bestia ipsa spiritum veritatis se dare simulabit: atq; ita non modo huiusmodi populum simulato spiritu deludet, verum etiã docendis alijs faciet idoneum: id enim est, vt loquatur imago bestiæ.

Quicumq; non adorauerint ima. best.) Id est, quicumq; non consentiunt, nec subijciuntur diabolo.

Et faciet omnes pusillos &c. habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis, & ne quis possit emere &c.) An hæc sicut & præcedentia iuxta simplicem verborum intelligentiam adimplenda sint, verustiores sanè interpretes non indicant: quanquã id sanè non fuerit absurdum existimare, maximè si meminerimus, quãta prodigia quamq; stupenda Apost. in posteriore ad Thes. epi. per Anri christum gerenda prænunciet. Quod ad mysticum sensum attinet, Character iste mysterium vel notã declarat iniquitatis, & criminis, quam habituri sunt impij aut in manu sua dextera, per operationem, aut in frontibus per confessionem.

Ne quis possit emere aut uendere, nisi qui habeat characterem aut nomen bestiæ, aut num.) Emptionẽ & uenditionem hanc quoniam nemo interpretum quos quidem videre licuit (præter vnũ Ansbertum qui de prædicatione & fide præstanda prædicationi interpretatur) ad mysticum sensum retulit, ad literam intelligamus oportet. Quum autem dicit, nisi qui habeat characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis eis, sentit secundum Bedam nulli dandam uendendi & emendi copiam, nisi qui fraudis diabolicæ fuerit imitator. Character enim

g. Thes. 2.

b.

t. a.

enim, id est, nota & nomen bestia, & numerus nominis eius, teste eodem unum sunt. Vel, nisi qui habeat characterē, aut no. aut num. id est, nisi qui confiteat, aut appellationē aliquā ab ipsa bestia habeat, aut è numero sit credentiū Antichristo, & (ut semel dicam) qui quoquo modo ad bestiam pertineat. d.

Qui habet intellectum computet numerum bestia.
 Numerus enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex.) Computet numerum bestia, hoc est multitudinem ad bestiam pertinentem: vel secundum alios, numerum in bestia nomine comprehensum. Numerus siquidem non Dei, nec Satanae, nec bestia, sed hominis, nempe Antichristi, iuxta illud, homo peccati, filius perditionis. Et numerus eius $\chi\zeta\varsigma$. 666. tanquam si dicat certus quidam numerus est, Deo p̄scitus, longè inferior numero illo agni de q̄ mox, qui 144000. complectitur. Quidā ex recentioribus numerum hunc bestia ad annos Antichristi pertinere existimat. Irenaeus verò, Lib. aduersus he seis 5. circiter finem, eundem hunc numerum ad sexies millenos annos mundi refert, in quibus ait diabolicæ malitiæ apostasiam consummari. Nam sicut 6. diebus mundus hic factus est, ita & sex millenis ait eundem consummari. Sed præstat ipsius Ire. verba ascribere. Characterem, inquit, in fronte & in manu dextra faciet dari, ne possit aliquis emere vel vendere nisi qui ha. cha. nominis eius, & esse numerum sexcentos 66. quod est sexies centeni, & deni sexies & singulares sex: in recapitulationem vniuersæ apostasie eius quæ facta est in 6000. annorū. Quotquot enim diebus hic factus est mundus, tot & millenis annis consummatur. Et propter hoc ait b.
 scriptura

IN APOCALYPSIM

scriptura Geneseos, Et consummata sunt cœlum & terra, & omnis ornatus eorū. Et cōsummanit Deus in die 6. omnia opera sua quæ fecit, & requieuit in die 7. ab omnibus operibus suis quæ fecit. Hoc autē est & antefactorum narratio quemadmodū facta sunt, & futurorū pphetia. Etenim dies domini quasi 1000. anni. In 6. autē diebus consummata sunt q̄ facta sunt. Manifestū est qm̄ consummatio ipsorū sex tus millesimus annus est. Hactenus Ire. verba: quibus equidē non hoc eū sensisse arbitror, q̄ in sexto millennio creationis mundi seculū hoc sit finē habiturū, vt prima facie verba indicare videntur, sed illos 6. creationis dies, tanq̄ quaedam sex milia annorū fuisse, quæ cōplectantur oēm mundanæ creationis perfectionem, vt scilicet numerū pro indeterminato accipiamus. Et quanq̄ autē numerū hunc bestia ad tēpus vt diximus referat, docet tñ eodē in loco ex eorū traditione, qui facie ad faciē Iohannē viderūt quod numerus nominis bestia secundū Græcorū cōputationē per literas q̄ in ipso sexcētos habebit, & 60. & 6. hoc est decades æqualeis hexacōtasin (sic em̄ ipsius habent verba) & hecatontadas æqualeis monasin. Post deinde aduersus eos inuehitur qui vel numerū peruerterant pro 60, 1, idem pro 60. 10. substituentes, & item aduersus eos q̄ nomina quedā adintenerāt (vt τὰ τὰ ἀντιμὸς ἀπὸ τοῦ 60 &c. de quibus habes in cōmentarijs Bede, & Arethæ) q̄ suis literis numerū hūc referēt, quū penitus incertū sit q̄ dñā aut q̄le sit bestia illud nomen habitura, scribens item ad hunc modū. Oportet tales discere, & ad verū recurrere nominis numerum, vt non in pseudoprophetarum loco deputentur. Sed scientes firmum numerum qui à scriptura

aliās Iesum

Hexacon-
tasin & mo-
nasin dari-
ui sunt ca-
sus.

pt
ra
gr
er
nu
die
pd
or
di
pl
na
be
er
no
qu
nu
ad
pr
xi
pe
di

I
ha
ba
di
m
af

ptura annunciatuſ eſt, id eſt ſexcentorum ſexaginta ſex, ſuſtineant primum quidem diuifionem regni in decem: poſt deinde illis regnantibus, & incipientibus corrigere ſua negocia, & augere ſuum regnum, qui de improuiſo aduenit regnum ſibi vindicans, & tenebit p̄dictos, habens nomen cōtinens p̄dictum numerum, hunc verè cognoſcere eſt abominatiōnē deſolationis. Et aliquanto inferius ſubdit. Certius ergo & ſine periculo eſt ſuſtinere adimplentiōnē p̄phetiæ, quam ſuſpicari & diuinare nomina q̄libet, quādo multa nomina inueniri poſſunt habentia p̄dictum numerum. Ex nihilominus q̄dem erit hæc eadē q̄ſitiō. Si enim multa ſunt q̄ inueniunt nomina habentia numerū hunc q̄d ex ipſis portabit qui veniet queritur &c. Præterea in eo, quod dicitur numerus eius 6666. videt̄ alluſum & reſpectum eſſe ad nomen illud legionis quod 6666. continet: & dū primus hic numerus ſublatus eſt, inſinuari videt̄ maximā diabolo & virium & eorum q̄s ſub ſe habebat per Chriſtum ſubtractā eſſe copiā: ita vt iā gloriari & dicere nō poſſit (ſicuti olim) legio mihi nomen eſt.

Ex capite XIII.

ET uidi & ecce agnus ſtabat ſuper montem Sion, & cum eo centum quadragintaquatuor milia habentes nomen eius & no. &c.) Loquutus ſuprà de beſtia, de charactere beſtig, deq; numero ſeu multitudine eiufdem: hic demum in cōtrario verſatur argumēto: & q̄ uiderat beſtiā ſuperba animi mobilitate aſcendentē aut ſuper arenā ruinoſam (iuxta alterā illā de qua

IN APOCALYPSIM

b. de qua supra meminimus lectionem) consistentem; hic contra agnum Christum videlicet cernit eodem semper diuinitatis suæ tenore persistentem. Stabat autem super montem Sion, id est, ecclesiæ suæ, exemplo virtutis, & protectionis munimine sese præstare & præesse ostendebat. Qui prius characterem bestię aut numerum nominis eius in dextera manu aut in frontibus viderat reproborum, modo nomen agni & nomen Patris eius expressum in frontibus cernit electorum. Qui supra reproborum numerum computarat 666. modo longe altiore numero indicat electorum, centum quadragintaquatuor milia. Ideo autem certum se vtrobiq; numerum vidisse commemorat, quo tacite insinuet vtrancq; multitudinem certo numero qui solæ diuinæ sapientiæ præscitus & cognitus est, esse conclusam. Cæteriũ nomen agni & patris eius in frontibus suis gestant, quicunq; liberam eius fidei cuius in baptismo characterem susceperunt, habent confessionem.

Et audiui uocem de cælo, tanquã uocem aquarũ multarum, & tanquã uocem tonitruĩ magni.) Vox aquarum multarum velut tonitruĩ magni, vox est omnium sanctorum magno charitatis & deuotionis affectu laudem & gloriam in altissimis Deo canentiũ. Vox quoq; tonitruĩ magni intelligi potest, quòd eos qui ad ipsorum consortium venire refugerunt exterreat: & vox citharædorum citharizantiũ, quod Deum pariter & vniuersum electorum chorum suauissimæ melodix dulcedine oblectet.

g. Vox citharædorum.

Hi sunt qui cum mulie. non sunt coim. uirgines enim sunt.) Virgines, inquit Tichonius, hoc loco non solum

lum corpore castos intelligamus, sed maximè omnem ecclesiam quæ fidem puram tenet sicut dicit apo. desponsam enim nos vni viro virginem castam exhibere Christo, nulla adulterina hæreticorum cõmixtione pollutam, nec in male blandis & mortiferis huius mundi voluptatibus vsq; ad exitum vitæ suæ absq; remedio pœnitentiæ infelici per seuerantia colligaram.

2. Cor. iii

Et uidi alterum angelum uolantem per medium cæli, habentem auangelium æternum.) Descripta impugnatione facta per duas bestias, suppositoq; auxilio agni, & dignitate familiæ eius ostesa, subiungit hic admonitio, vt ad hanc familiam accedatur, & comminatio vt ab illa alia declinetur Deniq; quoniam duas bestias quasi duos testes peruerse prædicationis imo blasmiæ uiderât, hic ediuerso ad maiorẽ cõfirmationem tres veri & æterni euangelij testes in destructionem & damnationem impiæ persuasionis ac familiæ draconis inducuntur: Duos habes in sequentibus vbi dicitur & alius angelus, ac deinde, & tertius angelus. Notum est autem angelũ non aliud quàm nuncium declarare quapropter rectè euangelium hoc est bonum nuncium habere scribitur. Angelus ergo volans per medium cæli habens euangelium æternum, prædicator intelligitur, cui delegatum sit vt per medium ecclesiæ discurrens verum stabile ac lætatum nuncium cunctis annunciet.

g.

Cecidit, cecidit Babilon illa magna.) Ciuitatem diaboli ruinosam iam cecidisse dicit: siue more scripturæ quæ solet præteritum ponere quod nouit inuitabiliter adimplendum: siue quòd superbi tunc

gg

fint

IN APOCALYPSIM

sint à domino deiecti quādo a diabolo sunt inflat̃.
Babilon sine Babel, confusio interpretatur.
Tertul. per Babilonem dicit designari Romam.

T. li. cō. Iu-
de. Inpcia
mus.

Que à uino iræ fornicatiōis sue potauit om. gētes.
Quod exponens Glos. or. à uino, inquit, iræ fornicationis, hoc est, à vicijs & præcipue idololatria quæ est dulcis potus peccātibus, quibus alios inquināt, & ne recto tramite gradiantur inebriant. Vnde debetur eis ira Dei. Alij vinum iræ fornicationis, siue nimum fornicationis, vt in græcis est omisso iræ uocabulo, peruersum dogma doctrinamque erroris accipiunt.

Hic bibet de uino iræ Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius. De æterna sentit damnatione. Scito autem quòd meri uocabulum in arcanis literis fere in deteriorem partem vsurpauit consuevit. Vnde in Psalmo, quem hic locus respicere uidetur, scriptū est. Quia calix in manu domini vini meri plenus misto siue κέραμα & missione: bibent omnes peccatores terrę. Et ἀκρατος non modo merum, uerum etiam intemperantiam & sauriam significat. Quæquam totus hic locus vt græcè scriptus est multum habet amphilogiæ. Sic enim habet: Αὐτὸς πίνει ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τὸ κερασμὸς ἀκράτου τοῦ οἴνου ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. Potest em̃ ad hunc modum intelligi. Hic bibet ex mero uino furoris diuini q̃ mistus, hoc est, vt uulgo loquimur, propinatus est in poculo iræ Dei. Atq; ita ἀκράτος epitheton erit uini ab ἀκρατ &, id est, purus. Vel sic, Hic bibet de uino furoris Dei, quod austeritate tempera-

Psal. 74.

per
sur
Id
m

du
hal
lib
po
qu
ho
sec

sed
cor
Qu
Ch
de
ter
est
in
dir
Ch

ma
tua
gr
ser

peratum est in poculo in ipsius. Denique quia variis sunt genitiui, variæ itē possent fieri constructiōes. Id quoniā per se manifestum est, nec multum habet momenti, non opus esse puto vt latius explicemus.

Heic patientia sanctorum est.) Heic inquit, id est d.
 dum prædicta de æternis impiorum supplicijs sic se habere animaduertuntur, magnum præbetur fidelibus tolerantiae exemplum. Vel heic, id est, in hoc tēpore sanctorum patientia mox utiq; habitura finē, quum contra vt prædicitur fumus tormentorum hominum impiorum ascendat perduretq; in secula seculorum.

Et uidi & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similē filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.) b.
 Qui tali hoc schemate exhibetur, supremi iudicis Christi personam signare intelligendus est. Proinde nubem candidam, humanitatem (in qua videlicet etiam ab his qui eum compunxerunt videndus est) coronam auream, victoriam regnantis: falcem in manu eius, iudiciāle in potestate eius accipimus dirimendi sententiam. Rupertus hæc ad primum Christi aduentum magis competere putat.

Et alius angelus exiuit de templo, clamans uocē magna ad sedentem super nubem. Mitte falcem tuam &c.) Angelus hic è templo sanctorum egrediens & clamans uoce magna vt falx in messem mittatur reseccandam, desiderium indicat

IN APOCALYPSIM

ar.
 beatorum magno affectu efflagitantium, iam tum
 supremæ messis tēpore in gruente, electorum repro-
 borumq; fieri remunerationem. Mitte ergo, inqui-
 unt, falcem & mete, quia venit hora vt metatur quo-
b.
 niam aruit messis terræ: perinde ac si dicant. Ecce
 abundante iniquitate refixit charitas multorum, &
 æstu malorū incūbente messis mundi pene iā viere
 cessauit. Ne ergo grana iā matura decidāt, ppter ele-
 ctos breuia dies: & zizania quidē paleasq; flammis,
 fructū vero cœlestē horreis reconde felicibus. In hūc
 sensum Be. At Rupertus vt præcedentia ad priorem
 Christi aduentum, ita hæc refert, ad messē illam de
 qua saluator apud Iohan. ca. 4. Ecce inquit dico vo-
 bis: leuate oculos vestros, & videte regiones, quia al-
 bæ sunt iā ad messē &c.

*Et alius ang. exiuit de templo quod est in celo ha-
 bens & ipse falcem acutam. Et alius ang. exi. de altari
 qui habebat potestatem super ignem, & clamauit &c.
 Mitte falcem tuam ac. & vinde. Iste alius atq; alius
 angelus diuersos indicant ordines sanctorum, qui
 & ipsi iudicandi cum Christo habituri sunt potesta-
 tem nimirum & iudicis præstolaturi sententiam &
 suis calculis approbaturi. Vel quod prius ingenere
 dixerat, alius angelus exiuit de tem. clamans voce
 magna ad sedentem super nu. Mitte falcem &c. sub
 vno illo angelo vniuersum cœlestis militiæ chorū
 cōprehendens, idē hic apertius repetit, duplicē cōsti-
 tuens ostendensue iudicatorum ordinem homi-
 num videlicet & angelorum, quorum illi simplici-
 ter è tēplo cœlestis habitationis, isti vero ab altari, q̄si
 à sanctiori templi loco egredi cernuntur. Deniq; vt
 & Bedæ*

& Bedæ in hunc locum sententiam habeas ipsius glossema subscribo. Si Christus inquit visus est in nube cædida messor, q̄s est iste vindemiator, nisi idē, p̄pter geminū ecclesiæ fructū elegāter repetitus: Quia qui seminavit bonum semen in ag. s. ipse quoq; vineam in loco vberi plantavit: sed vtraq; cultura custodum incuria degeneravit. Idem præterea in eo quod dicitur habens pot. super ignem, indicat illum significari ignem qui exijt de ore testium, & comedit inimicos eorum.

Vindemia botros vineæ terre, q̄oniam mature sunt unæ eius, Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum iræ dei magnum, & calcatus est lacus extra civitatem, & exiit sanguis de lacu usq; ad frenos equorū.) Sicut supra per terræ messem reproborum damnationem indicavit: ita & nunc eandem manifestius per vineæ vindemiationem ostendit: nisi quod in messe & vindemia, exordium & consummatio eiusdem demnationis videatur iudicari. Quòd ergo dicitur, mitte falcem t. acutam, & vindemia botros vineæ, verba sunt angeli egressi de altari admonentis alterum angelum qui è cælo egressus fuerat, vt malicæ vineæ malos botros ob completam iam maliciam muturos, in profundum lacu infernalis, videlicet extra electorum civitatem contrudat cruciandos: quorum cruciatus tam erit immanis & cruentus, vt erus indicia quodammodo ad frenos vsq; equorum in torculari operantium pertingere videatur. Hyperbole enim est in eo, quod dicitur vsq; ad frenos equorum per stadia 1600. Quanq̄ postremam hanc par-

b.

Hyperbol.

IN APOCALYPSIM

- b. ticularum communiter in hunc sensum edisserunt. Ea
 exiit sanguis de lacu &c. id est, vsq; ad rectores im-
 piorum, videlicet diabolos, vltio effusi sanguinis
 sanctorum peruenit: Sicut scriptum est: In san-
 guine peccasti, & sanguis te persequitur. Quod
 autem ab angelis vix impiorum colligendæ & in
 lacum iræ emittendæ sint, testatur parabola illa ziza-
 niorum Matt. 13. quam quum saluator ipse expone-
 ret, Messores inquit bar angeli sunt. Sicut ergo col-
 liguntur zizania & igni cōburantur, ficerit in conf-
 se. Mittet si. hominis ang. su. & colligent, &c. & mit-
 tent eos in caminum ignis. Quod si iuxta Ticho. &
 Primas. legas $\Theta\epsilon\alpha\lambda\epsilon\upsilon\ \epsilon\iota\varsigma\ \tau\acute{\omega}\nu\ \lambda\eta\nu\acute{\omicron}\nu\ \tau\acute{\omicron}\ \tau\eta\mu\acute{\omicron}\ \tau\acute{\omicron}\ \tau\eta\ \mu\acute{\epsilon}\gamma\alpha\lambda\eta\ \lambda\alpha\kappa\upsilon\ \tau\eta\ \mu\acute{\epsilon}\gamma\alpha\lambda\eta\ \lambda\alpha\kappa\upsilon\ \tau\eta\ \mu\acute{\epsilon}\gamma\alpha\lambda\eta\ \lambda\alpha\kappa\upsilon$
 d. lacus, per illud $\tau\eta\ \mu\acute{\epsilon}\gamma\alpha\lambda\eta\ \lambda\alpha\kappa\upsilon$ Satanam intelligas oportet.
 n. Per stadia mille sexcenta.) Equidem simpliciter
 hoc arbitror per hyperbolen accipiendum. Tamen
 Beda, Tichonium imitatus interpretatur hoc esse
 per omnes quatuor mundi partes: Quaternitas est
 enim, inq; conquaternata, sicut in quatuor faciebus
 quadriformibus, & rotis. Quater enim quadriingen-
 ti, mille sexcentos faciunt. Potest etiam hoc ad illud
 referri, quod paulo ante præcessit, & calcatus est la-
 cus extra ciuitatem, vt intelligamus torcular impio-
 rum longè à ciuitate sanctorum esse dissitum.

Ex capite XV.

ET vidi aliud signum in celo magnū & mirabile,
 angelos 7. habentes plagas 7. nouissimas, quoni-
 am in illis consummata est ira Dei.) In celo vidit, i. in
 ecclesia, quæ subinde cœli nomine in hoc opere de-
 signatur, Aut in cœlo vidit, id est, cœlesti demonstra-
 tione

tionem cognouit, quid in ecclesia gereretur. Vidit ergo 7. angelos, id est, quotquot sunt veros euangelicæ veritatis præcones, habentes plagas 7. nouissimas, nimirum quod *ἐκ τῶν ὀφθῆν*, id est, per illos ultio diuina consummanda sit.

Et uidi tanquam mare uitreum mixtum igne, & eos qui uicerunt bestiam & imaginem eius, & numerum nominis eius stantes super mare uitreum habentes cytharas dei, & cantantes canticum Mosi serui dei, & canticum agni.) Vidi, inquit, eos quæ bestia diabolo superati non sunt, sed fortiter eam, & eos qui ipsius numero continent superantur, stantes: non iam in terra aut mari, alijs locis in quos 7 sunt plagæ nouissimæ effundendæ, sed supra mare vitreum, id est, ab huius mundi plusquam fragilis procellis longius separatos, re ipsa idem cantantes canticum quod Moses cecinisse cognoscitur, quum rubri maris undas Pharaone cum exercitu suo submerso, ipse feliciter euasisset: Cæremus inquit, domino, gloriose enim magnificatus est: quod ipsum & canticum agni est, quia ad agni, nempe Christi gloriam decantatur. Cætabant autem non in citharis manufactis, sed in citharis Dei spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus suis domino. Cæterum interpretes communiter ad allegoriam spectantes mare vitreum fontem baptismi perlucidum & igne sancti S. consecratum accipiunt: canticum uero Mosi, & canticum agni, utriusque testamentum: quod tamen uerè decantari dicunt, quum utriusque legis mandata obseruantur.

Post hæc uidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in celo.) Per hoc significatur, quod

Exo. 14.

IN APOCALYPSIM.

Verum & spirituale templum Dei (cuius figuram templum illud & tabernaculum testimonij à Mose in eremo aedificatum, prætulit) apertis mysterijs toti mundo cæperit referari & ostendi, vt dominus à cunctis possit gentibus adorari, quum prius ab vna tantum gente Iehudarum fuerit adoratus: & vnus tantum ciuitatis magnibus templum illud tabernaculi clauderet.

b.

b.

Et exierunt septem angeli habentes septem plagas de templo.) Hoc est, apud B. Marcus in fine euangelij sui ait, illi autem profecti prædicauerunt vbiq.

Vestiti lapide mundo & candido.) Siue vt græcis legitur ἐνδεδυμένοι λίθου καθάρου λαμπροῦ, induti linteo mundo splendido, per quod vite ipsorum prædicantium puritas & gratissimus bonis & gloriosus eorundem aduentus, significatur. Aut, si maus ad allegoriam referre, vestiti lapide mundo, id est, induti Christum, qui non raro lapidis nomine in scriptura designari solet. Quotquot enim (ait apo. ad Ga. 3.) in Christo bap. estis, Christum induistis.

Et præincti circa pectora zonis aureis.) Et hoc ad decorem facit prædicantium, & ad firmitatem animiq; promptitudinem in obeundo munere, declarandam. Quamq; zonas aureas alij fulgorem diuinæ sapientiæ, alij vinculum charitatis, alij castimonie puritatem, interpretantur.

Et unum de 4. animalibus dedit 7. angelis 7. phyalas aureas plenas iracundie Dei uiuètes.) Quod vnum e 4. animantibus, angelis phyalas iracundie dedisse dicit indicat ipsos angelos Dei nuncios, non à seipsis sed superne euangelij autoritate vltrices huiusmodi phyalas accepisse. Vt autem & Bedæ Tichonium
hac

hac in parte æmulantis sententiam habeas, ipsius ^{Sup.c.5. b.} commentum subscribo. Istæ inquit, sunt phyalæ quas cum odoribus ferunt animalia & seniores quæ sunt ecclesiæ, qui & septem angeli. Eadem quippe phyalæ & suauitatem supplicationum & iram suppliciorum habere dicuntur, quum à sanctis pro regni Dei aduentu funduntur, quâdo iudicia Dei nõ iam occulta sicut ^{*abyssus}, sed aperta vt phyalæ iustis latura salutem: impijs verò prædicantur inferre ^{thus legen} perniciem, sicut apost. ait, quia Christi bonus odor ^{dum.} sumus Deo in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt ^{2. Cor. 2.} Huc usq; Be. Rupertus tunc angelis phyalas datas fuisse dicit, quando qui erant homines sine literis & idiotæ scripturarum intelligentiam, omniumq; linguarum copiam, acceperunt: & iccirco ab vno animantiũ datas phyalas, quòd ab vno Luca narratum fit quomodo Spiritus sanctus discipulorum & corda per scientiam & ora per omnimodam eloquentiam tanquam phyalas dilatauerit. ^{Phyalæ.} Phyalæ vel phialæ vascula sunt patulo ore dilatata.

Et impletum est templum fumo à maiestate Dei, & de uirtute eius. Si fumum in bonam partem accipias, quemadmodum Iesa. vaticinijs sui ca. 6. narrat clamantibus Seraphim sanctus. S. S. dominus Deus sabaoth, domum domini fumo fuisse impletam, de fumo sentiens incensorem: tum templum fumo impleri intelligendũ est, quando in ecclesia ex igne charitatis vapor piæ confessionis orationis & laudis ascendit. Sin verò in malam partem accipias, sensus erit diuinæ maiestatis & virtutis mysteria caligine quadam occultari, nec posse perfectè à mortalibus,

IN APOCALYPSIM

præcipue ab infidelibus cognosci.

Et nemo poterat introire in templum, donec consummarentur 7. plage 7. angelorum. Sentit secundum Ruper. populum Ichudaicum à nemine posse conuertri, donec per vniuersum terrarū orbem prædicetur Christi euangelium, quo plagosum nunciatur imminere iudicium. Vel secundum Be. nemo potest ecclesiæ membris incorporari, nisi qui mystria fidei audiens discit à prædicatoribus, quia Iesus constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorū.

Ex capite XVI.

- b.** **E**T audiui uocem magnam de templo, dicentem septem angelis: Ite, & effundite 7. phyalas iræ Dei in terram. Per hoc insinuat ecclesiæ cœlitus datam esse potestatem, iudicium spiritualiter inferendi damnandis: & absolutionem misericorditer dandi conuersis. Quod ergo dicit, ire & effundite 7. phyalas iræ Dei in tē. tantundem valet ac si dicat: palam arguite mundum, & significate quas ob causas terrenarum rerum amatores, Dei uiuentis iram mereantur.

- e.** Et abiit primus angelus & effudit phyalam in terram, & factum est uulnus seuum & pes. in homines qui habebant characterem bes. & c. Et 2. angelus effudit phyalam suam in mare & factus est sang. Aduertendum in omnibus his locorum appellationibus, nempe terræ, maris, fluminū, solis, ac cæterorum in quæ 7. phyalæ effusæ narrantur, quanquam diuersi esse

esse videantur, vnum tamē & idem cōplecti impio-
rum hominū corpus. Similiter etiam per 7. plagas,
quæ ad effusionem phylarum, id est, ad predicatio-
nem correptionemq; nunciorum Dei subsequuntur
sunt: nō aliud præsignari arbitror, quàm vnū nouissi-
mum diuinæ vltionis supplicium, quo omnes im-
pij æternū sunt cruciādi. Sed quemadmodum sal-
uator noster in euangelio diuersos pro diuersitate
quarundam virtutum distinxit electorum homi-
num gradus, & pro graduum diuersitate, diuersa iu-
xta cuiusq; gradus qualitatem accommodauit præ-
mia, quum tamen ad vnum omnes pertineant, &
idem omnes maneat cælorū regnum: ita hic quoq;
& diuersis nominibus impij pro diuersitate crimi-
num secernuntur, & diuersæ eisdem plagæ assignan-
tur. Illud præterea hic animaduersione nō indignū
eodem ordine, & per easdem ferè mundi partes, has
plagas effundi, quibus supra ca. 8. 9. & 11. sub voce
7. angelorum tuba canentium scribitur illatæ. Hæc
ad intellectum 7. plagarum breuiter dicta sufficiāt:
nam mihi non videtur operæ precium, curiosius in-
quirere, quibus rationibus quibusue criminibus, 7.
hæ mundi partes sint distinguendæ: tantum illud sat
esse arbitror, vt sciamus his verbis indicari nullum
genus impiorum cuiuscunq; status conditionisue
existat, ab his plagis fore liberum.

In mare, et factus est sanguis. Sentit ipsum mare, in
sanguinem fuisse conuersum. Ita & quod in sequen-
tibus dicitur, effudit phylam suam super flumina,
& super fontes aquarum, & factus est sanguis,
idem est, quod explanatius diceretur & latinius, esse
ita sunt sanguis.

IN APOCALYPSIM

Et audiui angelum aquarum di. Iustus es domine,
 Aliàs qui. qui es, & qui eras sanctus quia hæc iudicasti, & c. Et
 audiui altera dicens Etiam domine Deus omnipotens
 uera & iusta.) Ne quis fortè causaretur has plagas ci
 tra æquitatis & iustitiæ ratiõem malis irrogari, duo
 hic quasi testes inducuntur diuinum hac in parte iu
 dicium omnino iustissimum attestantes, quorum
 prior est angelus aquarum præfectus (vt qualibet
 penè res suam habet angelum custodem :) quan
 quàm interpres comiter in angelo aquarum omnes
 angelos populorum siue etiam scripturarum vo
 lunt intelligi. Alter testis est ipsum altare eorum vi
 delicet vice quorum animæ sub altari conquiescunt,
 quæ & ipse clare supra c. 6. auditæ sunt, dicentes: Usque
 supra. 6. quo domine sanctus & verus non iudicas & vindi
 cæ sanguinẽ nostrum, & c. Hic em̄ pro vindicta iustæ
 reddita quam ibi præcabantur gratias vindicatori
 suo referunt. Est autem metaphora in vocabulo al
 tare, Sic enim altare loquid dicitur quomodo prata ri
 dere & segetes fruire dicuntur.

Super sede bestie.) Id est, super thronum & re
 gnum Saranæ.

Et commandauerunt linguas suas. ij videlicet, qui
 sub bestie regno continebantur.

Et sextus angelus effudit phyalam suam in flumen
 illud magnum Euphratem, & siccauit aquam eius.)
 Si queratur quid hoc flumen præ cæteris propria
 r. phyla percussum sit, dicendum, quod quum Eu
 phrate flumen sit Babylonie, eamq; per medium
 diuidat, magnum proculdubio toti Babylonie præ
 itet

fit emolumentum. Quum autem Babylonix nomine, impiorum soleat generatio designari, & huic regioni & per consequens vniuersæ impiorum nationi ex eiusmodi fluminis exiccatione magnū nocatur accedere detrimentum, merito tam ingēs malum nempe Euphratis exiccatio, inter cæteras plagas per quas omnes vt supra indicauimus vltimi supplicij pœnæ præsignantur recenseri debuerat.

Vt prepararetur uia regibus ab ortu solis. Siqui dem ex Euphratis exiccatione multis regibus ac populis etiam in longissimis agentibus terræ finibus, liberfactus est ad varia loca migrandi transitus: per quod significatur, apertam esse viam omnibus libere currendi ad Christum. Verum antiquus humanæ salutis hostis, cernens ex hoc non mediocrè regno suo adferri dispendiū: quasi excetra percussus, dum vno cæditur capite mox alia eidē tria in maiorē fideliū perniciem capita repullulant. Nam hoc illud est quod è vestigio subditur.

Et uidi de ore draconis, et de ore bestie et de ore pseudo. exire spiritus tres immūdos inmodū uanarū. Vnus atq; idem in tribus his nominibus diabolus, aut certè vniuersum diaboli corpus, draconis bestie & pseudoprophete in sese continens proprietates ac naturas designatur. Iuxta communem uero explanatorum sententiam per draconem malorum spirituum principem: per bestiam Antichristū: per pseudopropheta, multitudinem falsorum prædicatorum intelligere possumus. Quamquam prior sententia minus est affectata. Sicut ergo diabolus seu corpus eius trifariam distinguit: ita tres spiritus, id est,

IN APOCALYPSIM

id est, status immundos & foetidos, ὄμωια βυζάχων
 id est, ranis simileis vidisse se dicit, ex ore ipsius execū
 res protumpentesq; in apertas sacrae triadis blasphemias,
 & fidei, spei, & charitatis persecutiones: qui iccirco ranis
 comparantur, quod non modo auditu propter molestam
 impie garrulitatis coactionē, verum etiam visu propter
 cœnosa in quibus versantur peccata abominabiles habeantur.

Congregare illos in praelium ad diem magnum omnipotentis Dei.) Tanta est enim diabolicæ tyrānidis
 superbia, vt se vna cum regibus terræ malitiæ suæ
 affectis, potentissimo Deo & venturo in supremo
 die iudici occurrere & resistere posse arbitretur.

Ecce uenio sicut fur.) Vetustum quoddam exemplar
 habebat, ecce venit sicut fur, quemadmodū & Beda
 indicat in alia haberi editione: & id sanè commodius
 est, quum quia immediate præcessit, ad diē magnum
 omnipotentis Dei, cui aptius subiungitur citra personæ
 mutationem, ecce venit, vt subaudiatur, dies magnus
 vel omnipotens Deus: tum etiam quia ad eandem
 personam pertinere videtur quod paulo post subditur,
 Et congregabit illos.

Et custodit uestimēta s. ne nudus ambulet.) Vestimenta
 custodit quisquis præcepta innocentie conseruat,
 aut charitatem siue etiam bona opera habet. Turpitu-
 do tunc cernitur, quum vita reprehensibilis ante
 iustorum oculos in iudicio nequam subsequēntis
 boni operis tegmine velatur.

*Et congregabit illos in locū qui uocatur hebraicè
 Armageddon.*) Quanquam hoc plerique ad diaboli
 perso-

personam referunt, vt sicut supra spiritus immundi dicuntur congregare reges terræ in præliū ad diem magnū, ita hic diabolus in tribus illis spiritibus cōprehensus subaudiatur, qui cōgregaturus sit omnes reges totius terræ in locum qui vocatur Armageddon. Nam hic etiam locum exprimit quum supra tantum diem & congregationis causam indicarit. Armageddon teste Hiero. in catalogo nominum hebra. interpretatur consurrectio recti, siue consurrectio in priora: sed melius, inquit, mons è latrunculis, vel mons globosus: secundum quosdam vero mons euāgelij, vel mons pomorum siue fructuum electorum.

Et 7. angelus es. pby. s. in aerem, & exiuit uox magna de templo & throno di. Factum est. Et facta sunt fulgura & uoces & to. & terram. fac. est mag. & c. Et facta est ciuitas magna in treis partes & ciuitates gentium ceciderunt. Et Babilon magna uenit in memoriam ante Deum dare illi calicem uini indignationis iræ eius & c. usq; ad finem capitis. Huius plage de descriptione, sicut & cæterarum præcedentium, hortorē immanitatemq; præsignat (vt supra indicauimus) æternorum suppliciorū. Quoniam enim eterna illa supplicia quæ spiritualia sunt, vt sese in ueritatē habēt, nec uerbis explicari queunt, nec sensibus humanis comprehendendi, rebus quibuscūq; corporalibus indicantur, quæ maximē pro humani ingenij captu ad ea inuanda facere uidentur. Quum autem uox auditur è tēplo & throno dicētis, factū est, quasi testis certissimus inducitur, quod re ipsa ita futura & implenda sint, uti hic mystica uisione exhibentur. Quod
 uerō

IN APOCALYPSIM

vero dicitur facta est ciuitas magna in tres partes, perpetuum reprobę ciuitatis diabolicę disidiũ indicare potest. Treis deniq; diuisionis partes ponens, ad tria illa nomina supra posita draconis bestię & pseudoprophetę, & ad tres spiritus immundos respicere videtur Postremo ruina ciuitatum gętilium munimen & spem omnem damnatorum prorsus casuram insinuat. Cętera ferę expedita sunt. Qui ante nos scripserunt, totum ferę hoc capitulum longę secus & varię interpretati sunt: verũ quę diximus commodiora nobis visa sunt: nullius tamę interimsententię pręiudicamus.

Ex capite XVII.

Veni & ostendam tibi damnationem meretricis magnę, quę sedet super aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terrę, & inebriati sunt, qui inhabitabant terram de uino prostitutionis eius.) Quę hic meritrix dicitur, eadem est, quę ca: proximę pręcedenti ciuitas magna Babilon, id est, perditorum multitudo appellata est. Meretrix autem vocatur, quia relicto creatore, dęmonibus se prostituit: quę sedet super aquas, id est, in fluctibus discordium populorum conquiescit: cum qua fornicantur & inebriantur uino prostitutionis eius, quicunq; terrena superbę appetetes fluxisq; rebus inhiantes illecebrę seculi huius siue vitiorum libidine constuprantur, mentisq; insania inebriantur.

Et abstulit me in desertum.) Rectę in desertum abdu-

abducitur, quia ad eam videndam fertur, quæ se longius à Deo segregauit.

Et uidi mulierem sedentem super bestiam coccineam. Id est, super diabolum, impietate & tyrannide cruentum. Cætera in contextu explicantur.

Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, &c.) Hæc omnia splendorem & gloriam indicant terrene felicitatis: qua reprobi plerumque in hac vita potiuntur.

Et in fronte eius nomen scriptum, mysterium.) Tanquam si dicat, quod in fronte eius erat nomen scriptum, mysterium erat ipsius, nempe quod sequitur Babylon mag. &c.

Et miratus sum quomodo uiderem illam admiratione magna. Quomodo se Be. Iohannes magna teneri admiratione dicit, imperfectorum & infirmorum personam gerit, qui quomodo ipsi simili gloria non fulgeant, imò contra aduersis tribulentur, admirari solent perditorum tantam in hac vita felicitatem.

Bestia quam uidisti fuit & non est, & ascensura est de abyssu, & in interitum ibit.) De Deo dixerat, qui est & qui erat, & qui venturus est: de bestia uero fuit, inquit, & non est, & ascensurus est, & in interitum ibit. Fuit igitur, & non est: quia qui quondam toti mundo principabatur, Christo supremo rege superueniente foras eiectus est. Sed rursus idem ascensurus est de abyssu & in interitum ibit, quia in Antichristo renascetur, & tunc demum in æternum exitium nunquam inde relaxandus precipitabitur.

Hic est sensus qui ha. sap.) Hic particula, loci est, significatiua, & s qui habet, ad sensum refertur.

IN APOCALYPSIM

Ὁ δὲ οὖὸς ὁ ἕχων σοφίαν, heic est mens siue fen-
sus habens sapientiam. Explicat enim in sequenti-
bus quædam.

Septē capita 7. montes sunt, super quos mulier sea-
det, & reges septem sunt. In tantum hic liber vndiq;
scatet metaphoris, vt metaphora etiam per alteram
metaphoram explicetur. Quū enim dicere potuisset
septem capita septem reges sunt, per superbiam tumo-
rem cæteris præminentes, quibus diaboli ciuitas ful-
citur, & omnis fouetur impietas, dicere maluit, se-
ptem ca. 7. montes sunt super quos mulier, &c. Vbi
autem dicitur & reges septem sunt, ibi propriè capi-
ta exposuisse intelligēdus est, propterea quod & co-
pula aliquoties explicatiuam vim habeat.

Quinque ceciderūt, unus est, alius nondum uenit.)
b. Quum septenario numero omnium regum, impio-
rum videlicet, comprehendat vniuersitatem: quinq;
iam olim cecidisse, sextum adesse, septimum vero
insinuat in Antichristo vēturum. Possumus autem
hos reges secundum diuersa temporum curricula di-
stinguere, vt primus intelligatur ab Adam vsq; ad di-
luiuium regnauisse, 2. à Noë vsq; ad Abraham, 3. ab
g. Abraham vsq; ad Mosen, 4. à Mose vsq; ad captiuita-
tem Babylonicam, &c.

Et bestia quæ erat, & non est, & ipsa octaua est, &
i. de septem est. Bestiā hoc loco, vnum bestię caput An-
tichristū intelligi oportet: qui quum ex duobus con-
sistat, nempe ex diabolo & homine, illius respectu
o. octaua, istius autem, septima bestia est.

Et 10 cornua, quæ uidisti, decem reges sunt, qui re-
gnum nondum acceperunt, sed potestatem tāquam re-
ges

ges una hora accipient post bestiam. Illud primum in
dicandū, græca ut hodie quidē legimus aliquanto se
cius habere, ad hūc modū. καὶ τὰ δέκα κέρατα αὐ
τῆς βελίας, δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἱ ἑνὸς βασιλείου οὐκ
ἔλαβον, ἀλλ' ἰσχυρίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὡσαυ
λαμβάνουσι μὲν τὸ θεῖον: id est, & 10. illa cornua
que vidisti decem reges sunt, qui regnum non acce
perunt, sed potestatem tanquam reges vna hora ac
cipiunt cum ipsa bestia. Ex his liquet, quod nō mo
do de decem illis regibus loquatur, qui sub Antichri
sti tēpora venturi, et orbē vniuersum inter se diuisuri
sunt, iuxta quorū dā opinionē: sed profus de omni
bus. Nā sicut septenario numero ita et denatio incer
ta multitudo peculiari huius autōnis cōsuetudine in
dicata intelligi potest. In hoc autē istos à precedenti
bus distinguit, quod istos dicat haudquāquam ad re
giam dignitatē peruenire, propterea q̄ suā tyranni
dē ad plenū exercere nō sinant, sed pauco dūtaxat tē
pore potestātē tanquam reges accipere. Vnde etiam
eosdem notanter cornibus: illos verò capitibus atq̄
etiam nū mōtibus comparauit. Ceterum bestia, vel
Antichristus, vel ipse Satanas intelligi potest.

Aque quas uidisti, & c. populi sunt.) Iccirco aquis
populus designatur (ut inquit Greg.) quia & in vita
sonum habet ex tumultu carnis, & cotidie defluit
ex decursu mortalitatis.

Decem cornua, que uidisti in bestia, hi odient for
nicariam, & desolatam facient illam et nudam, & car
nes eius manducabunt, & ipsam igni concremabunt.)
Gloriam mundi siue pulchritudinem mundanæ
creaturæ, cum qua utiq̄ omnes impij reges deserto

n.

b.

Ho. iii
Eze. 8.

b.

IN APOCALYPSIM

creatore scortantur, tunc maxime odisse & Innume-
 ris malis afficere comprobantur, quum instrumen-
 ta scortationis suæ, ciuitatū pulchritudinē, locuple-
 tes gentium multitudines quibus imperāt, ceteraq;
 1. talia quęcunq; in mundo sunt oculorū concupiscen-
 tiam prouocantia, nequaquam in sua pace florere
 permittunt, bellis omnia desolantes, turba hominū
 crudeli ense perimēdo, quodammodo carnes corū
 manducantes, ciuitates & castella igni concreman-
 tes. Hoc quā verū sit, vel ex vno Nerone crudelissi-
 mo Imperatore (vt ceteros taceam) cognoscere po-
 test, quisquis ad memoriā reuocarit quāta hic ma-
 la Romanæ ciuitati populorū & senatui irrogarit:
 2. quorū Boetius reminiscens de conso. phi. li. 2. met.
 6. ita cecinit. Nouimus quantas dedit ruinas, Vibe
 flammata patribusq; cæsis, Fratrie qui quondam fe-
 rus interempto, Matris effuso maduit cruore. Heu
 grauem sortem, & cæ. non fuerit etiam absurdum, si
 post huius seculi finem, meretrici & Babylonicæ ci-
 uitati accipiamus inoganda, mala vt quemadmo-
 dum in præsentī vitā per mēbra sua nihil non malo
 tū molitur, ita & post hanc vitā per eadem membra
 aduersus semetipsam crudelitatem exercere & im-
 mania tormenta irrogare intelligatur.

Vt faciant quod placitum est illi. Subaudi bestię.
 Pro tribus verbis quod placitum est, apud græcos
 vnum dūtaxat est γινώμεν, quod paulo superius con-
 filium versum est. Deniq; in græcis etiam additur,
 καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην, & vt faciant vnum cō-
 filium sine voluntate.

Vt dent regnum suum bestię, donec consummen-

tur uerba Dei.) Hoc est, ut uniuersas regnorum suorum vires diabolo impendant, eiq; obtemperēt, donec finiātur Dei scripturæ, vel donec impleantur ea, quæ Deus per sanctos prophetas suos de regnis illis futura iudicia prædixit. De quibus cui cordi fuerit copiosius edoceri, Ruperti videat commētarios: nam nos, quantum licet breuitati studemus.

Ex capite XVIII.

ET post hæc uidi alium angelum descendentem de celo habentem potes. magnam: & terra illuminata est à gloria eius.) Angelus hic mystica uisione Be. Iohanni exhibitus nullius uerius quàm Christi personam præfert, cui quàm apud congruant quæ huic proprietates tribuuntur, manifestius esse puto, quàm ut opus sit indicare.

Clamauit in fortitudine uoce ma. d. Cecidit cecidit Babylon magna. Clamauit quidem Christus his similia etiam uerbis, ut quum diceret nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras, sed longè euidentius uita & passione sua conclamauit. Babylon magna, ut & alibi diximus, ciuitas est diaboli, & uniuersitas iniquitatis. Babylon enim confusio interpretatur. Secundum Tertul. Babylon Romana urbis figuram portat, quia magnæ, quia regno superba, quia sanctorum debellatrix.

Omnis uolucris immundæ et odibilis. Volucres immundæ, dæmones sunt, de quibus apud Lu. ca. 8. Et uolucres cæli comederunt illud.

Reddite illi sicut ipsa reddidit uobis, & duplicate

hh 3 du-

r.
Iohan. 9.

Supra. 14.

T. li. aduer.
Iudæ. c. Inci
piamus.

IN APOCALYPSIM

r. *duplicita.*) Non in vita præfenti, fed in iudicio fanctis
 fuis qui feffuti funt fuper thronos duodecim hoc iu-
 bet implendum. Vnde & fignanter futuri temporis
 vfus eft verbis dicens, ἀπὸ δὲ οὗτε διπλαῶσατε ἑα-
 ράσατε.

g.d. *Longe stantes propter timorem tormentorum.*)
 Voluntate abefse defiderantes, fed tamē eadem tor-
 menta vel inuiti fufinentes. Vel longē fantes, funt
 impij in hac vita adhuc fuperfites, qui tam atrociam
 diabolicæ ciuitatis tormenta audire inhorrefcunt
 & refugiunt.

Omne lignum Thyinum. Thyinū ligni genus eft,
 vt purāt nōnulli albū, fpinofum & imputibile. Idē
 lignum efse volunt quod regina Saba Salomoni ex
 Ophir attulit, vnde rex fulcra domus domini, lyras
 & cytharas fieri præcepit, 3. Re. 10. b. Nam pro eo qđ
 apud Hebræos eft תְּיִינִים Hie. vertit ligna
 thyina, cuius loco in multis codicibus mēdoſe ligna
 tina ſcriptū eft. Quanquam לְמִיָּהּ ſiue לְמִיָּהּ alij co-
 raliū, alij hebenū, alij preſilium appellant.

Cinnamomum & amomum. Species funt aromati-
 cæ, id enim liquet ex eo quod adiungitur, & odora-
 mentorum. Et Exodi 30. cinnamomum inter aro-
 mata recenſetur. De quibus ita ſcribit Iſidorus lib.
 Erym. 17. cap. 8. Cinnamomum, dictum quod cor-
 tex eius in modum cannæ ſit rotundus & gracilis.
 Gignitur autem in Indiæ & Aethiopiæ regionibus,
 fructe breui duorū tm cubitorum, colore ſubnigro
 vel cinereo tenuiſſimarum virgularū. Quod quum
 frangitur viſibile ſpiramentū emitit ad imaginem
 nebulæ ſeu pulueris Amomum vocatum, quod ve-
 luti

luti odorem cinnamomi referat. Nascitur in Syria & Armenia: frutex eius botruosum semen reddens sibi connexū, flore albo veluti violæ, folijs similibus brionia, odore etiam bono somnos suauificat. Haec tenus ille. Deest autem in graecis amomū. Et odoramentorum, id est, *ῥομιάμα* & reliqua vsq; ad *πρόβατα* accusatiui casus sunt, (nescio an scribarum opera) vt regantur à verbo emet, & appositiuè cū merces constituantur. cuius loco mēdose *ῥόμορ* & *ῥόμο* id est, pondus vulgo legitur, quum vtrobiq; *ῥόμορ* nisi fallor legendum sit, quod precium significat.

Rhedarum.) Id est, curruum,

Ex capite XIX.

Post hæc audiui quasi uocem magnam turbarum multarum in caelo dicentium Halleluia. Laus & gloria & uirtus Deo nostro.) Tribus præcedentibus capitulis actū est de damnatiōe, ruina & infelicitate reprobę ciuitatis Babyloniorū: hic & sequētib; edictu uerso agitur de laude, gaudio & felicitate omniū electorum. Halleluia Hebræis sonat laudate Deum: Si quidem *הללויה* laudate *יהוה* deus interpretatur. Et ubi nos legimus in psalmis, laudate dominū, apud Hebræos *הללויה* scriptum est.

Quia uenerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se.) Nuptiæ agni tunc maxime futuræ sunt, quādo sponsa eius ecclesia virtutum varietate decorata spōso Christo in thalamo regni cœlestis sociabitur.

Vide ne feceris. Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu.) Vide,

IN APOCALYPSIM

Inquit, secetis: ne mihi theosebix cultum exhibeas: siquidem conseruast tibi sum & fratribus tuis hoc in mandatis habentibus, vt Iesu cōmuni domino nostro perhibeant testimoniū. Deum ergo, non me cōseruum tuum tali cultu adora. Deinde vt euidētius aperiret quid sentiret dicens, habentium testimoniū Iesu, quasi explicando addidit.

Testimonium Iesu est spiritus prophetix.) Quod maximè congruebat vt beato huic Iohanni diceret, qui cum testimonio, quo Christum prædicabar, etiam prophetix spiritum in hoc præsertim opere habuisse probatur.

Et uidi celum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum uocabitur fidelis & uerax.) Cœli apertio descendētis ad nos Dei ac dñi n̄ri indicat prospectū, iuxta illud propheticū, Quia prospexit de excelso sancto suo: dominus de cœlo in terrā aspexit. Hoc est em̄ quod dicit, & ecce equus albus et qui sedebat, &c. In albo igitur equo immaculatū domini corpus è virgineis membris formatum: in sessorē autem Christum fortissimū aduersus omneis aëreas potestatis bellatorem intellige.

Oculi eius sicut flamma ignis.) Hoc propter perspicacissimam omnia cernentis cognitionem dictum est.

Habens nomen scriptum quod nemo nouit nisi ipse. Quum paulo inferius Christi conseruatoris nostri nomen exprimens dicat, & vocabatur nomen eius uerbum Dei, & hoc nomen multis cognitum esse cōitet: aut si de alijs nominibus quæ Christo tribuuntur accipias, quum constet, nec illa ignota esse mortali

r.
Psa. 101.

b.

ralibus, quomodo hic dicit quod nemo nouit nisi ipse: Sed sciendū est, beatum Iohannem de perfecta hic loqui diuini nominis cognitione: nimirū quod nulli mortalium, imò ne angelorum quidem concessum sit diuini verbi, siue nominis ad plenum cognoscere mysterium.

Et exercitus qui sunt in cælo sequebantur eum in equis albis.) Exercitum hunc alij fideles accipiunt, in mundis corporibus quasi in equis albis residentes, & caput suum Christum imitando aduersus diabolum in ecclesia strenuè dimicantes: alij spiritus cœlestes regem suum comitantes. Atq; ita in equis albis decet, & fortitudo eorum intelligi potest.

Gr.li.mon
31.c.12.

Vestito bissino albo & mundo.) Hoc paulo superior in contextu explicatur, iustificationes esse sanctorum, siue vt Tichonius legit iusta facta sanctorū.

Et habet in uestimento & in scemore suo scriptū, rex re.) In uestimento videlicet humanitatis suæ: & in scemore, hoc est, ecclesia. Scemore enim seminis posteritas designatur.

b.

Et uidi unum angelum stantem in sole, & clamauit uoce magna dicens omnibus auib; qui uolabant per medium cæli.) Angelum stantem in sole cœtum dicit predicatorum, propter apertā predicationē, splendorem intelligentiæ & feruorē quasi in sole stantium. Aues uerò, sanctos appellat, in cœlesti uita degentes.

g.

b.

Venite & congregamini ad cœnam magnam Dei, ut manducetis carnes regum &c.) Tanquàm si dicat. Quoniam reges, præfecti, & alij diuersi generis mortales vos iniuste persequēdo, uestris quodammodo

h'i s sunt

IN APOCALYPSIM

- b. sunt carnibus saturati, æquum est, ut nunc tandem illorum represso furore, eorundem vos perditione lætemini: & cœna æternæ felicitatis cum ingenti gaudio satiemini. Aliter, tunc regum & ceterorum sequentium carnes comeduntur, quando siue discrimine
- e. omnes ad cœnam illam magnam (cuius Beatus Lucas meminit cap. 14.) vocati ad fidem euangelicam admittuntur, ecclesiæ incorporantur & Christi membra efficiuntur.

Et carnes equorum & sedentium in ipsis.) In hoc specialiter fidelium persecutores impugnatoresque significari videntur. Et supra in apertione sigillorum b. equos aduersus equum dñi album exisse scripserat.

Et apprehensa est bestia, & cū illa pseudopropheta. Satanam sentit & Antichristum.

Viui misi sunt bi duo in stagnum ignis ardentis sulphure: & ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius.) Videtur, inquit Beda significare diabolum & Antichristum tanto maiore quàm ceteros hoies vel demones pœna plectendos, quanto grauius est viuentem flammis concremare sulphureis, quàm cito moriturum ictu gladii iudicare. Huic sententiæ & glossa ord. suffragatur non dissimulans interim occisos gladio sedentis super equum pœnitentes posse intelligi, qui gladio verbi Dei percussi mundo moriuntur. De equo & sessoro eius supra dictum est hoc eodem ca. Porro stagnum, profundissimum inferorum locum dicit.

- Et omnes aues saturate sunt carnibus eorum.)*
- b. Aues intelligi possunt vel omnes iusti, quibus suprema impiorum perditio in gaudium cessura est, iuxta illud

illud Psal. Letabitur iustus quum videit vindictā, vel omnes spiritus immūdi, qui de suorum interitu fatiant: siquidē & hi à seruatore volucres appellant, Et volucres cæli comederūt illud. Nisi forte q̄s dicere malit, aues in bonā, volucres verò in malā partē, accipiēdū. Luc. 8. a.

Ex capite XX.

ET uidi angelum descendentem de cælo, habentē b.
clā. abyssi, & catenam mag. in ma. s.) Reperto gradu regreditur ad plenius describendam quam cęperat diaboli damnationem. Angelus enim hic teste Aug. Christi typum gerit, qui in huius mūdi arcē Luc. 11. c.
 descendens, fortē illum armatum in vincula cōiecit, & spolia, futuros scilicet fideleis ereptos in libertatem asseruit. Torum hoc caput, & non nullam etiam partem sequentis enarrat D. Au. li. de ciu. Dei 20. ca. 7. & seq. cuius enarrationem breuiter & quatenus opus videbitur adscribere, aut saltem sensum indicare animus est: tamen si non nulla sint quæ cōmodius vidētur posse explicari, de quibus suis dicemus locis.

Et apprehendit draconem ser. ant. qui est dia. a.
& ligauit eum per annos M.) Hoc est, eius potestatem ab eis seducendis ac possidendis, qui fuerāt Gr. li. mor.
 liberādi cohibuit atq; frenauit, idēq; spacio M. annorum, hoc est, toto euangelicę legis tempore vsq; ad 52. c. 12.
 seculi consummationē. Quę autem horū mille annorum occasione hæreses & opiniones succreuerint qui velit cognoscere, legat Au. locum modo in d.
 dicatum, & Lodo. Viuis in eundem annotationes.

Et misit eū in aby. Abyssi noīe Au. multitudinē impiorū intelligit, q̄rū in malignitate aduersus ecclesiā Dei

IN APOCALYPSIM

Dei multa profunda sunt corda. Dicitur autem illuc missus, non quia ibi diabolus ante nō erat, sed quia exclusus à credentibus plus cœpit impios possidere.

Et clausit & signauit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni.)

Li. de. ci.

Dei 20. c. 7

Clausit super eum dictum est, inquit Aug. interdixit ei, ne possit exire, id est, veritum transgredi. Signauit autem quod addidit significasse mihi videtur, quod occultum esse voluit qui pertineant ad partem diaboli, & qui non pertineant. Hoc quippe in seculo isto prorsus latet: quia & qui videtur stare vtrum sit casurus, & qui videtur iacere vtrum sit surrecturus, incertum est. Ab eis autem gentibus seducendis huius interdicti vinculo & clausuro diabolus prohibet, atq; cohibet, quas pertinentes ad Christū seducebat antea vel tenebat. Nec sic accipiendū est, vt nō seduceret gentes donec finiatur mille anni, quasi postea seducturus sit eas duntaxat gentes, ex quibus prædestinata constat ecclesia, à quibus seducendis illo est vinculo cohibitus: sed aut illa loquutione dictum est, quæ in scripturis aliquoties inuenitur, qualis est in psal. Sicut oculi nostri ad dominum De. n. donec mi. n. Neq; enim quū miserus fuerit non erunt oculi seruatorum eius ad dominum Deum suum. Aut certe iste est ordo verborum: Et clausit & signauit super eum, donec finiantur mille anni, vt iam non seducet gentes.

Psal. 122.

Et post hæc oportet illum solui modico tempore.)

Nimirum in vltima illa Antichristi persecutione, in qua legitur totis suis, suorumq; viribus desequutus. Sed si hoc est diabolo ligari, ecclesiam non posse seducere,

educere, hoc ergo erit solutio eius vt possit Abfit. Nunq̄ enim ab illo ecclesia seducetur p̄destinata & electa ante mundi constitutionem. Nouit enim dominus, qui sunt eius. Et tales erunt cū quibus ei beligerandum est, vt vinci tanto eius impetu insidijsq̄ non possint. Soluetur autem, vt quā fortē aduersarium Dei ciuitas superauerit, cum ingenti gloria sui redēptoris adiutoris, liberatoris aspiciat. In eorū fanē qui tunc futuri sunt fidelium comparatione qd sumus nos, quandoquidem ad illos probandos tantus soluetur inimicus, cum quo nos ligato tantis periculis dimicamus?

2. Tim. 2.

Et uidi sedes, & sederūt super eas, & iudiciū datū est illis, & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & prop. uer. dei, & qui non adora. bestiam, neq̄ ima. eius, nec acceperūt charac. eius in fron. aut in manibus, & uixerūt & regnauerūt cū Christo mille annis. Quid in spacio illo mille annorum, quo Saranas ligatus modo descriptus est, vsq̄ ad suprema consummandi seculi tempora, vel circa uiuos agatur vel circa defunctos insinuat. Quum ergo dicit, uidi sedes & sederunt super eas, ecclesiæ autoritatem & p̄fatos indicat, quibus datum est, vt quæcunq̄ ligauerint super terram, sint ligata & in cœlis. Deinde quū dicit, uidi animas decollatorum propter test. Iesu, & item, qui non adorarunt bestiam, &c. & uixerunt & reg. cum Ch. mille annis, ne quis putaret vel illas decollatorum animas malè perisse, vel hos non adorantes nec habentes characterem bestię, siue hi adhuc in uiuis sint, siue iam excesserint, parum esse felices, testatur & illas & hos etiam hoc interuallo temporis vsq̄

Mat. 18.

IN APOCALYPSIM

Au. li. de ci.
Dei. 20. c. 9

2. Cor. 6.

vsq; ad iudicium vnâ cū Christo viuere & regnare. Quæ sit porro ista bestia, inquit Aug. quamuis sit diligentiùs inquirendum, non tamen abhorret à fide recta vt ipsa impia ciuitas intelligatur, & populus infidelium cōtrarius populo fideli & ciuitati Dei. Imago verò eius, simulatio eius mihi videtur, in eis videlicet hominibus, qui velut fidem profitentur & infideliter viuunt. Fingunt enim se esse, quod nō sunt, vocanturq; nō veraci effigie, sed fallaci imagine Christiani. Ad eandem namq; bestiam pertinent non solum aperti inimici nōminis Christi, & eius gloriosissimæ ciuitatis, sed & zizania, quæ de regnō eius quod est ecclesia in fine seculi, colligenda sunt. Et qui sunt qui bestiam non adorant, nec imaginem eius: Nisi qui faciunt quod ait apo. Ne fitis iugum ducentes cum infidelibus. Non adorant, id est, non consentiunt, nōn subijciuntur: neq; accipiunt inscriptionem notam scilicet criminis, in fronte propter professionem, in manu propter operationes. Ab his ergo malis alieni siue adhuc in ista mortali carne viuentes, siue defuncti regnant cum Christo. Admonet quoq; idem Aug. in illo quod dicitur, & animas occisorum propter test. Ie. subaudiendum esse quod post aliquanta subditur, & regnauerunt cum Christ. mille annis: præterea illud, & si qui non adorauerint bestiam (sic enim ipse scribit) nec imaginem eius, nec acceperint inscriptionem in fronte, aut in manu sua, de viuis simul & mortuis accipi debere, iuxta sensum supra indicatum. Et quidem præmissam explanationem sequuntur ferè interpretes: videntur tamē nonnulla tam hic quàm in sequentibus etiā aliter, & fortè etiam cōmodius posse accipi, quàm accipit Aug.

Aug. Nam quum post illud, vidi sedes & seder. super eas, mox sequatur, & vidi animas decollatorū, meo sanè iudicio videtur illic de impiorum potius dicere iudicio & potestate, per q̄s martyres extincti sunt: & ea quæ sequuntur, vidi animas decollatorum vsq̄ ad id, beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima, de solis vita sanctis accipi debere, vt illud, & qui non adorauerunt ira continues: Vidi animas decollatorum &c. & animas eorū, qui nō adorauerunt bestiam &c. quos siue violenta, siue naturali potius accipias morte extinctos, vt hi videlicet à præcedentibus discriminentur, non perinde magni puto referre. Bestiam item, qua quid signetur idem vult Aug. diligentius inquiri, equidem iudicari cōmodius ac verius, si draconem illum serpentem antiquū qui est diabolus, intelligamus. Nam & de hoc iam paulo superius fecerat mentionem: & hoc sensu bestiam accipi palam liquet ex ca. huius Apoca. 12. & 13. Bestiam autem non adorant, quicunq; ei non subiiciuntur inferuiuntē.

Ceteri mortuorum non uixerunt donec consummentur M. anni.) Aug. etiam hoc sicuti & illud quod præcessit, & qui non adorarunt &c. ad viuos pariter & defunctos referre videtur, ita tamen, vt hi intelligantur in anima per impietatem mortui: siue scilicet sint in corpore, siue iam exuti corpore, qui non viuunt hoc millenorum annorum spacio. Nec aliās hos distinguit Augustinus ab illis de quibus supra, Vidi animas decollatorum, quā quod illos intelligat mortuos iuxta corpus, hos autem iuxta animam. Verum in illis verbis, vidi
ant.

IN APOCALYPSIM

animas occisorum & sequentibus, apostoli scopus propriè non est, vt iudicet mortem, seu occisionem piorum hominũ, sed vt doceat, illorum animas post extinctum corpus haud quã malè perire, sed vna cum Christo viuere & regnare. Verum, quia non omnes mortui corporaliter, viuunt spiritualiter cum Christo: sed tamen, qui occisi sunt propter testimonium Iesu, qui non adorarunt bestiam, qui non accepere characterem bestiae, ideo hic distinctionem ponit dicitq; ceteros ab illis non viuere nec regnare cum Christo, nimirũ quia prioribus illis cõtrarij, qd adorarunt bestia, qd accepere inscriptionẽ eius. Itaq; iuxta nostrã sententiã qua etiam superius diximus hunc sermonem ad solos vita functos pertinere, de his hic sentit apostolus, qui impiam vitã impia morte finiuerunt, quos negat hoc temporis interuallo usq; ad resurrectionem vna cum Christo viuere, quũ contra de reliquis modo testatus sit, quòd victuri ac regnaturi sint cum Christo mille annis. Quid porro post resurrectionem circa vtrosq; futurum sit, in sequẽibus manifestat, vbi ait, & iudicatum est de singulis secundum opera &c. Aug. ergo, praterquam quòd obscurius hunc locum edisserit, sic etiam cum sequentibus coniungit, vt parum aptè coherere sermo videat. Ne tamen nõ habeas quod sentit, ipsius verba subscribo. Reliqui eorum inquit, (sic enim legit loco ceteri mortuorum) non vixerunt. Hora em̃ nunc est, quum mortui audiunt, vocem filij Dei, & gaudierint viuẽt (hæc Christi verba hic interserit qd ea in superioribus pertractat) reliqui verò eorũ non viuent. Quod vero subdidit, donec finiant M. anni, intelligendum est, quòd eo tempore non vixerunt quò

Li. de ci.
Dei re. c. 9.

Iohan. 5.

quo viuere debuerunt, ad vitam ſcilicet de morte trã
 ſeundo. Et ideo quum dies venerit, quo fiet & cor-
 porum reſurrectio, non ad vitam de monumentis
 procedent, ſed ad iudicium, ad damnationem ſcili-
 cet, quæ ſecunda mors dicitur. Donec enim ſiniantur
 mille anni, quicumq; non vixerit, id eſt, iſto toto *Gr. li. mor.*
 tempore, quo agitur prima reſurrectio non audierit *17. c. 8.*
 vocem filij Dei, & ad vitam de morte non tranſe-
 rit, profecto in ſecunda reſurrectione, quæ carnis
 eſt: in mortem ſecundam cum ipſa carne tranſi-
 bit. Sequitur enim & dicit: Hæc reſurrectio prima *Hæc eſt re-*
 eſt. Beatus & ſapiens qui habet in hac prima reſurre- *ſur. prima.*
 ctione partem, id eſt, particeps eiuſ eſt. Ipſe eſt autẽ
 particeps eiuſ, qui non ſolum à morte quæ in pecca-
 tis eſt reuiuifcit, verum etiam in eo quod reuixerit
 permanet. In iſtis, inquit, ſecunda mors non habet
 poteſtatem. Habet autem in reliquis, de quibus ſupe-
 rius ait, reliqui eorum non vixerunt donec ſi. mille
 anni, quoniam iſto toto temporis interuallo quod
 mille annos vocat, quantumcumq; in eo quiſq; eo-
 rum vixit in corpore, non reuixit à morte in qua eiuſ
 tenebat impietas, vt ſic reuiuifcendo primæ reſur-
 rectionis particeps fieret, atq; in eo poteſtatem ſe-
 cunda mors non haberet. Deinde poſt aliquanta
 hanc primam eſſe reſurrectionem oſtendit, de qua
 Paulus loquitur, ita inquiens. Si conſurrexiſtis cum *Col. 3. a.*
 Chriſto, quæ ſurſum ſunt ſapite. De qua item alias: *Rom. 6.*
 Quemadmodum Chriſtus à mortuis reſurrexit per *Eph. 4.*
 gloriam patris, ſic & nos in nouitate vitæ ambule-
 mus. Item, Surge qui dormis, & exurge à mortuis
 & illuminabit te Chriſtus. Verum vt commodior
 apertiorq; ſit hæc Auguſtini ſententia, & ſuperiori-

IN APOCALYPSIM

bus eiusdem verbis quæ supra retulimus, aptè consi-
 derat, intelligendum hæc clausulam, hæc est res. pri. ad
 id referri debent quod supra à Iohanne dictum est,
 vixerunt & regnauerunt cum Christo: & tamen si
 hæc quæ cum Christo viuuntur vita, ita in hoc habea-
 tur corpore mortali, vt tamen exutum corpore
 non deserat, hanc tamen resurrectionem non nisi
 ad vitæ huiusce pertinere exordium. Nam resur-
 rectio hæc eodem teste Aug. nihil aliud est quam
 transitus à mortè animæ ad vitam virtutum. Cæ-
 terum, quod dicitur, non vixerunt donec consum-
 mille anni, tantundem valere arbitror, ac si dicat,
 non viuent, vel non viuunt dum decurrunt adhuc M.
 anni, id est, tempus hoc vsq; ad iudicium. Nam vi-
 xerunt, & quod paulo superius est, vixerunt & regna-
 uerunt, more hebraico, aut si maius prophetico di-
 ctum puto, pro viuunt vel viuent & regnabunt.

Ibidem c.6

*Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus qui
 habet partem in resurrectione prima, in his secunda
 mors non habet potestatem.)* Quod dicitur, hæc est
 resurrectio, ad id refertur quod de animis decollato-
 rum & non adorantium bestiam dictum est, vixe-
 runt & regnauerunt cum Christo, quod quoniam
 supra ostendimus commodius ad mortuos tantum
 pertinere, magis item congruere contextui aposto-
 lico mihi videtur, hoc sensu. Hæc illa, inquit, vita,
 qua dixi viuere animas decollatorum, & non ado-
 rantium bestiam prior ipsis resurrectio est, atq; adeo
 nihil illis obfuit interitus corporis, vt animæ eorum
 ex corporibus his ad vitam surrexerint longè felicio-
 rem. Huic sententiæ astipulatur quod subiungitur,
 in

In hīs 2. mors non ha. po. tanquā si inquit. Vt cor-
 pus extinxerit sēuā persecutio, seu casus quis alius,
 quæ prior mors est, certē mors altera quæ gehennæ
 est, nullam habitura est in eos potestātē, modo lei-
 licet prioris sint resurrectionis participes. Cum hac
 quoque sententia cōgruere videtur quisquis ille est,
 qui id scripsit quod titulo Ambrosij, de martyribus,
 in ecclesiastico legimus officio: Si adhuc, inqui-
 ens, non sumpserunt sua membra, sumpserunt
 iam gratiam: si nondum liberati sunt ab inferis,
 liberati sunt à peccatis. Hæc est enim prima resur-
 rectio, peccatorum euasisse tenebras, lucemq; pos-
 fidere iustitiæ. Augustini explicationem iam supra
 retulimus.

Erunt sacerdotes Dei & Christi.) Spirituales ei
 hostias offerentes. Sic enim sacerdotes appellat, sicut
 et alibi reges. Fecisti nos Deo nostro *βασιλεις* reges Supra s.
 & sacerdotes. Et ut inquit Aug. sicut omnes Chri-
 stianos dicimus propter mysticum chrisma, sic om-
 nes sacerdotes, quoniam membra sunt vnius illius
 sacerdotis.

Et regnabunt cum illo mille annis.) Quod supra
 sub præteriti temporis enunciatione propter euen-
 tus certitudinem dixerat, vixerunt & regnauerunt
 cum Christo mille annis: idem hic per futurum tē-
 pus exprimit.

Soluetur satanas de carcere s. & exhibit & sed. gen.
 Exhibit dictum est, inquit Aug. in apertam persecu-
 tionem de latebris eiumpet odiorum. Hæc enim
 erit nouissima persecutio nouissimo imminente gr.
 à 2. iudicio

IN APOCALYPSIM

iudicio, quam sancta ecclesia toto terrarum orbe patietur.

Et seducet gentes que sunt super 4. angulos terre Gog & Magog.) Gog & Magog nominibus varias & exteras nationes designauit. Et gētes Gog & Magog per appositionem iungēda sunt. Videtur autē hic locus cum illis congruere quæ apud Ezech. ca. 38. & c. 39. scripta sunt: vbi Hiero. de his nominibus scribens, Gog, inquit, græco sermone *λόγος*, latino tectum dicitur. Pono Magog interpretatur de tecto. Omnis igitur superbia & falsi nominis scientia, quæ erigit se contra notitiam veritatis his nominibus demonstratur. Deinde post pauca subdit. Tectum interpretabimur hæreticorum principes, & de tecto eos qui illorum susceperunt doctrinas. Aug. verò bifariam hæc nomina accipit, eorumq; interpretationem tectum & detectum, nunc substantiue nunc adiectiue accipit. Sic enim scribit. Interpretationem nominum esse comperimus Gog tectum, Magog detectum, tanquam domus, & ipse qui procedit de domo. Gentes igitur sunt in quibus diabolus velut in abyfso superius intelligebamus inclusum, & ipse de illis quodammodo se offerens & procedens: ut illæ sint tectum, ipse detectum. Si autem vtrumq; referamus ad gentes, non vnum horum ad illas, alterum ad diabolum, & tectum ipsæ sunt gentes, quia in eis nunc includitur & quodammodo tegitur inimicus antiquus, & detectum ipse erunt, quando in apertum odium de operto erupturæ sunt.

Castra sanctorum.) Non sunt hic castra arces intelligendæ, à singulari verbo castrum, sed tentorium

rum ordo confertus, vel exercitus in procinctu pergens, qui græcis vno verbo singulari *παραβολή* dicitur.

Ciuitatem dilectam.) Quod modo dixerat *παραβολή* castra sanctorum, hoc manifestius dicit ciuitatem delectam, ecclesiam significans, spiritualibus armis munitam: de quibus Apo. Pau. Ephesijs scribit ca. 6. Induite, inquit, vos armaturam Dei, vt possitis stare &c.

Et descendit ignis de caelo, & deuorauit eos.) Hic De ci. Dei
inquit Aug. bene intelligitur ignis de caelo de ipsa 20. 12.
firmitate sanctorum, qua non cessuri sunt sequentibus, vt eorum faciant voluntatem. Firmamentum enim est caelum, cuius firmitate illi cruciabuntur ad dentissimo zelo, quoniam nō potuerunt attrahere in partes Antichristi sanctos Christi. Hucusq; Aug. Potest & simpliciter, & forte etiā rectius de plaga accipi, qua percutiendi sunt etiam ante iudicium ecclesiae persecutores.

Et diabo. qui seducebat eos mis. est in stagnum.) Post nouissimæ persecutionis commemorationē a.
paucis complectitur, quæ diabolus vnā cum suis in supremo illo iudicio passurus est. De bestia supra diximus hoc eodem ca.

A cuius facie fugit caelum.) Admonet Augustinus signāter dictum, vidi thronum magnum & can. & sedentem super eum, à cuius facie, non, & ab eius facie, vt intelligamus peracto iudicio id imple- I. Cor. 7.
tum iri. Tunc enim præteribit non quidem natura, sed figura huius mundi, & caelum erit & terra noua. Inf. 21. a.

IN APOCALYPSIM

Et libri aperti sunt, & alius liber apertus est quæ
 est vita. Et iudicati sunt mortui ex his quæ scripta
 erant in libris.) Libri aperti sunt, id est, conscientiæ
 singulorum aperientur, in quibus veluti libris sin-
 gula singulorum facta fidelissimè descripta reperi-
 entur. Et alius liber aperietur, qui est vitæ, & æternæ
 prædestinationis siue præscientiæ. Augustinus post
 vitæ addens vniuscuiusq;, secus hos libros accipit.
 Nam libros priori loco positos intelligit homines
 iustos, librum autem secundo loco qui erit omni-
 um & singulorum, vim quandam diuinam, qua fiet
 vt cuiq; opera sua vel bona vel mala in memoriam
 reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernan-
 tur, vt accuset vel excuset conscientia conscientiam,
 atq; ita simul omnes & singuli iudicentur. Huic fecit
 astipulatur & D. Greg. nisi quòd ex libris iustorum
 dicit ferri iudicium. Liber vitæ, inquit, est ipsa visio
 aduenientis iudicis. In quo quasi scriptum est omne
 mandatum, quia quisquis eum viderit, mox teste cõ-
 scientia quicquid non fecit intelligit. Libri etiam
 aperti referuntur, quia iustorum tunc vita conspici-
 tur, in quibus mandata cœlestia opere impressa cer-
 nuntur. Et iudicati sunt mor. ex ijs quæ scrip. e. in li-
 bris, quia in ostensa vita iustorum quasi in expansio-
 ne librorum legunt bonum quod agere ipsi nolue-
 runt, atque ex eorum quæ fecerunt comparatione
 damnantur. Mirum tamen, Augustinum librum vi-
 tæ hic secus intelligere, quàm infra, quicumque non
 sunt scripti in libro vitæ, quem quum ibi prædestina-
 tionem & præscientiam intelligat, eandem, meo
 sanè iudicio, & hic rectè intelligemus.

De ci. Dei
 20. c. 14.

Gre. in Job
 li. 24. c. 9.

Et

Et dedit mare mortuos suos qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mortuos suos.) Ut simpliciter accipiamus, indicari hic arbitror, quocumque fuerint loco vel corpora vel animæ seruata, & qualicumque mortales abripuerit interitus, omneis tamen ad supremum illud iudicium exhibendos. Porro, quæ hic habet Augustinus longius petita, saltem quoad quædam, videntur: ne tamē nescias quid tanto viro visum sit, ipsius commentum adscribo. Conuenienter, inquit, quidam hoc loco, mare pro isto seculo positum accipiunt. Cum ergo & quos hic inueniet Christus in corpore constitutos simul significaret cum eis qui resurrecturi sunt iudicandos, etiam ipsos mortuos appellauit, & bonos quibus dicitur, Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo, & malos de quibus dicitur, Sine mortuos sepelire mortuos suos. Possunt mortui etiam propter hoc dici, quod mortalia gerunt corpora. Vnde apostolus: Corpus quidem, inquit, mortuū est propter peccatū: spiritus autē, vita est propter iustitiam. Hos ergo mortuos exhibuit mare qui in eo erant, id est, exhibuit homines hoc seculum quicumque in eo erant, qui nondum obierant. Et mors & infernus, inquit, reddiderunt mortuos quos in se habebant. Mare exhibuit, quia si qui inuenti sunt affuerunt. Mors verò & infernus reddiderunt, quoniam vitæ de qua iam exierant reuocarunt. Nec frustra fortasse non satis fuit ut diceret, mors aut infernus, sed vtrunque dictum est, mors propter bonos, qui tantummodo mortem perpeti potuerunt, non & infernum:

Col. 3.

Mat. 8.

Rom. 8.

IN APOCALYPSIM

infernus autem propter malos, qui etiam pœnas apud inferos pendunt.

Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non est inuentus in libro vitæ scriptus, missus est in stag. ig.) Inferni & mortis nominibus, diabolū significat, autore Augustino, quoniam mortis atq; gehennæ autor est, & vniuersum simul dæmonū societate. Hoc quippè est, quod supra euentius præoccupando dixerat, Et diabolus, qui seducebat eos missus est in stagnum ignis & sulphuris. Quod ibi verò obscurius adiunxerat, vbi & bestia & pseudopropheta, hic apertius, & qui non sunt, inquit, inuenti, in libro vitæ scripti, missi sunt in stagnum ignis. Hæc ferè Aug. De libro vitæ supra diximus hoc eodem ca.

Ex capite XXI.

ET uidi coelum nouum & terram nouam. Primū enim coelum, & prima terra abiit: & mare iam non est.) De hac innouatione, quæ in fine mundi futura est, ita scribit Aug. Conflagratione, inquit, mundana, elementorum corruptibilium qualitates quæ corporibus nostris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt: atq; ipsa substantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniunt: vt scilicet mundus in melius innouatus, aptè accommodetur hominibus etiam carne in melius innouatis. Quod aut ait & mare iam non est, vtrū maximo illo ardore siccet, an &

Li. de ciui.
Dei 20, c. 16

an & ipsum vertatur in melius nō facile dixerim. Po
 ruit de illo mari dicere, de quo supra dixerat, Et exhi
 buit mare mortuos suos, qui in eo erant. Iam enim
 tunc non erit hoc seculum vita mortalium turbulen
 tū & procellosum, qđ maris nomine figurauit. Huc
 usq; Au. Non dubitant tamen scriptores scholastici, Cō. in Au.
 quin mare sit perpetuò permansurum: ita tamen, vt
 totam vndiquaq; terram circumuallet & cooperiat,
 sicuti in exordio creatum est: (quanquam tunc non
 mare, sed aquæ potius dictæ sunt, siquidem quæ po
 stea factæ sunt aquarum congregationes maria ap
 pellata sunt:) nam ob hoc aquæ in congregationes
 coactæ sunt, vt terra commodius seruiret corrupti
 bilium animalium vsibus, cuiusmodi tunc nulla
 erunt, & per consequens nec vllis opus erit aquarū
 congregationibus quæ in scriptura maria appellan
 tur. Ad hoc ergo referri potest quod dicit mare iam
 non est.

Descendentem de cælo.) Tantundem valet ac si
 dicat, e cælo spiritualiter suam originem habentem,
 vt non multū differat ab eo quod subiicitur, à Deo
 paratam. Vnde & Aug. De cælo, inquit, descendere
 ista ciuitas dicitur, quoniam cælestis est gratia, qua
 Deus eam fecit. Propter quod ei dicit etiam per Esa. Iesa. 44. 2.
 Ego sum dominus faciens te.

Timidis autem & incredulis.) Timidi hic in dete
 riorem partem accipiendi sunt. Vnde græcis *δειλοὶ*
 proprie dicuntur, qui ob ignauiam detrectant peri
 culum.

Tanquam lapidi iaspidi.) De Iaspide supra dictū
 est ca. 4. Illud fortasse profuerit indicasse, hunc
 ii 5 locum

IN APOCALYPSIM

ocum nonnihil commodius apud græcos haberi,
 ad hunc modum. καὶ ὁ φῶς ἑ αὐτῆς ὁμοιῶς λί
 θῶς ἡμιωτάτω ἰασπίδι κρυσταλλίζοντι: & lumina
 re eius simile lapidi preciosissimo, nimirum iaspidi
 crySTALLIZANTI: quorum loco nos legimus, & lumen
 eius simile lapidi precioso, tanquam lapidi iaspidi
 sicut crySTALLUM.

Et habebat murum magnum, & altum.) In hoc no
 tatur supernæ huius ciuitatis firmitas, vbi nemo po
 terit esse non securus: & vbi suos quisque fidelium
 thesauros tanquam in munitissima arce, secure pos
 sit reponere. Quapropter etiam dominus & rex
 huius ciuitatis hortatur, thesaurizare, inquit, vo
 bis thesauros in cælo, vbi neque erugo, &c. & vbi fu
 res non effodiunt, nec furantur.

Mat. 6. c.

Habentem portas duodecim, & in portis angelos
 duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina
 duodecim tribuum filiorum Israel.) Portæ Apostoli
 sunt, qui sua & prædicatione & vita cunctis genti
 bus ecclesiæ pandebant introitum. Angeli vero, do
 ctores Apostolorum vestigia fidei & verbi ministe
 rio sequentes. Cæterum in eo, quod dicit, & no
 mina inscripta duodecim tribuum, indicat vete
 rum illorum patrum in Apostolis exhiberi remini
 scentiam: quandoquidem quod illi siue gestis siue
 vaticinijs prænunderunt, hoc in Apostolis re ipsa
 adimpletum est. Iam quod ad constructionem at
 tinet, ne sermonis te amphibologia remoretur, sci
 to illud, habentem, non ad murum (vt ex græcis ma
 nifestum

nifesium fir) sed ad ciuitatem Ierusalem pertinere, & pendere à verbo ostendit.

Ab oriente portæ tres: ab aquilone portæ tres: ab austro portæ tres, & cæt.) Hoc ipso insinuat omnibus in quacunq; mundi parte agentibus, patere in dictam ciuitatem ingressum. Multi enim inquit Christus, ab oriente & occidente, ab austro & aquilone veniēt. Respexisse autem videtur ad ordinem illum Israelitici exercitus ascendentis ex Aegypto, qui in castrorum positione tres tibus ad orientem, tres ad occidentem, tres ad meridiem, & tres ad aquilonem constituit.

Luc. 13.

Nu. 2.

Et qui loquebatur mecum habebat mensuram arundineam auream, ut metiretur ciuitatem, & portas eius & murum.) Qui metitur ciuitatem Christus dominus est, qui omnia in numero & mensura constituit & pondere, vnicuiq; fidelium spiritualium distribuit dona gratiarum.

b.

Et ciuitas in quadro posita est: & longitudo eius tanta est, quanta & latitudo.) Hoc est vt breuiter dicam, summa omnium illic & pax & concordia est, nec vlla inæqualitas potest inueniri.

r.

b.

Et mensus est ciuitatem de arundine aurea per stadia duodecim milia.) Mensus est ciuitatem, hoc est ciuitatis longitudinem, siue latitudinē, siue etiā altitudinem, quæ omnia æqualem habent mensurā, nē pe se acium stadiorū duodecim milium. Ex quo consequentes

IN APOCALYPSIM

l.
48000.

144000.

Supra. 7.

sequenter constat totum ciuitatis huius ambitum, qui quatuor æqualibus distinctus est lateribus, quater duodecim milia stadiorum, hoc est, quadraginta octo stadiorum milia continere: vniuersam quoque ciuitatis aream duodecies duodecim milia, hoc est, centum quadragintaquatuor milia stadiorum complecti: qui idem numerus, nempe centum quadragintaquatuor milia, in duodecim milibus signatorum ex duodecim tribubus Israel, duodecies pro duodenario tribuum numero reperitis deprehenditur. Ad hæc quum stadia 8. vnum miliare perficiant, si numeres quadraginta octo milia stadiorum, quæ ciuitatis continet circuitus, inuenies miliariorum 6000. Quum igitur tot stadia numerat, indicat cælestis illius ciuitatis amplitudinem, immenso intervallo cæterarum omnium huius mundi ciuitatum superare magnitudinem.

Lōgitudo & latitudo et altitudo eius æqualia sunt.

Quæri possit, Quomodo altitudo hæc accipienda sit: & mihi sane videretur, quum mysticum sit, quod dicitur humanam rationem in hoc haud esse requirendam. Secundum mysticum igitur intellectum æqualitas hæc, vt supra diximus, summam ciuitatis illius indicat concordantiam. Sunt tamen, qui altitudinem hanc secundum montis ascensum, in quo ciuitas ipsa conspecta est, accipiant.

l.
Et mensus est muros eius 144. cubitorum.) Quod ad literæ superficiem attinet, mensura hæc de muro rum, vel muri potius iuxta græcorum lectionem, altitudine accipienda est. In tanta autem murorum altitudine, sanctâ ciuitatem ab hostium incurfibus prorsus securam esse ostendit.

Mensura

Mensura hominis quæ est angeli. Iuxta communem interpretum sententiam, in hoc ostenditur hominum & angelorum æqualem futuram esse felicitatem. Mihi autem in hoc significari videtur, mensuram hanc haudquaquam iuxta humanam, sed iuxta spiritualem rationem accipiendam esse: atque ob id non simpliciter dixisse mensuram hominis, sed addidisse, quæ est angeli, ut intelligamus non hominis simpliciter, sed angeli siue Christi in hominis persona apparentis.

Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa uerò ciuitas aurum mundum simile uitro mūdo. Et fundamenta muri ciuitatis omni lapide precioso ornata. Fundamentum primum iaspis, secundum saphyrus, 3. chalcedonius. &c. (Vt semel & simpliciter dicamus, hæc omnia ad declarandam supernæ illius ciuitatis magnificentiam dicta sunt: quo vel sic efficitur ad eam expetendam inuitemur, nimirum ut tanto ardentius tantæ ciuitatis ciues esse studeamus, quanto sublimiorem, preciosorem atque nobilior rem ipsam esse aduertimus. Porro auri aut vitri mysteria aut luculenter expressit bea. Grego. cuius & ob id hic uerba subscribimus. Auri metallum, nouimus potiori metallis omnibus claritate fulgere. Vitri quoque natura est, ut extrinsecus visu pura, intrinsecus perspicuitate pelluceat. In alio metallo quicquid intrinsecus continetur absconditur: in vitro uerò quilibet liquor qualis continetur interius, talis exterius demonstratur, atque (ut ita dixerim) omnis liquor in vitro uasculo clausus patet. Quid ergo aliud in auro vel vitro accipimus, nisi illam supernam patriam, illam

Li. mor.
18. c. 30.

IN APOCALYPSIM

Illam beatorum civium societatem, quorum corda
 sibi inuicem & claritate fulgent, & puritate transla-
 cēt: Quam in Apocalypsi conspexerat quum dice-
 bar. Ererat structura mu.e.&cæt. Quia enim san-
 cti omnes summa in ea beatitudinis claritate fulge-
 bunt instructa auro dicitur. Et quoniam ipsa eorum
 claritas vicissim sibi in alternis cordibus patet: &
 quum vniuscuiusq; vultus attenditur, simul & con-
 scientia penetratur: hoc ipsum aurum vitro mundo
 simile esse memoratur. Ibi quippe vniuscuiusq; mē-
 tem ab alterius oculis membrorum corpulentia nō
 abscondit: sed patebit animus: patebit corporalibus
 oculis ipsa etiā corporis harmonia, sicq; vnusquisq;
 tunc erit conspicabilis alteri, sicut nunc esse non po-
 test conspicabilis sibi. Nūc autem corda nostra quā
 diu in hac vita sumus, quia ab altero in alterum vi-
 dei non possunt, non intra vitrea, sed intra lutea va-
 scula concluduntur. Ceterum de lapidum horū pre-
 cio, colore, & mystica significatione, studiosissimē si-
 mul & copiosissimē Beda disseuit: de quibus qui co-
 piosius cognoscere voluerit ad eius recurrat eom-
 mentarios. Nos obiter tantū strictimq; de his que
 dā partim ex ipso, partim ex Plinio annotabimus:
 deinde & ipsius Bedæ epilogum de mystica eorum
 interpretatiōe subiiciemus. Inter iaspides itaq; (quo-
 rū varia genera scribunt) ij celebriores habent, qui vi-
 ridi colore nitescūt. Tanti aut iaspidis estimatur p̄cio
 fitas, tātusq; ei habet honos, vt inter p̄ciosissima pri-
 mus illi post virtutē gradus tribuat, iuxta notissimū
 illud elogiū: Auro qd p̄stat: Iaspis. Quid iaspide: Vir-
 tus. Magnitudinē iaspidis vndecim vnciarū Plinius
 se vidisse testat, formatāq; inde effigiē Neronis tho-
raca

Iaspis.

tacatam. Sapphyri colorē pariter & sacramentū Mo-
 ses exposuit, quū Dei habitū describens diceret. Sub
 pedibus eius quasi opus lapidis sapphyrini & quasi
 cœli quum serenum est. Sunt nāq; sapphyri cœuleę
 rarotq; cū purpura; nōnullæ etiā aureis punctis collu-
 centes. Chalcedonius, qui Plinio Chalcedonius scri-
 bitur quasi luce inq; pallēri specie reniter, habetq; sub
 dio non in domo fulgorē. Smaragdi naturam, Pli-
 nius his depingit verbis: Tertia autoritas smaragdis
 perhibetur plurimis de causis. Nullius coloris aspe-
 ctus iucundior est. Nam herbas quoq; viuentes frō-
 desq; auidē spectamus, smaragdos verō tanto liben-
 tius, quomā nihil omnino vuidius comparatū illis
 viret. Præterea soli gemmatū cōiutu oculos implēt
 nec faciāt. Quin & ab intētionē alia obscurata aspe-
 ctu sinaragdi recreat acies: Scalpentibusq; gemmas
 non alia gratior oculorum refectio est, ita viridi le-
 nitate lassitudinem mulcent. Præterea longinquo
 amplificantur visu, inficientes circa se repercussum
 aëria, non sole mutati, non vmbria, non lucernis,
 semperq; sensim radiautes, & visum adm irrētes ad
 crassitudinem sui facilitate translucida, quod etiam
 in aquis non fit. lidem plerumq; & concaui, vt vi-
 sum colligant. Quapropter decreto hominum ijs
 parcutur scalpi vetitis. Quorum vero corpus exten-
 sum est, eadem qua speculatio ne supini imagines
 rerum reddūt. Nero princeps gladiatorum pugnas
 spectabat smaragdo. Genera eorum duodecim: &c.
 Vide Pli. lib. vlti. ca. 5. Sardonyx ex onyche candorē,
 ex sardio ruborem trahens, ab vtroq; nomen sar-
 donychis accepit. Sunt autem & huius plura gene-
 ra. Alius enim terræ rubræ similitudinem tenet:

Sapphy-
rus.

Exo. 24. 6

Chalcedo-
nius.

Smara-
gdus.

Sardonyx

alius

IN APOCALYPSIM

- alius quasi per humanum vnguem sanguis eniteat, bicolor apparet: alius tribus coloribus, subterius nigro, medio candido, superius minio consistit. Sardius ex integro sanguinei coloris est, Chrysolithus aureo colore translucet, ardentes habens scintillas. Gignitur in Aethyopia, vbi & hyacinthus. Beryllus pallidus est transparens, seu quasi confideres aquam solis fulgore percussam rubicundum ac decorum reddere colorem. Sed non fulget nisi in sexangularem figuram artificum ingenijs expoliatur: hebescit enim nisi color repercussu angulorum excitetur. Topazius lapis quantum inuentione rarus, tantum mercium quantitate preciosus est. Duos habere fertur colores, vnum auri purissimi, alterum aetherea claritate relucentem: vicinus chrysopraso magnitudine vel colore: maxime fulget quum solis splendore percuitur, omnium gemmarum superans preciosissimas claritates: quem si polire velis, obscuras: si naturę proprię relinquant, irradiat. Hic regibus ipsis fertur esse mirabilis, vt inter diuitias suas nihil se simile possidere cognoscant. Chrysoprasus, herbacei coloris est, quoddam etiam purpureum iubar trahens, aureis interuenientibus guttis. Nascitur in India. Hyacinthus caeruleum habet colorē. Non rutilat autem æqualiter, sed cum facie cæli mutatur: sereno enim perspicuus & gratus est, nubilo, coram oculis euanescit atq; marcescit. Gignitur in Aethyopia. Amethystus purpureus est, permixto violaceo colore, & quasi rosę nitore, quasdamq; leniter flammulas fundens: sed & quiddam in purpura illius non ex toto igneum sed quasi vinum rubens apparet. Et huius item varia genera. Principatum amethysti Indici tenent. Causam
- Sardius.**
Chrysolithus.
Beryllus.
- Topazius.**
- Chrysoprasus.**
Hyacinthus.
- Amethystus.**

sam nominis adferunt, quòd vsq; ad vini colorem accedēs prius quàm eum degusseret in violā definit. In iaspide ergo, fidei viriditas: in sapphyro, spei cælestis altitudo: in chalconio, flamma charitatis interinæ figuratur. In smaragdo autem, eiusdem fidei fortis inter aduersa confessio: in sardonyche, sanctorum inter virtutes humilitas: in sardio, reuerendus martyrum cruor exprimitur. In chrysolitho verò, spiritalis inter miracula prædicatio: in beryllo, prædicantium perfecta operatio: in topazio, eorundem ardens contemplatio monstratur. Porro in chrysopraso, beatorum martyrum opus pariter & pignū: in hyacintho, doctorum cælestis ad alta subleuatio, & propter infirmos humilis ad humana descensio: in amethysto, cælestis semper regni in humiliū animo memoria designatur, &c.

B.

Ex capite XXII.

ET ostendit mihi fluuium aque uiuæ splendidum tanq̄ crystallum &c. & ex utraq; parte fluminis lignum uitæ. Hæ sunt veræ deliciae supernæ illius ciuitatis: de quibus ita Dauid vaticinatus cecinit: Inebriabuntur ab vbertate domusturæ: & torrente volupt. t. po. e.

Psa. 35.

Afferens fructus duodecim, per singulos menses reddens fructum suum.) Quod dixit afferens fructus duodecim, hoc exposuisse intelligendus est, quum subdit, per singulos menses reddēs fructus suos, hoc est, incessanter fructificans. Vnde Cassio. legit duodecies.

r.
Ca. in pro.
pl.

Et folia ligni ad sanitatem gentium.) Per hoc insinuat

kk

nuat

IN APOCALYPSIM

nuat plenam illic atq; perpetuam fore tã corporum
quã animarum sospitatem.

Et dominus Deus spirituum prophetarum misit an-
gelum suum ostendere seruis suis quæ oportet fie-
ri cito.) Sicur in exordio dixerat, Apocalypsis Iesu
Christi, quam dedit illi Deus palam facere seruis
suis, quæ oportet fieri cito: ita & hic præmittens,
hæc verba fidelissima sunt & vera, dominus inquit

- a. Deus spirituum prophetarum, vel θεὸς τῶν ἀγγέλων
προφητῶν, Deus sanctorum prophetarum misit
angelum suum ostendere seruis suis, quæ oportet
fieri cito: tanquã si inquit: ne dubites quicquam
- b. de persona monentis, Deus enim ipse, qui spiritus
prophetarum cælesti solet imbuere visione, hæc me
tibi misit præmonstrare futura.

Ne signaueris uerba prophetiæ libri huius: tempus
enim prope est.) Μὴ σφραγίσῃς, id est, ne sigillaue-
ris aut concluderis uerba uaticiniij, siue uerba prophe-
tica huius libri, quin potius mox omnibus pãde &
inuulga quæcũq; tibi reuelata sunt mysteria. Quod
dicit, tempus prope est, perinde ac si dicat, tẽpus bre-
ue est, quod uel ad humanæ uitę, uel ad totius seculi
breuitatem potest pertinere. Non absurdum uide-
tur, quod ex recentioribus quidam adfert, ita suo
modo scribens. Monet ne claudat librum Apocaly-
psis, assignãdo pro ratione, quia tempus prope est.
Consueuimus siquidem quando in aliud tempus
differenda est lectio libri, claudere librum. Quando
vero tunc imminet tempus utendi libro, qui inueni-
tur apertus, dicimus ne claudas librum, quia iam in-
stat tempus utendi illo. Sic angelus Iohanni scriben-
ti li-

Ca. in ien.

tilibrum Apocalypsis dicit, ne signaueris librum hūc, quia tempus instat exequendi ea, quæ sunt scripta in illo.

Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est iustificetur adhuc.) Ne cuncteris, inquit, huius inuulgare verba prophetiæ, propterea quod videas malos quosdam ex horum inuulgatione in deteriora ferri, & in peius proficere: nihil hoc pensi habeas: qui malitiosus & nocens est, noceat suo malo amplius, vel ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, qui delinqt delinquat amplius: & qui in sordibus est, in sordescat itē suo malo amplius. Nam tamen si mali hinc proficient in peius, iusti tamen & probi efficientur ex horum denunciatione probiores iustioresq;. Indicatur etiam his verbis liberam homini esse siue ad bonum, siue ad malum voluntatem: & inuitum nec ad suam ipsius salutem cogi neminem. Hæc iuxta simplicem literæ sensum breuiter dicta sint. Quod si cui profundior placet interpretatio, extrat neoterici cuiusdam nobis coetanei subtilior in hunc locum disceptatio, cuius vt partem aliquam habeas, eamq; magis ad rem pertinentem, nonnulla hic ex illa verba subscribo. Nota, inquit, in his verbis, primum quod tam in hominibus bonis quam in malis præsupponitur initium, & apponitur terminus per modum progressus perseverantis. Præsupponitur quidem initium dicendo, qui nocet, qui in sordibus est, qui iustus est, qui sanctus est. Manifeste enim per modum præsuppositi hæc dicuntur, illa de malis, ista de bonis. Apponitur vero terminus dicendo, noceat adhuc, sordescat

IN APOCALYPSIM

adhuc, iustificetur adhuc. Et apponitur per modum
 perseverantiæ, quia sola perseverantia & in malis
 damnatur, & in bonis coronatur. Per modum quo
 que progressus, quæ in vitæ termino & mali si possent
 adderent ad malum, & boni adderent ad bonum.
 Ex hac igitur ordinatione literæ intelligimus my-
 sterium hoc, quod de præscitis & prædestinatis est ser-
 mo: qui ex præsupposita prædestinatione & præsci-
 tia, dum in malis ex præsupposito primo quasi esse
 ctu reprobationis, scilicet prima præsciti iniquitate,
 & in bonis primo prædestinationis effectu, scilicet
 prima prædestinati iustitia, ad progressum termini
 ultimi in malo quoad præscitos, & in bono quoad
 prædestinatos extenditur sermo, ita quod est sensus.
 Qui præscitus est nocens, aut in sordibus, impleat
 mensuram iniquitatis suæ: & qui prædestinatus est
 iustus aut sanctus, adimpleat mensuram iustitiæ
 suæ.

*Beati qui lauant stolas suas, ut sit potestas eorum in
 ligno vitæ.*) Quia dixerat in fine cap. proximè præ-
 cedentis, nil coinquinatum intraturum in sanctam
 b. illam civitatem, deinde in præsentis cap. exordio de
 ligno vitæ, ex utraq; inquit parte lignum vitæ, hic
 beatos illos pronunciat, qui stolas suas lauerunt, id
 est, qui vitam habuerint immaculatam, quoniam
 digni habebuntur, qui domini aspectu, qui est vita
 æterna, potiantur.

Foris autem canes.) Quod genus sunt, ad vomitum
 revertentes infidelitatis: qui malis furijs agitantur:
 & qui salubriter latrare per prædicationem aut aliâs
 negligunt.

Stella

Stella splendida & matutina.) Christus natus ex Lib. mor. c. 30.
 virgine (inquit Grego.) velut lucifer inter tenebras
 noctis apparuit, quia fugata obscuritate pec-
 cati æternum nobis mane nunciauit. Luciferum se
 innotuit, quia diluculo ex morte surrexit: & fulgo-
 re sui luminis mortalitatis nostræ caliginem pres-
 fit. Cui bene per Iohan. dicitur, *Stella splen. & ma.*
 Viuus quippè apparendo matutina nobis stella fa-
 ctus est, quia dum in semetipso exemplum nobis re-
 surrectionis præbuit, quæ lux sequatur iudicauit. Ve-
 sperum verò super terræ filios Dominus consurgere
 facit, quia infidelibus Iudeorū cordibus dominari
 Antichristum eorum merito exigente permittit. Iob. 38.

Et spiritus & sponsa dicunt, ueni.) Hoc est, & spō-
 sus (quod aliàs legitur) nempe Christus, & ecclesia,
 quæ in superioribus vi sponsa ornata visa est, inter-
 no instinctu, & externa libri huius scriptura inuitat
 quosq; ad suas nuptias, ad ciuitatem cælestis Ierusa-
 lem, ad æternas illas epulas, lignum vitæ, & fluui-
 um aquæ viuæ, siue etiam ad credulitatem eorum
 quæ præscripta sunt. Nouè autem dictum est spiri-
 tus pro sponso seu marito. Ita tamē aliquoties vsur-
 patum reperite hoc vocabuli testis est Aug. scribens
 super illud Iohan. 1. Neq; ex voluntate carnis, neq;
 ex vo. viri, qui etiam hic carnem pro fœmina positū
 declarat.

Et qui audit dicat, ueni.) ὁ ἀκούων, id est, qui au-
 dit, qui obtemperat, vel qui intelligit vocem sponsi
 seu sponsæ admonentis, siue vocantis, dicat similiter
 ueni, id est, imploret sponsi adiutorium, quò possit
 perfectius intelligere, & obaudire voci ipsius. Vel di-
 cat, ueni, id est, ad vocem vocantis Dei paratum sese

IN APOCALYPSIM

exhibeat, vt quum ipse ad se quempiã vocauerit, is uicissim dicat, veni, paratus sum, quo me uocas pro perare. Item, qui audit, dicat veni, hoc est, q iam obtemperat salubri exhortationi, non sua modò sit salute contentus, quinimò & operam det, vt & alios lucrari verbo exhortationis possit.

r.
Gr. hom. 6
n. *Contestor ego omni audienti.*) Ad illum hæc verba referenda sunt, qui supra dixerat, ego sum radix & genus David.

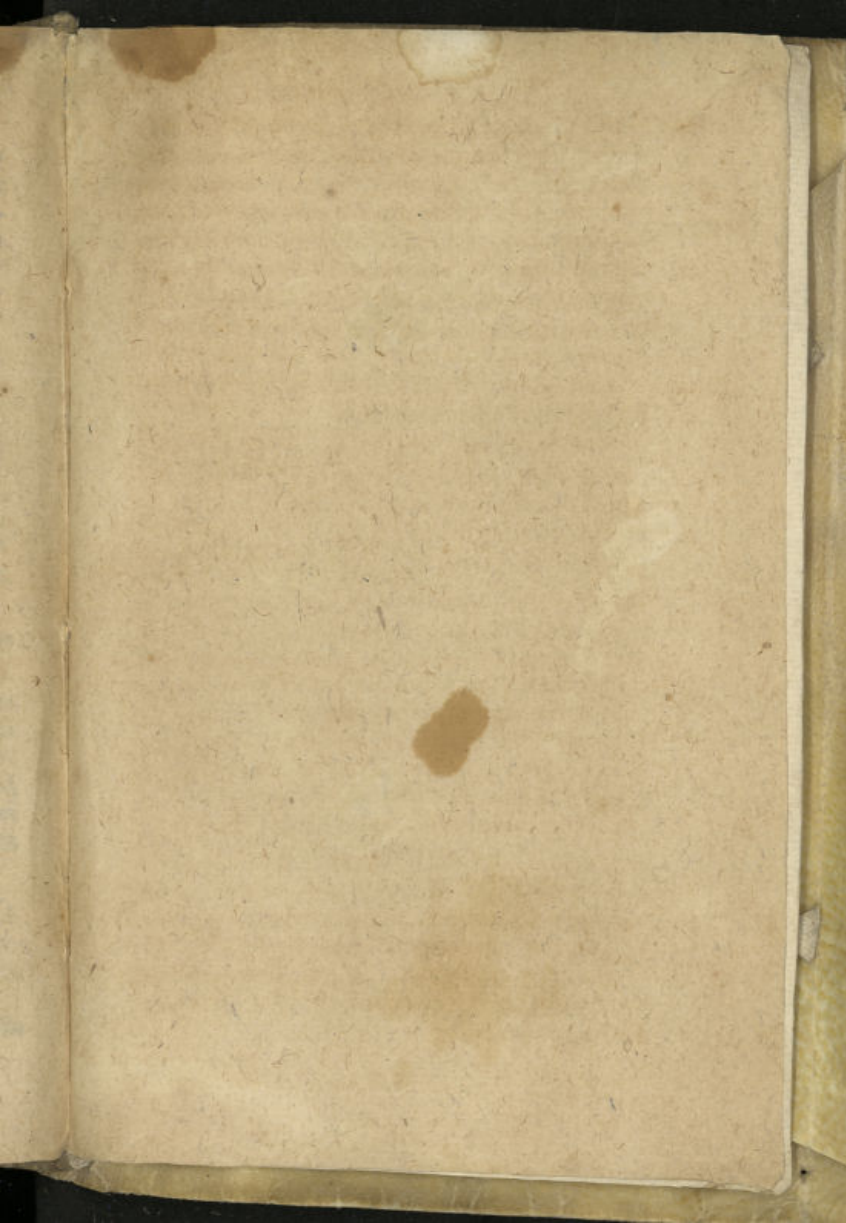
Et de his quæ scripta sunt in libro isto.) Id est, de bonis hoc in libro promissis.

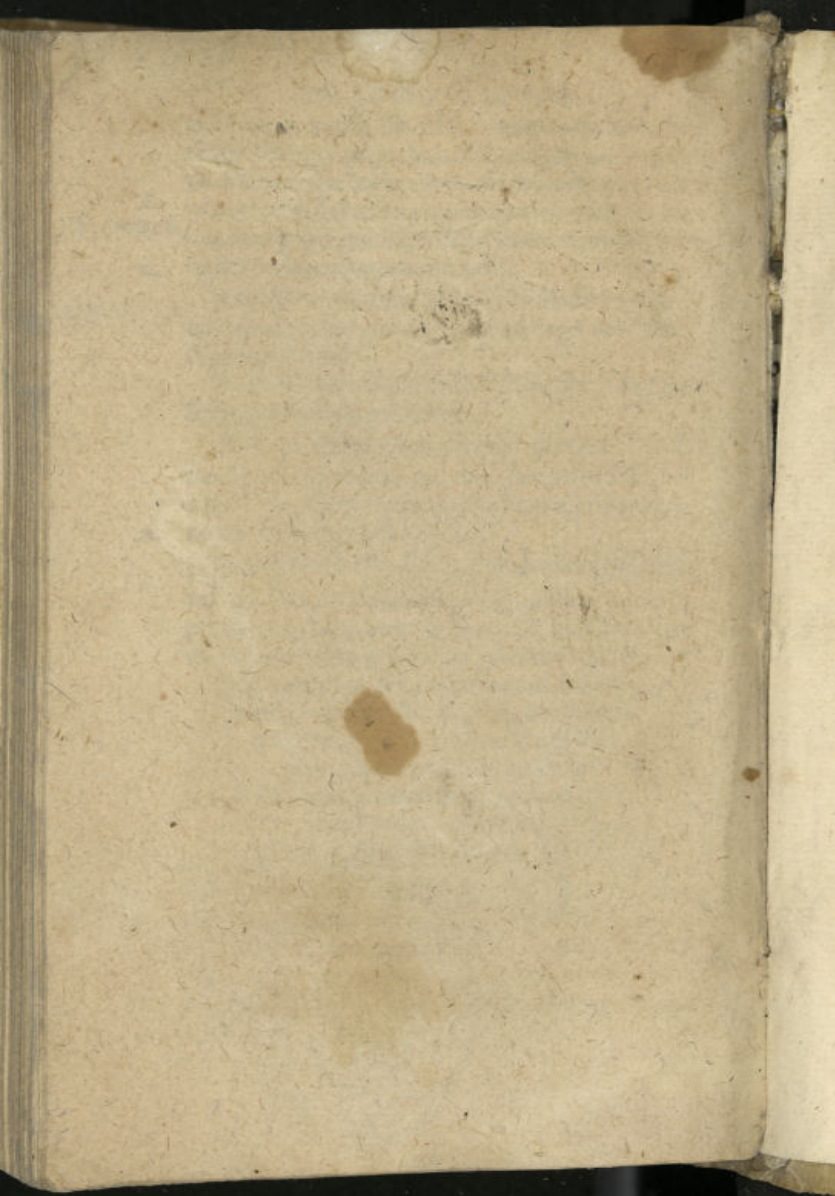
Dicit qui testimonium perhibet istorum.) Potest hæc clausula vel cum proxime præcedentibus, vel cum sequentibus coniungi. Potius tamen cum præcedentibus iungenda apparet.

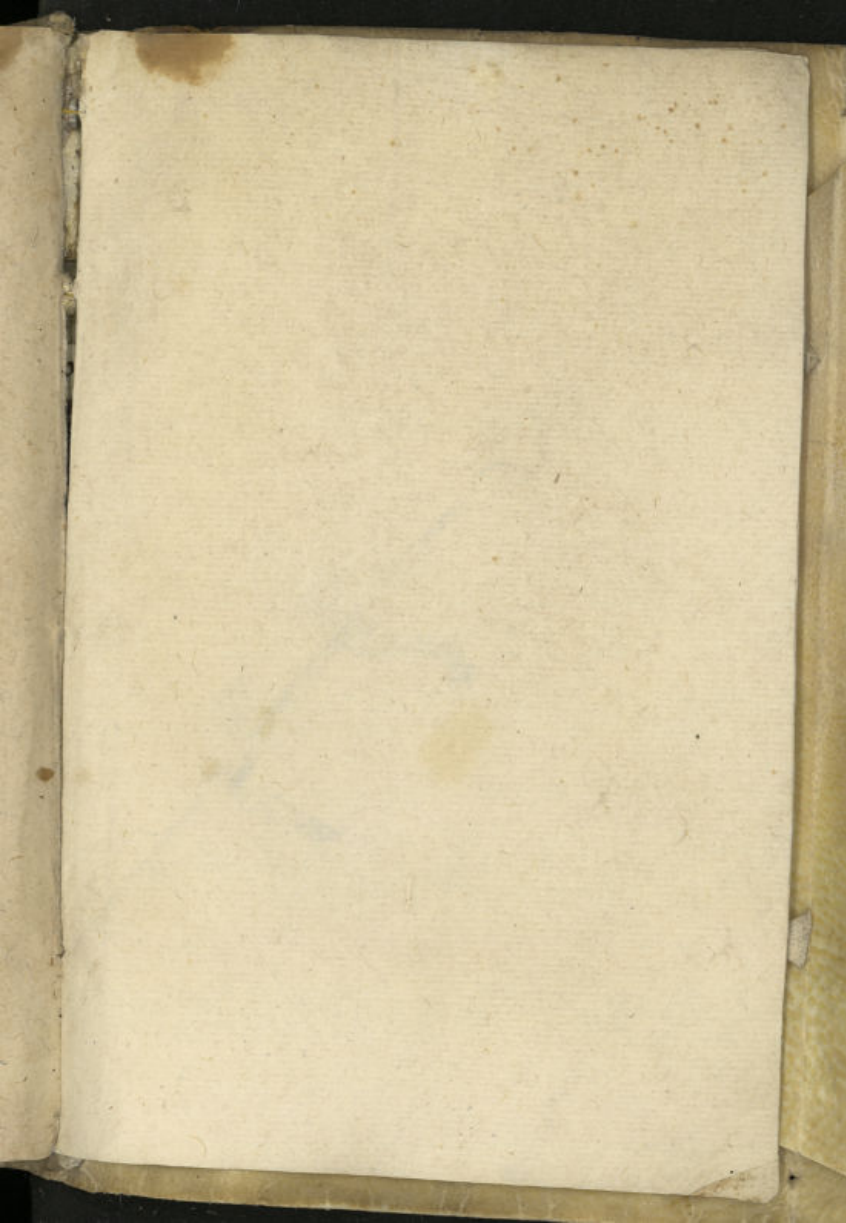
n. *Etiã, uenio cito. Amen, ueni domine Iesu.*) Etiã uerbi confirmantis particulã est. Quoniam autem supra dixerat, & qui audit dicat veni, & hic Christus se cito aduenturum denunciat, vt reddat vniciq; secundum opera sua, respondet beatus Iohannes, amen inquit, fiat vt dicis, & ueni domine Iesu. Quod ipsum vt & nos semper vigiles ac parati dicere possimus, præstet idem conseruator & iudex noster Christus Iesus. Amen.

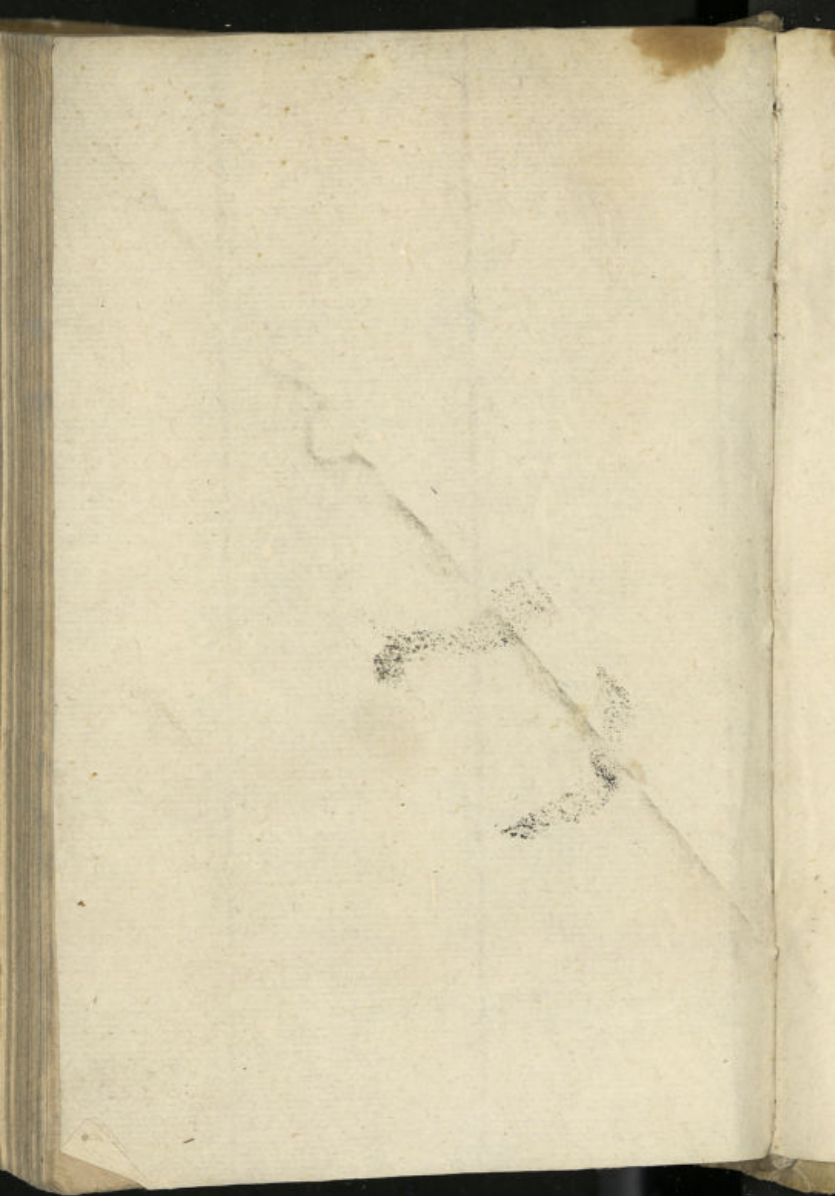
FINIS.

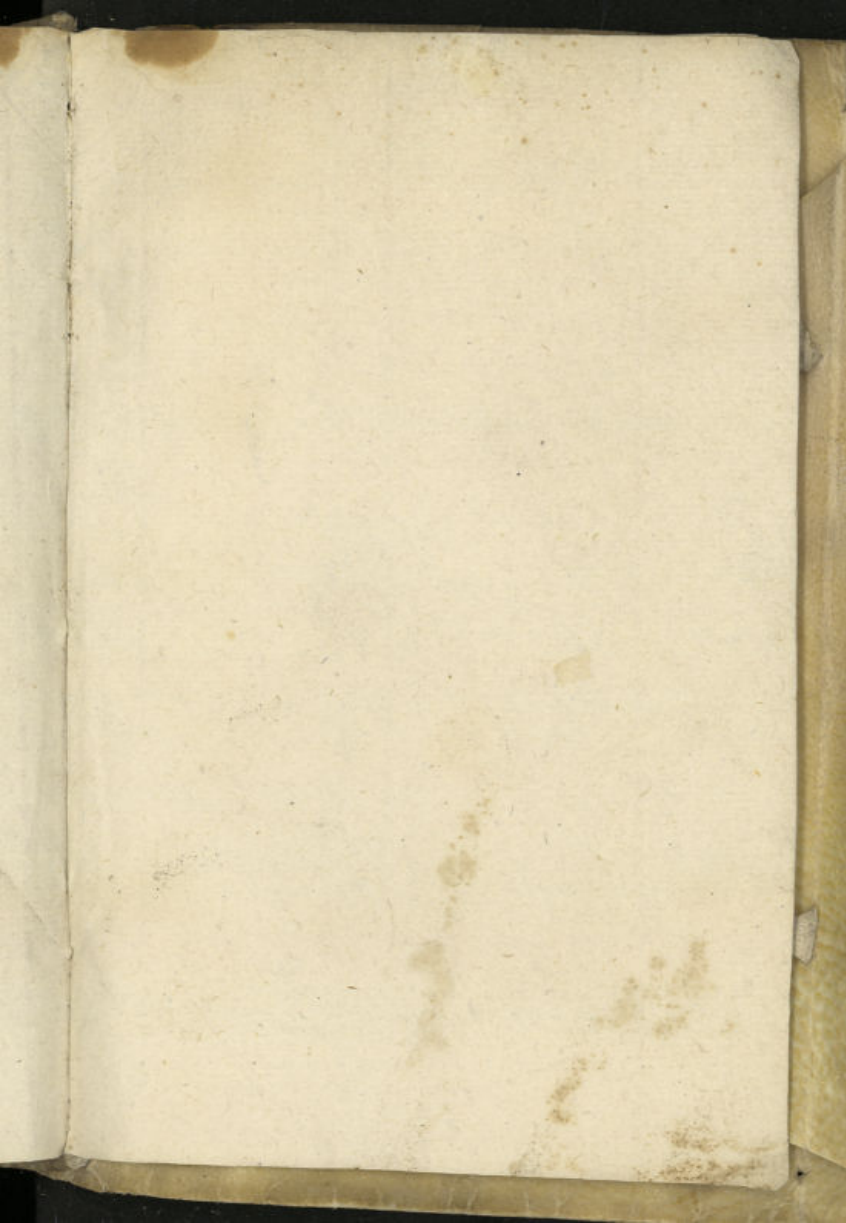

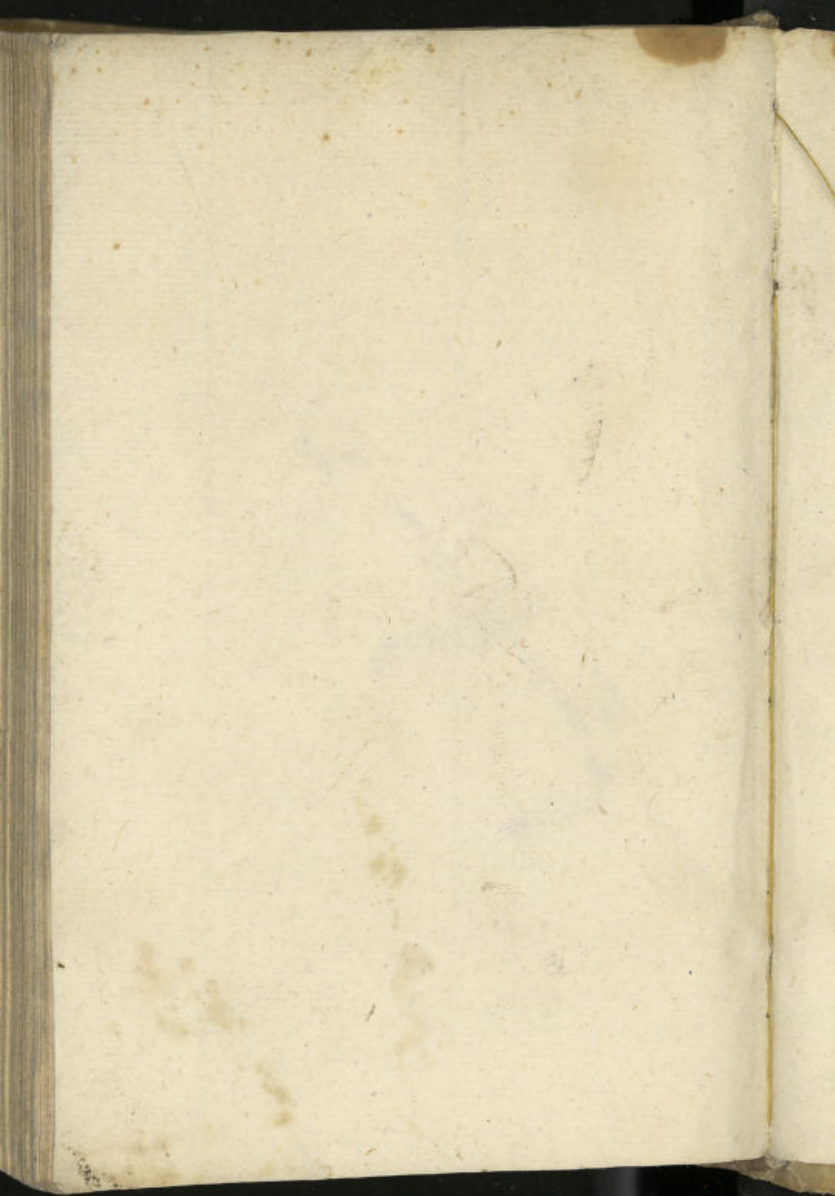

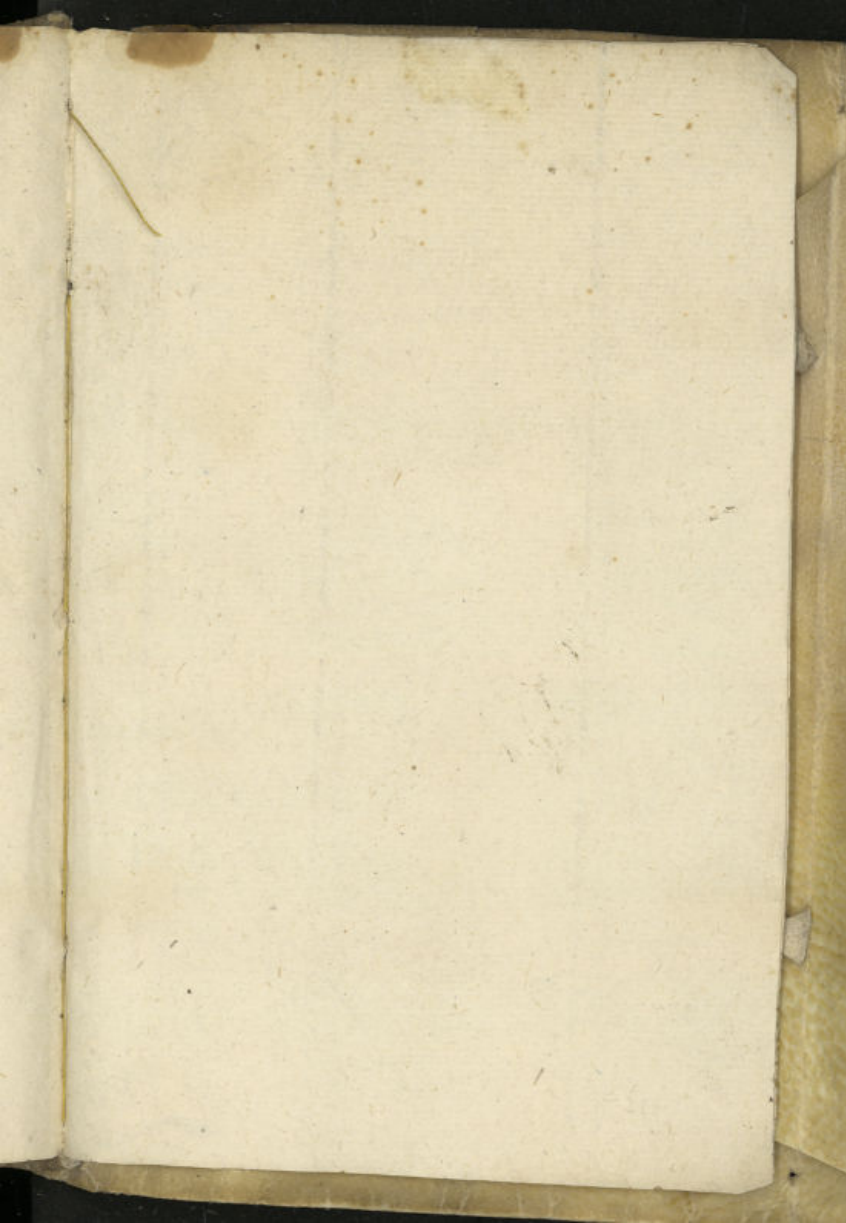

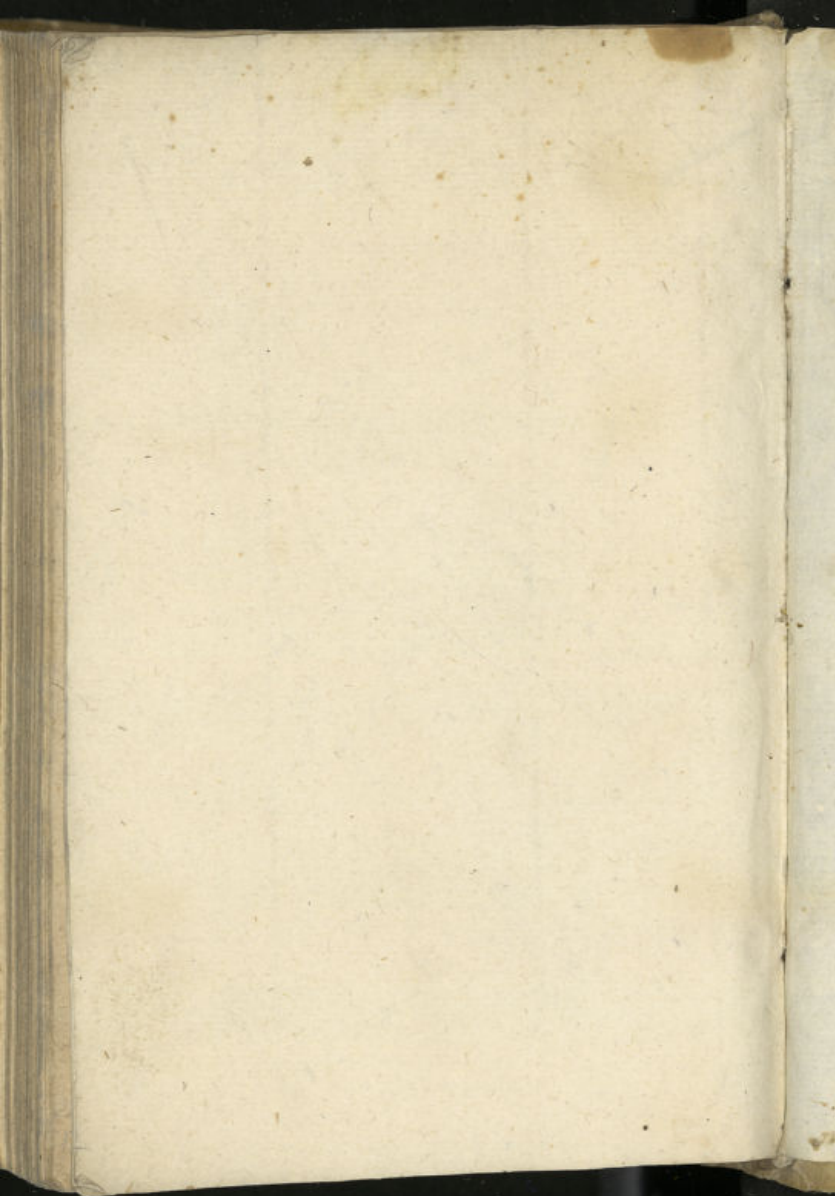

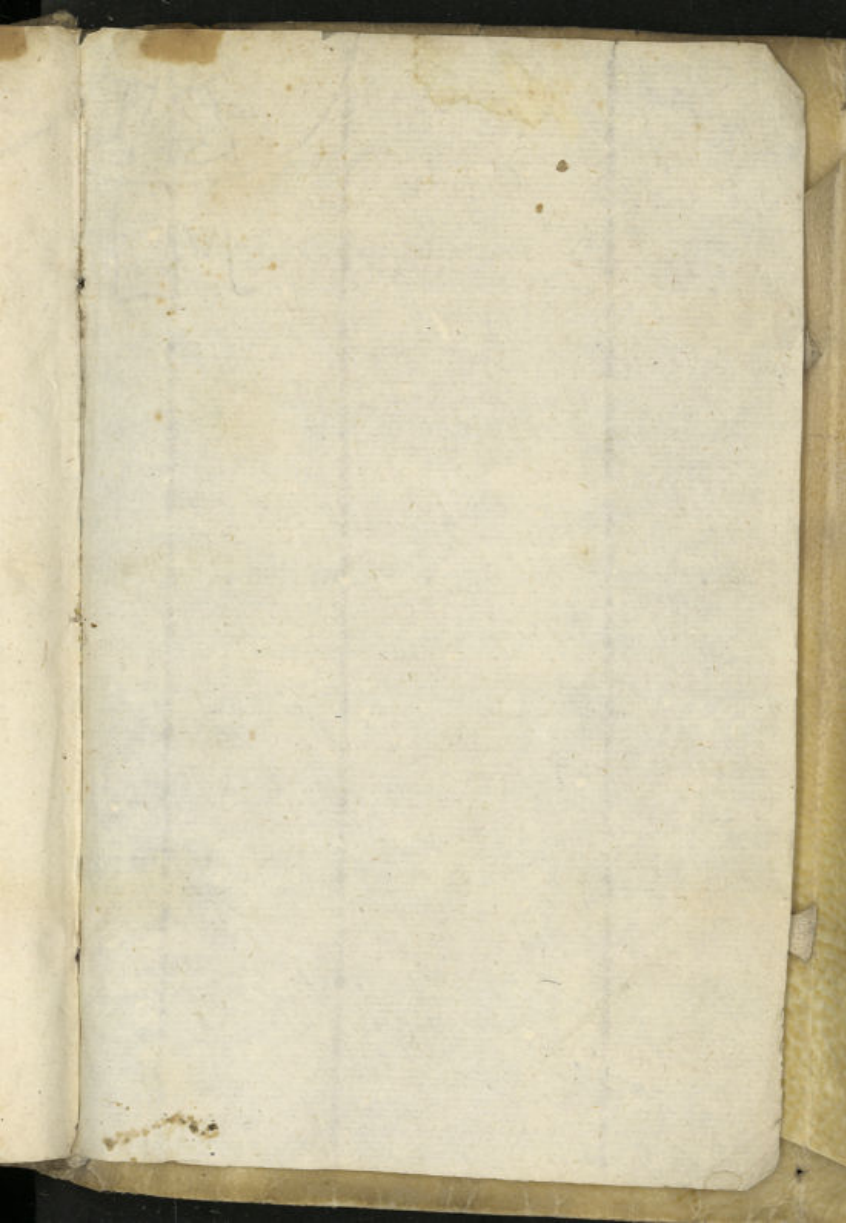

lib. i. c. 1.
in fine
et non
de me
sua equa
A. n. d. f.

lib. i. c. 1.
in fine
et non
de me
sua equa
A. n. d. f.

...i cy
...ut fin
...romit
...ma ha
...a r qua
...ntu fin

...tous de
...e au ma
...me r le ca
...romi s n
...tudiu is
...de m f

...neim
...m h qu
...p no r
...q

